Ebeveynler ve Eğitimciler İçin Çevrimiçi Çocuk Koruma Kılavuzları

2020

Ebeveynler ve Eğitimciler İçin Çevrimiçi Çocuk Koruma Kılavuzları

2020

Teşekkür

Bu kılavuzlar, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) ve bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) ve çocuk (çevrimiçi) koruma konularında önde gelen kurumlarda faaliyet gösteren yazarlardan oluşan bir çalışma grubunun katkılarıyla geliştirilmiştir. Aşağıdaki kuruluşlar bu kılavuzların oluşturulmasına dâhil olmuştur:

ECPAT International, the Global Kids Online network, Uluslararası Engelliler İttifakı, ITU, the London School of Economics and Political Science, Internet Matters, Parent Zone International and the UK Safer Internet Centres/SWGfL.

Çalışma grubuna, Karl Hopwood [Güvenli İnternet Merkezleri Ağı (INSAFE)[1] başkanlık etmiştir ve grubu Fanny Rotino (ITU) koordine etmiştir.

Ayrıca, interneti çocuklar ve gençler için daha iyi ve daha güvenli bir yer haline getirme ortak hedefini paylaşan bireysel ulusal hükümetler ve özel sektör paydaşlarının yanı sıra; COFACE-Families Europe, Avustralya e-Güvenlik Komiseri, Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi, e-Worldwide Group (e-WWG), ICMEC, Harvard University Youth and Media/Berkman Klein Center for Internet and Society tarafından da çok değerli katkılar sağlanmıştır.

Bu kuralların oluşturulması, katkıda bulunan yazarların zamanı, gayreti ve adanmışlığı olmadan mümkün olmazdı.

ITU, değerli zamanları ve içgörüleri ile katkıda bulunan aşağıdaki ortaklara minnettardır (kuruluşlar İngilizce karşılıklarına göre alfabetik sırayla listelenmiştir):

- Julia Fossi and Ella Serry (Avustralya e-Güvenlik Komiseri)
- Martin Schmalzried (COFACE-Families Europe)
- Livia Stoica (Avrupa Konseyi)
- John Carr (ECPAT International)
- Manuela Marta (Avrupa Komisyonu)
- Salma Abbasi (e-WWG)
- Laurie Tasharski (ICMEC)
- Lucy Richardson (Uluslararası Engelliler İttifakı)
- Carolyn Bunting (Internet matters)
- Fanny Rotino (ITU)
- Sonia Livingstone (London School of Economics & Global Kids Online)
- Cliff Manning and Vicki Shotbolt (Parent Zone International)
- David Wright (UK Safer Internet Centres/SWGfL)
- Sandra Cortesi (Youth and Media)

[1] *Under the Connecting Europe Facility (CEF), European Schoolnet runs, on behalf of the European Commission, the Better Internet for Kids platform which includes the coordination of the Insafe network of European Safer Internet Centres. More information is available at* www.betterinternetforkids.eu

ISBN

978-92-61-30141-5 (Basılı versiyon)

978-92-61-30471-3 (Elektronik version)

978-92-61-30131-6 (EPUB version)

978-92-61-30481-2 (Mobil versiyonu)

Lütfen yazdırmadan önce çevreyi düşünün.

Bu çeviri Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Güvenli İnternet Merkezi tarafından oluşturulmuştur. Bu çeviri Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) tarafından oluşturulmamıştır ve resmi bir ITU çevirisi veya yayını olarak değerlendirilmemelidir. ITU, bu çevirideki herhangi bir içerik veya hatadan sorumlu olmayacaktır.

www.btk.gov.tr

www.gim.org.tr

Önsöz

ITU, ilk Çevrimiçi Çocuk Koruma Kılavuzu'nu 2009 yılında geliştirdi. O zaman amacımız farklı paydaşlara, (ebeveynler ve eğitimciler, endüstri, politika yapıcıları ve çocuklar) en genç internet kullanıcılarının çevrimiçi olarak güvenli, mutlu ve kendinden emin olmasını sağlamak için, uluslararası kabul görmüş bir çerçeve sunmaktı.

O ilk günlerden bu yana İnternet, tamamen değişti. İnternet, çocuklar için eğitici oyunlar, eğlenceli aktiviteler ve paylaşmak, öğrenmek ve arkadaş, aile ve dış dünya ile anlamlı bir iletişim kurmak için pek çok farklı yol sunan sonsuz zengin bir kaynak haline geldi. Ancak, aynı zamanda yanlarında refakat eden kimse olmadan internete giren çocuklar için çok daha tehlikeli bir yer haline geldi.

Çocuklar ve vasileri; mahremiyet, yalan haber, kişilerin gerçek görüntü ve sesi üzerinden yapılan manipülasyonlardan (deep fakes) tutun şiddet içeren ve uygunsuz içerik, internet dolandırıcıları, sanal istismar (grooming), cinsel istismar ve cinsel sömürü gibi pek çok risk ve meydan okumalarla karşı karşıya kalmaktadır.

Bunlara ek olarak, COVID-19 küresel salgını ile dünyada ilk kez çocukların çalışmalarını desteklemek ve sosyal etkileşimi sürdürmek için çevrimiçi ortama katılan çocukların sayısında ani bir artış görüldü. Virüsün yüzünden maruz kalınan kısıtlamalar, küçük çocukların, sadece ebevynlerinin planladığından çok daha önce çevrimiçi etkileşime girmeye başlaması anlamına gelmedi. Aynı zamanda iş ile ilgili sorumluluklarını yerine getirme ihtiyacı duyan pek çok ebeveynin çocuklarını denetleyememesine neden oldu. Bu durum gençleri, uygunsuz içeriğe erişme tehlikesiyle ya da çocuklara yönelik cinsel istismar materyalleri üreten suçlular tarafından hedef alınma riskiyle karşı karşıya bıraktı.

ITU üye devletleri, bu durumun farkına vararak, geçmişte düzenli olarak yapımını üstlendiğimiz COP Kılavuzlarının zamanında yenilenmesinden daha fazlasını talep etti. Bunun yerine, bu yeniden düzenlenen kılavuzlar, günümüz çocuklarının kendilerini içinde bulduğu bu dijital ortamdaki çok önemli değişiklikleri yansıtmak için, her yönüyle yeniden düşünüldü, yeniden yazıldı ve yeniden tasarlandı.

Amacımız, meydan okumanın kapsamı hakkında farkındalığı artırmak ve bu kılavuzların kullanıcıları olan sizlere, gençlerin çevrimiçi dünya ile etkileşimini etkin bir şekilde desteklemenize yardımcı olacak, bir kaynak sağlamak. Bu kılavuzlar, sizleri olası risk ve tehditlere karşı duyarlı hale getirecek, evde ve sınıfta sağlıklı ve güçlendirilmiş bir çevrimiçi ortam geliştirmenize yardımcı olacak. Ayrıca, bu kılavuzlar, genç kullanıcıların endişelerini dile getirme yetkisine sahip olduklarını hissettikleri güvenli bir alan yaratmak için, açık iletişim ve çocuklarla devam eden diyaloğun önemini vurgulayacak. Dijital teknolojiler ve platformlardaki yeni gelişmeleri yansıtmanın yanı sıra, bu yeni baskı önemli bir eksikliğe değinmektedir: Çevrimiçi dünyanın, özellikle tam ve tatmin edici sosyal katılıma hayati bir cankurtaran halatı sunduğu engelli çocuklar tarafından karşılaşılan durum. Göçmen çocukların ve diğer savunmasız grupların özel ihtiyaçlarının değerlendirilmesi de dâhil edilmiştir.

Bu revize edilmiş kılavuzların, bir küresel düzenleyici olan ITU'nun gerçek ruhu içerisinde, geniş düzeyde çok paydaşlı bir topluğun oluşturduğu uzmanlar tarafından ortaklaşa yazılarak dünya çapında bir işbirliği gayretinin ürünü olmasından dolayı gurur duyuyorum.

Ayrıca, ITU'nun yeni uluslararası gençlik sosyal yardım programının bir parçası olarak tamamen bir grup çocuğun kendisi tarafından tasarlanmış arkadaş canlısı, hakkını savunan ve korkusuz bir karakter olan yeni maskotumuz Sango'yu tanıtmaktan mutluluk duyuyorum.

Giderek daha fazla gencin çevrimiçi hale geldiği bir çağda, bu COP Kılavuzları her zamankinden daha fazla hayati önem taşıyor. Ebeveynler ve eğitimciler, endüstri, politika yapıcılar ve çocukların bizzat kendileri, çocukların çevrimiçi güvenliğinde hayati bir rol oynuyor. İnternetin sunduğu pek çok şaşırtıcı olanağı keşfetmek için olağanüstü bir yolculukta sorumluluğunuz altındaki çocuklara eşlik ederken bu kılavuzları faydalı bulacağınızı umuyorum.

Doreen Bogdan-Martin
Direktör, Telekomünikasyon Kalkınma Bürosu

İçindekiler

Teşekkür		iv
Önsöz		vi
		i
Yönetici Özeti		1
1.	Giriş	3
2.	Çevrimiçi Çocuk Koruma nedir?	6
3.	Bağlantılı bir dünyada çocuklar ve gençler	7
4.	Savunmasız çocuklar	19
5.	Yeni ve doğuş sürecindeki riskler ve zorluklar	22
6.	Riskleri ve zararları anlamak	28
7.	Ebeveynlerin, bakıcıların ve vasilerin rolleri	33
8.	Ebeveynler, bakıcılar ve vasiler için kılavuzlar	36
9.	Eğitimcilerin rolü	43
10.	Eğitimciler için kılavuzlar	48
11.	Sonuç	51
Terminoloji		52

Tablo ve Grafik Listesi

Tablolar

Tablo 1: Ebeveynler, bakıcılar ve vasiler tarafından dikkate alınması gereken temel alanlar 37
Tablo 2: Eğitimciler tarafından dikkate alınması gereken temel alanlar 48

Grafikler

Grafik 1: Cinsiyete ve yaşa göre haftada en az bir kez çevrimiçi oyun oynayan çocuklar (%) 9
Grafik 2: Cinsiyete göre haftada en az üç kez veya daha fazla çevrimiçi sosyal etkinlik yapan çocuklar (%) 10
Grafik 3: Cinsiyete ve yaşa göre haftada en az bir kez yaratıcı etkinlik yapan çocuklar (%) 11
Grafik 4: Cinsiyete ve yaşa göre haftada en az üç kez veya daha fazla bilgi arama faaliyeti yapan çocuklar (%) 13
Grafik 5: Cinsiyete ve yaşa göre çevrimiçi ortamda zarar gören çocuklar (%) 16
Grafik 6: Cinsiyete ve yaşa göre haftada en az bir kez interneti evde kullanan çocuklar (%) 18
Grafik 7: Çocuklara yönelik çevrimiçi risklerin sınıflandırılması 28
Grafik 8: Yaşa göre internetin güvenli kullanımına yönelik herhangi bir bilgi ya da tavsiye aldığını belirten çocuklar: evde internet kullananlar (2012), internete ev dışında bir yerden bağlananlar (2017, 2018, 2019) 44

Yönetici Özeti

ITU verilerine göre, 2019 yılında interneti kullanan yaklaşık 4,1 milyar insan vardı ve bu da 2018 tahminlerine göre yüzde 5,3'lük bir artışı yansıtıyordu.

Çocuk ve gençler interneti, okul projesi için bilgi almaktan arkadaşlarıyla sohbet etmeye kadar çeşitli amaçlar için kullanır. Karmaşık programlara ve uygulamalara hâkim olma; cep telefonları, tabletler ve saatler, iPod Touch, e-kitap okuyucuları ve oyun konsolları gibi diğer taşınabilir cihazları kullanarak internete bağlanma konusunda oldukça yetkindirler.[1]

İnternet, ayrıca hassas olan farklı çocuk ve genç gruplarının yaşamında önemli bir araç vazifesi görmüştür. İnternet, göçmen çocukların aile ve arkadaşları ile bağlantısını sürdürmesini sağlar ve yeni evlerinin kültürüne bir pencere sunar. Engelli çocukların ve gençlerin sosyalleşmelerini ve çevrimdışı olarak erişilemeyen etkinliklere katılmalarını sağlar. Ayrıca, yeterliliklerini yetersizliklerinden daha fazla görünür kılarak engelli çocuk ve gençlerin, çevrimiçi ortamda akranlarıyla eşit koşullarda olmasına olanak sunar.

Ancak, sağladığı erişim ve fırsatların yanı sıra; internet, risk ve zararı da beraberinde getirmeye diğer araçlardan biraz daha meyillidir. Örneğin, çevrimiçi ortamda göçmen çocuk ve gençlerin mahrem bilgilerinin ihlal edilmesinin hazin sonuçları olabilir: kötü niyetli kişilerce veriler; etnik köken, göçmenlik statüsü ya da diğer kimlik belirleyici unsurlar temel alınarak insanların kimliğini saptamak ve hedef almak için kullanılabilir.[2] Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan çocuklar ve gençler için başkalarının niyetlerini anlamadaki zorluk gibi sosyal zorluklar, bu gruptaki çocuk ve gençleri kötü niyetli "arkadaşlara" karşı savunmasız bırakabilir. Ek olarak, engelli çocuk ve gençler dışlanma, fişlenme ve manipülasyona daha yatkın gruplardır.

Birçok ebeveyn ve vasi, çocuklarının bilgisayarı diğer yerlerdense evde veya okulda kullandıklarında daha güvenli olduklarına dair yaygın bir yanılgıya kapılır. Bu tehlikeli bir yanılgıdır; çünkü internet, çocuk ve gençleri sanal olarak dünyadaki herhangi bir yere götürebilir ve bu süreçte tıpkı fiziksel dünyada olduğu gibi tehlike potansiyeline sahip risklere maruz kalabilirler. Ancak, çocuk ve gençler internete akıllı telefon, tablet ve diğer taşınabilir cihazlarla bağlandıklarında nispeten biraz daha yüksek zarar riski ile karşı karşıya kalır. Bunun nedeni, bu taşınabilir cihazların dünyanın herhangi bir yerinden internete anında erişim sağlaması ve ebeveynler ya da bakıcılar tarafından kontrol edilme olasılığının daha düşük olmasıdır. Ayrıca, bu kılavuzlar özellikle göçmen, OSB'li ve engelli çocuklar gibi savunmasız olan çocuklara odaklanmaktadır.

Kılavuzlar, ulusal veya yerel gelenek ve yasalara uygun bir şekilde uyarlanabilen ve kullanılabilen, 18 yaş altındaki tüm çocukları ve gençleri etkileyebilecek konuları ele alan bir plan olarak etkisini göstermeyi amaçlamaktadır.[3]

---

1 ITU, (2019), Measuring digital development. Facts and figures 2019, https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/facts/FactsFigures2019.pdf.

2 UNICEF (2017), *The State of the World's Children 2017: Children in a Digital World, https://www.unicef.org/uzbekistan/media/711/file/SOWC:%20Children%20in%20a%20Digital%20World.pdf*.

3 ITU (2020), *Global Cybersecurity Agenda (GCA), https://www.itu.int/en/action/cybersecurity/Pages/gca.aspx.*

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğu 18 yaşın altındaki herhangi biri olarak tanımlamaktadır. Bu kılavuzlar, dünyanın her yerinde 18 yaşın altındaki tüm kişilerin karşılaştığı sorunları ele almaktadır. Ancak, yedi yaşındaki genç bir internet kulanıcısının, 12 yaşındaki liseye başlayan ya da yetişkinliğe geçmek üzere olan 17 yaşındaki bir genç ile aynı ihtiyaç ya da ilgi alanlarına sahip olma olasılığı oldukça düşüktür. Bu kılavuzlar farklı bağlamlar için uygun hale getirilmiş önerilerde bulunmak ya da tavsiyeler vermek üzere uyarlanmıştır; çünkü özel ihtiyaçlar özel değerlendirme gerektirir ve çünkü farklı yerel, yasal ve kültürel faktörler, bu kılavuzların herhangi bir ülkede veya bölgede nasıl kullanılabileceği ya da yorumlanabileceği konusunda önemli bir etkiye sahiptir.

1. Giriş

Küresel ölçekte her üç internet kullanıcısından biri 18 yaşın altındadır.[4] 2018 yılında dünya nüfusunun yarısından fazlasının interneti kullandığı göz önünde bulundulursa, bu şaşırtıcı bir miktardır. Gelişmekte olan ülkelerde çocuklar, internet kullanımına öncülük etmekte, internet
ile büyümekte ve ilk olarak mobil cihazlarla bağlantı kurmaktadır.[5]

Dünya genelinde daha fazla çocuk internete erişim sağladıkça, çocukların haklarının yerine getirilmesi, giderek artan bir şekilde çevrimiçi ortamda neler olup bittiğine göre şekillenecektir. İnternet erişimi, çocuk haklarının gerçekleştirilmesi için temeldir.

Her üç çocuktan birinin internet kullanıcısı olmasının yanı sıra, hala dünya genelinde yaklaşık 346 milyon çocuğun internet erişimi yoktur.[6] İnternetin sunduğu fırsatlardan özellikle en çok yararlanabilecek olanlar çoğunlukla internete en az bağlı olanlardır. Avrupa'da bu oran % 4 iken, Afrika bölgesinde çocukların yaklaşık % 60'ının çevrimiçi olmadığını görüyoruz.[7]

İnternete erişim açısından, cinsiyete göre de önemli farklılıklar bulunmaktadır. Araştırmalar[8] , Amerika kıtaları dışında kalan her bölgede erkek internet kullanıcı sayısının kadın kullanıcı sayısını geçtiğini gösteriyor. Birçok ülkede kız çocukları, erkek çocukları ile aynı erişim fırsatına sahip değil. Hatta sahip oldukları yerlerde bile kız çocuklarının internet kullanımı çok daha büyük ölçüde kontrol edilmekte ve kısıtlanmakta.

Dijital cihazlara erişimdeki uçurumlar (digital divides) erişim probleminin ötesine geçmektedir. Bilgisayar yerine cep telefonları üzerinden internete bağlanmak zorunda kalan çocuklar, yalnızca ikinci en iyi çevrimiçi deneyimlerini yaşayabilir ve dijital becerilere sahip olmayan ya da azınlık dillerini konuşan çocuklar, sık sık çevrimiçi ortamda ilgili içeriği bulamaz. Kırsal kesimdeki çocukların şifre ya da para hırsızlığına maruz kalma olasılığı daha yüksektir. Ayrıca, daha düşük dijital becerilere sahip olma, çevrimiçi (özellikle oyun oynamak için) daha fazla zaman haracama ve daha az ebeveyn arabuluculuğu ve kontrolüne maruz kalma eğilimindedirler.[9]

Hem çocuklar hem de yetişkinler, dijital cihazlara erişimdeki uçurumun (digital divide) devam eden bir endişe olduğunu ve özel yatırım ve yaratıcı çözümler gerkektiğini bilmektedir. Bu ortamlardaki çocuklar giderek daha fazla sayıda çevrimiçi olmakta, ancak birçoğu gerektiği kadar ebeveynlerin, öğretmenlerin ve diğer kayda değer yetişkinlerin rehberliklerinden yararlanamamaktadır. Bu, çocukları risk altına sokmaya devam etmekte olan bir durumdur.

İnternet, son derecede zenginleşiren ve güçlendiren bir teknoloji haline gelmiştir. Çocuk ve gençler internetin ve ilgili dijital teknolojilerin ana yararlanıcıları olmuştur. Bu teknolojiler, birçok engeli ortadan kaldırarak hepimizin birbiriyle olan iletişim şeklini dönüştürmekte ve oyun oynamak, müziğin keyfini çıkarmak ve çok çeşitli kültürel aktivitelere katılmak için yeni birçok yol açmaktadır. Çocuklar, bilgi toplama ve ilişkilerini geliştirme fırsatlarından yararlanarak, çevrimiçi ufuklarını genişletebilir. BİT'e erişim, çocuklara diğer çevrimdışı aktivitelerini ilerletmelerini sağlayacak okuryazarlık yetenekleri sunmaktadır.

4 Livingstone, S., Carr, J., and Byrne, J. (2015) *One in three: The task for global internet governancein addressing children's rights*. Global Commission on Internet Governance: Paper Series. London: CIGI and Chatham House, https://www.cigionline.org/publications/one-three-internet-governance-and-childrens- rights

5 ITU (2020), *Measuring the Information Society Report*, *https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/ind/D-IND- ICTOI-2018-SUM-PDF-E.pdf.*

6 UNICEF (2017), *The State of the World's Children 2017: Children in a Digital World, https://www.unicef.org/uzbekistan/media/711/file/SOWC:%20Children%20in%20a%20Digital%20World.pdf*.

7 UNICEF.

8 Araba Sey and Nancy Hafkin (2019), *REPORT OF EQUALS RESEARCH GROUP, LED BY THE UNITED NATIONS UNIVERSITY (United Nations University and EQUALS Global Partnership), https://i.unu.edu/media/cs.unu.edu/attachment/4040/EQUALS-Research-Report-2019.pdf.*

9 UNICEF (2019). *Growing up in a connected world*. UNICEF Office of Research - Innocenti, Florence, https:// www.unicef-irc.org/publications/pdf/GKO%20Summary%20Report.pdf.

İnternet, gençler için önemli olan ancak toplumlarında tabu olabilecek sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri gibi konularda bilgiye erişim sağlamaktadır. Çocuk ve gençler internet tarafından sunulan imkânlara uyum gösterme ve benimsemede genellikle ön sıralarda yer almaktadır.

Yine de internetin çocuk ve gençlerin güvenliğine bir dizi zorluk getirdiği yadsınamaz bir gerçektir ve bu konu ele alınmalıdır; çünkü bu zorluklar hem kendi başlarına önem arz eder hem de internetin güvenilebilir bir çevre olduğu konusunda endişe duyan herkesle iletişime geçmek için önemlidir. Aynı şekilde, çocuk ve gençleri çevrimiçi ortamda koruma kaygısının; konuşma özgürlüğü, ifade özgürlüğü ya da örgütlenme özgürlüğüne yönelik bir saldırıyı haklı çıkarmak için bir platform haline gelmesine izin verilmemesi önemlidir.

Gelecek neslin, internetin gelişiminden fayda sağlamaya devam edebilmesi için, internet kullanımı ile ilgili kendine güvenmesi son derece önemlidir. Bu nedenle, çevrimiçi ortamda çocuk ve gençlerin güvenliğini tartışırken doğru dengeyi sağlamak son derece hayatidir.

Çevrimiçi ortamda çocuk ve gençler için varolan riskleri açık bir şekilde tartışmak, onlara riskleri nasıl tanıyacaklarını öğretmek ve zararların gerçekleşmesi durumunda nasıl önleyeceklerini ya da bunlara nasıl karşı koyacaklarını öğretmek çok önemlidir. Tehlikeler, aşırı derecede korkutmadan ya da abartmadan anlatılmalıdır.

Teknolojinin sadece ya da büyük ölçüde olumsuz yönleriyle ilgilenen herhangi bir yaklaşımın, çocuk ve gençler tarafından ciddiye alınması pek olası değildir. Ebeveynler ve öğretmenler kendilerini sık sık dezavantajlı konumda bulabilir; çünkü gençler genellikle teknoloji ve olanakları hakkında eski nesillerden daha fazla şey bilir. Araştırmalar, çocukların çok büyük bir kısmının siber zorbalığın zarar vermek için tasarlandığının farkına vararak, siber zorbalığı, çevrimiçi şaka ya da alaydan ayırt edebildiğini göstermiştir. Dünyanın bir çok yerinde çocuklar çevrimiçi ortamda karşılaştıkları bazı riskleri gerçekten iyi bir şekilde anlar.[10]Ancak, çevrimiçi riskleri yönetmesi için çocuklara yetenek kazandırma gayretlerinin etkili olduğu sonucuna varılsa da, dünya genelinde çok daha fazla çocuğun, özellikle hassas gruplar arasında, farkındalığını artırmak için hala faaliyet alanlar mevcuttur. Özellikle siber zorbalık ve diğer çevrimiçi risk türlerinin mağdurlarının farkındalığını artırmak için birlikte planlanmış çalışmalar bu çocuklara odaklanmalıdır.

Önümüzde birçok zorluk var. Yalnızca internetle bağlantılı dünyaya erişim problem teşkil etmez. Teknolojik değişim oranı, çevrimiçi çocukların güvenliği açısından zorluklar çıkarmaktadır. Birçok çocuk karmaşık bir dijital medya ortamında gezinmektedir. Yapay zekâ, makine öğrenmesi, sanal ve artırılmış gerçeklik, yüz tanıma, robotik ve nesnelerin interneti alanlarındaki gelişmeler, çocuklara yönelik medya uygulamalarını daha da fazla dönüştürecektir.

Tüm paydaşların, çocuklar için bu gelişmelerin sonuçlarını planlamaları ve düşünmeleri ve sadece hayatta kalmak için değil, aynı zamanda çocukların dijital gelecekte başarılı olmaları için de gerekli olan dijital okuryazarlıkları geliştirmelerine yardımcı olacak yollar bulmaları çok önemlidir. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin dijital becerilerine ve okuryazarlıklarına daha fazla yatırım yapmak, çocukların eleştirel düşünme ve değerlendirme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak için gereklidir. Ayrıca, bu yatırımlar, çocukların değişen kalitede hızlı bilgi akışlarında gezinebilmelerine olanak sağlamak ve ebevyn ve öğretmenlerden çocuklara kadar hepsinin dijital vatandaş olmalarını sağlamakiçingereklidir.[11]

[10] Since 2016, ITU undertakes consultations within COP with children and adult stakeholders on relevant issues such as cyberbullying, digital literacy and children's activities online.

[11] Council of Europe (2016), *Digital Citizenship Education,* https://www.coe.int/en/web/digital-citizenship-education/home.

ITU istişareleri, bazı ülkelerin dijital okuryazarlık ve çocukların çevrimiçi güvenliği konularını ele almak için yeterli kaynak tahsis etmekte zorlandığını göstermiştir. Ancak, çocuklar; ebeveynler, öğretmenler, teknoloji şirketleri ve hükümetlerin tamamının çevrimiçi güvenliklerini desteklemek için çözümler geliştirmede önemli oyuncular olduğunu ifade etmektedir. Üye devletlerde yapılan bir ITU anketi, daha fazla sayıda çocuğun çevrimiçi güvenliğini sağlamak için daha fazla bilgi paylaşımı ve eş güdümlü çabalar için önemli bir destek olduğunu göstermektedir.

Çocukların çevrimiçi fırsat ve risklerini dengelemek zorlu bir görev olmaya devam etmektedir. ITU üye devletleri, çevrimiçi çocuklara yönelik fırsatları teşvik etme çabalarının bir öncelik olmaya devam etmesi gerekirken, bu çabaların dijital dünyaya katabilecekleri ve dijital dünyadan yararlanabilecekleri güvenli koşullar ile dikkatli bir şekilde dengelenmesi gerektiğini ifade etmiştir.[12]

[12] ITU News (2018), *Celebrating 10 Years of Child Online Protection, https://news.itu.int/celebrating-10-years-child-online-protection/.*

2. Çevrimiçi çocuk koruma nedir?

Çevrimiçi teknolojiler, çocuklar ve gençlere iletişim kurmaları, yeni beceriler öğrenmeleri, yaratıcı olmaları ve daha iyi bir toplum kurulmasına katkıda bulunmaları için birçok olanak sunar. Ancak bu teknolojiler; mahremiyet, yasal olmayan içerik, taciz, siber zorbalık, kişisel bilgilerin kötü amaçlarla kullanımı, sanal istismar ve hatta çocuk cinsel istismarı gibi konulara maruz kalınması riskilerini de beraberinde getirebilir.

Bu kılavuzlar, çocuk ve gençlerin dijital okuryazarlık yeteneklerini kazanırken karşılaşabileceği tüm potansiyel tehdit ve zararlara karşılık vermek için bütüncül bir yaklaşım geliştirir. Kılavuzlar, internetin sağlayabileceği fırsatlardan faydalanırken, tüm ilgili paydaşların dijital dayanıklılık, refah ve korumada bir rolünün olduğunu kabul eder.

Çocukları korumak ortak bir sorumluluktur ve herkes için sürdürülebilir bir gelecek tesis etmek için tüm ilgili paydaşlara bağlıdır. Bunun gerçekleşmesi için politika yapıcılar, özel sektör, evebeynler, bakıcılar, eğitimciler ve tüm diğer paydaşlar, çocukların çevrimiçi ve çevrimdışı olarak potansiyellerini gerçekleştirebilmesini garanti altına almalıdır. Ebeveynler, vasiler ve eğitimcilerin; çocuk ve gençlerin internet sitelerinden sorumlu ve güvenli bir şekilde fayda sağlamasını temin etme yükümlülüğü de vardır.

Son yıllarda, mobil internet erişimi önemli ölçüde artmıştır ve çevrimiçi çocuk ve gençleri korumak için sihirli bir değnek bulunmamaktadır. Bu, çocuk ve gençlerin kendileri de dâhil olmak üzere toplumun tüm kesimleri ile dünya çapında bir karşılık gerektiren, küresel bir problemdir.

BİT'in bu hızlı yükselişi karşısında artan zorluklara karşılık vermek için Kasım 2008'de ITU tarafından başlatılan ve çok paydaşlı uluslararası bir inisiyatif olan Çevrimiçi Çocuk Koruma (COP) inisiyatifi[13], dünya genelindeki çocuk ve gençlere güvenli ve yetkilendirilmiş çevrimiçi deneyim sağlamak için küresel toplumun tüm kesimlerini bir araya getirmeye devam etmektedir. COP, dünyanın her yerindeki çocuk ve gençler dâhil olmak üzere, tüm ilgili paydaşlar için, bu paydaşların kendilerini ve başkalarını çevrimiçi olarak nasıl güvende tutacaklarına yönelik, kılavuzlar düzenler. Bu kılavuzlar, ulusal veya yerel geleneklere ve yasalara uyumlu bir şekilde uyarlanabilen ve kullanılabilen bir plan görevi görür.

COP Girişimi bünyesinde, çok paydaşlı bir uzman çalışma grubu tarafından hazırlanan bu rapor; ebeveynler, vasiler ve eğitimciler için çevrimiçi çocukların korunması konusunda bilgi, tavsiye ve güvenlik ipuçları sağlamayı amaçlamaktadır.

Bir ITU uzman çalışma grubu, 2009'da yayımlanan ve 2016'da güncellenen ilk ITU COP kılavuzlarını geliştirerek, bu rapordaki kılavuzları birlikte yazmıştır. ITU, üye devletlerin talebi üzerine, kılavuzların ikinci bir versiyonunu geliştirmeyi amaçlayan yeniden inceleme sürecine 2019 yılında başlamıştır.

Bu yeni kılavuzlar; mobil internet, uygulamalar, nesnelerin interneti, internete bağlı oyuncaklar, çevrimiçi oyunlar, robotik, makine öğrenmesi ve yapay zekâ gibi yeni teknolojik gelişmeler etrafındaki sorunların yanı sıra, çevrimiçi riskler ve zararlar söz konusu olduğunda engelli çocukların özel durumlarını içermektedir.

[13] ITU (2020), *Child Online Protection*, *https://www.itu.int/en/cop/Pages/default.aspx*.

3. Bağlantılı bir dünyada çocuk ve gençler[14]

Dünya genelinde her üç çocuktan birinin internet kullanıcısı olduğu ve her üç internet kullanıcısından birinin 18 yaşın altında olduğu tahmin edilmektedir.[15] 2017 yılında dünya nüfusunun yarısı internet kullanmış ve 15-24 yaş grubu arasında internet kullanım oranı % 66'ya yükselmiştir.

Sırbistan'daki 15 yaşında bir erkek çocuğu şunları ifade etmiştir: "İnternet ile büyüdük. Yani internet her zaman burada bizimleydi. İnternet bizim için tamamen normalken, yetişkinler 'vay be internet diye bir şey ortaya çıktı!' diye şaşırıyor."

Çocuk ve gençler arasında internete erişim için kullanılan en popüler cihaz, cep telefonudur. Bu, son on yıldaki önemli değişimi bizlere gösterir. Avrupa ve Kuzey Amerika'daki ilk nesil internet kullanıcıları oturumlarını masaüstü bilgisayar aracılığıyla açtılar. Ancak, birçok gelişmekte olan ülkedeki model, 'mobil cihaz öncelikli' internet kullanıcıları şeklinde oldu.

Çocuk ve gençler cep telefonunu tercih eder; çünkü cep telefonlarını yanlarında taşıyıp her yere götürebilirler; aile üyeleri ile paylaşmak zorunda değillerdir; mesajlaşma, konuşma, tıklama ve internette gezinme gibi birçok işlevi cep telefonları ile aynı anda yerine getirebilirler. Ayrıca, cep telefonları her zaman açıktır.

Sırbistan'daki 12 yaşında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Telefon bir şekilde daha basittir. Telefonu her yere taşıyabiliriz. Daha küçük ve üzerinde çalışmak daha kolay. Klavye ile değil de bu şekilde parmaklarla kullanmak daha çok hoşuma gidiyor."

Yapılan araştırmalar, internete erişimi olan çocuklar ve gençler arasında, kızların ve erkeklerin internete girmek için benzer cep telefonu kullanım oranlarına sahip olduğunu göstermiştir. Masaüstü bilgisayar kullanımı ile karşılaştırıldığında, erkek çocuklar genellikle masaüstü bilgisayarları kız çocuklarına oranla daha çok kullanmaktadır.

Uygulamada, çoğu çocuk ve genç internete birden fazla cihaz üzerinden erişiyor ve araştırmanın yapıldığı her ülkede erkeklerin kızlara oranla daha fazla cihaz kullanma eğilimi var.

Çocuk ve gençler hafta içi her gün, ortalama günde iki saatini ve haftasonu her gün bu sürenin yaklaşık iki katını internette geçiriyor. Bazı çocuk ve gençler sürekli olarak internete bağlı olduğunu hissediyor. Fakat diğer birçok çocuk ve genç hala evde internet erişimine sahip değil ya da yalnızca sınırlı erişimleri var. Ancak istatistikler büyük ölçüde değişiklik göstermekte ve çocukların internette ne kadar zaman geçirdiği konusu ile ilgili çok geniş yelpazede görüşler bulunmaktadır. DQ Enstitüsü'nün yaptığı son araştırmalar, Avustralya'daki çocukların çevrimiçi ortamda haftada 38 saate kadar vakit geçirebileceğini gösteriyor.[16]

[14] This chapter is mainly drawn from the following source: UNICEF (2019). *Growing up in a connected world*. UNICEF Office of Research - Innocenti, Florence, https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/GKO%20Summary%20Report.pdf. The comprehensive research, as part of the comparable high-quality evidence work of the Global Kids Online, collects voices from children in 11 countries, across 4 regions, from 2016 to 2018 (14,733 children aged 9-17 years). The report focuses at the positive effects of ICTs for children and asks at the same time when the use of ICTs becomes problematic in children's lives. All figures of chapter 4 here below are taken from this report. Qualitative and quantitative methodology on which these findings are based can be found at Livingstone, S., Kardefelt Winther, D., and Saeed, M. (2019). *Global Kids Online Comparative Report, Innocenti Research Report*. UNICEF Office of Research - Innocenti, Florence. Online under: https://www.unicef-irc.org/publications/1059-global-kids-online-comparative-report.html Further information on the Global Kids Online international research project can be found online under: http:// globalkidsonline.net.

[15] Livingstone, S., Carr, J., and Byrne, J. (2015) *One in three: The task for global internet governance in addressing children's rights*. Global Commission on Internet Governance: Paper Series. London: CIGI and Chatham House, https://www.cigionline.org/publications/one-three-internet-governance-and-childrens-rights

[16] DQ Institute (2020), Child Safety Index, https://www.dqinstitute.org/child-online-safety-index/

Güney Afrika'daki 15-17 yaşlarındaki bir erkek çocuğu şunları ifade etmiştir: "Bir kafeye gidiyorum; çünkü evde bir bilgisayarımız yok... Okulda internet erişimimiz yok."

Arjantin'deki 13-14 yaşlarındaki bir erkek çocuğu şunları ifade etmiştir: "Tüm gün boyunca internete bağlıyım fakat bütün gün interneti kullanmıyorum."

The Global Kids Online'ın (GKO) kız ve erkek çocuklarının internete erişiminin genel olarak benzer sayılarda olduğu yönündeki bulgularına karşın bazı ülkelerde erkek çocukları internet kullanımında kız çocuklarına göre daha özgürdür. Ayrıca, internet kullanımında kız çocukları erkek çocuklarından daha fazla kontrol ve kısıtlamaya maruz kalmaktadır.

Eğlenceli bir dünya

Çocuk ve gençler, çeşitli olumlu ve eğlenceli sebepler yüzünden sık sık çevrimiçi olurlar. 11 ülkede düzenlenen ankete göre hem kız hem de erkek çocukları için en popüler etkinlik, video izlemektir. İnternet kullanan çocuk ve gençlerin % 75'inden fazlası, en azından haftada bir kez kendi başlarına ya da aileleriyle birlikte çevrimiçi video izlediklerini ifade etmektedir.

Uruguay'daki 15 yaşında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Annem dizüstü bilgisayarı getirdiğinde birlikte daha fazla zaman geçirmeye başladık. Her haftasonu bir film seçtik ve büyük annemle birlikte izledik."

Çocuk ve gençler çevrimiçi oyun oynamaktan da keyif alırlar. Dolayısıyla, oyun oynama ve bazen de öğrenme haklarını kullanırlar. Anket yapılan tüm ülkelerde erkek çocukların oyun oynamaya daha çok meyilli olduğu gözlenmiştir. Ancak, internet kullanan pek çok kız da çevrimiçi oyun oynamaktadır. Örneğin, Bulgaristan (% 60) ve Karadağ'da (% 80) internet kullanan kız çocuklarının çoğu çevrimiçi oyun oynamaktadır. Video izlemede olduğu gibi, internete daha kolay erişim sağladıklarında çocuk ve gençler çevrimiçi oyun oynama konusunda daha çok meyillidir.

Filipinler'deki 17 yaşında bir erkek çocuğu şunları ifade etmiştir: "Çevrimiçi oyun oynuyorum ve bu oyunlardan para kazanıyorum."

Yetişkinler, çocuk ve gençlerin ekran karşısında aşırı vakit geçirmesinden endişe eder ya da onların sadece çevrimiçi eğlencelerle vakit geçirdiğini düşünür. Global Kids Online'a göre bu ana akım eğlence etkinlikleri çocuk ve gençlere ileride eğitimle ilgili, öğretici ya da sosyal çevrimiçi deneyimlerini geliştirmeleri için giriş seviyesinde fırsatlar sunar.

Grafik 1: Cinsiyete ve yaşa göre haftada en az bir kez çevrimiçi oyun oynayan çocuklar (%)[17]

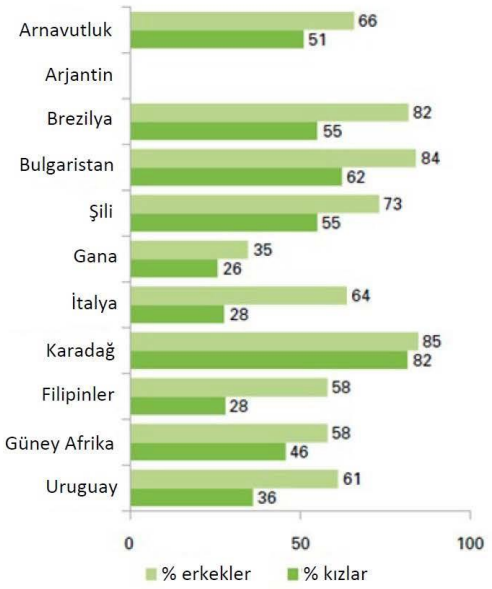

Soru C4z-aa: Geçen ay tek başınıza ya da başkalarıyla ne sıklıkta çevrimiçi oyun oynadınız. Araştırma Tabanı : İnternet kullanan tüm çocuklar.

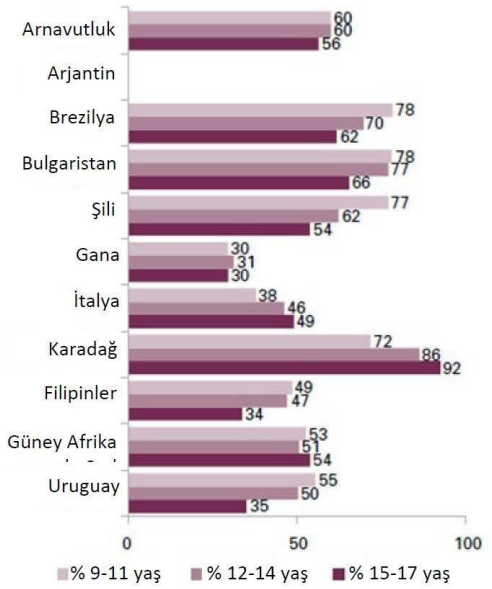

Soru C4z-aa: Geçen ay tek başınıza ya da başkalarıyla ne sıklıkta çevrimiçi oyun oynadınız. Araştırma Tabanı : İnternet kullanan tüm çocuklar.

Kaynak: UNICEF

Yeni bağlantılar kurmak

Anlık mesajlaşma araçları ve sosyal ağları ile internet; çocuk ve gençlerin, arkadaşları, aileleri ve ilgi alanlarını paylaşan diğer çocuk ve gençler ile iletişim kurarak ifade özgürlüğü hakkını kullandığı çok önemli bir buluşma noktası haline gelmiştir. 11 ülkede düzenlenen ankete göre, arkadaşlarıyla ve aileleriyle çevrimiçi sohbet etmek, çeşitli mesajlaşma araçlarını kullanmak, benzer ilgi alanlarına sahip kişilerle ağ oluşturmak gibi her hafta bir dizi çevrimiçi sosyal aktivitede yer alan pek çok çocuk ve genç, "aktif sosyalleşen kimseler (active socializers)" olarak kabul edilebilir. Ayrıca, bazı çocuklar kendilerini oldukları gibi ifade etmenin çevrimiçi ortamda daha dolay olduğunu söylemektedir.

Filipinler'deki, 15 yaşında kendini eşcinsel olarak tanımlayan bir erkek çocuğu şunları ifade etmiştir: "Çevrimiçi ortamda kendimi olduğum gibi gösterebiliyorum. Herhangi bir kural yok. Çevrimiçi ortamda 5.000'den fazla arkadaşım var."

Ayrıca, çevrimiçi sosyal etkileşimler çeşitli nedenlerden dolayı yaşla birlikte artar. Örneğin, bazı sosyal medya web sitelerinin asgari yaş sınırlaması bulunmaktadır. Genellikle yaşla birlikte daha fazla özgürlük kazanılır.

[17] This figure was taken from: UNICEF (2019). *Growing up in a connected world*. UNICEF Office of Research - Innocenti, Florence, https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/GKO%20Summary%20Report.pdf

Grafik 2: Cinsiyete göre haftada en az üç kez veya daha fazla çevrimiçi sosyal etkinlik yapan çocuklar (%)[18]

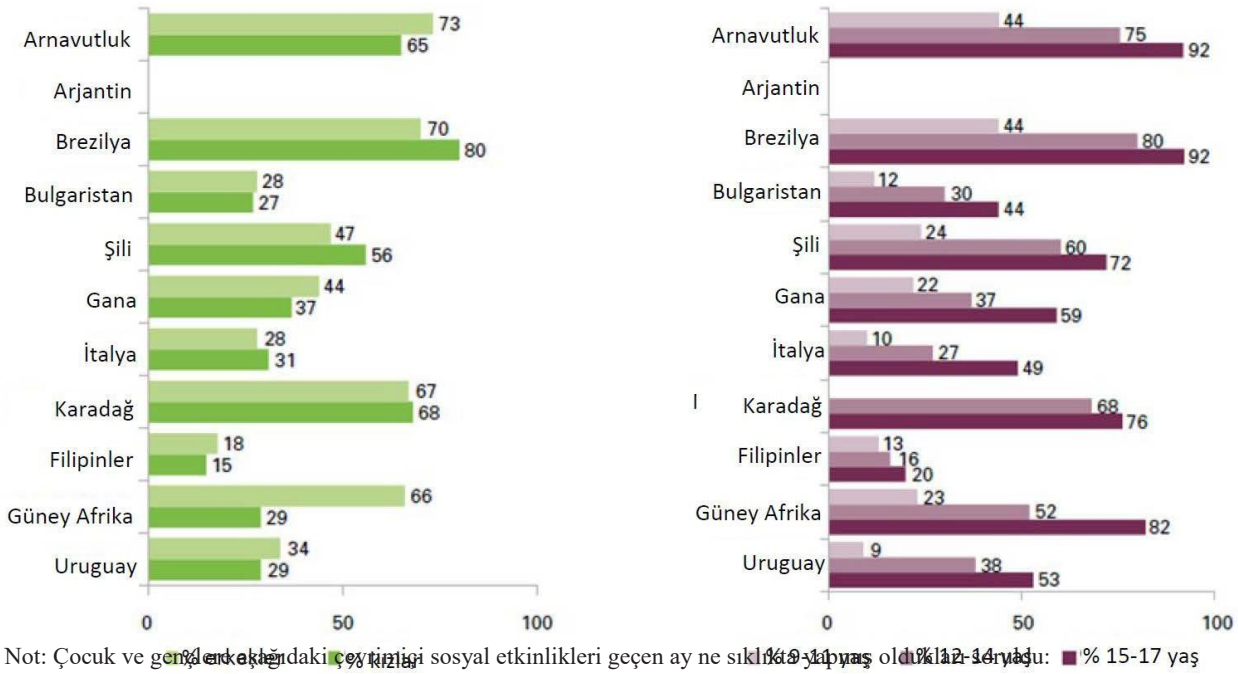

Not: Çocuk ve gençlerdeki çevrimiçi sosyal etkinlikleri geçen ay ne sıklıkla yaptıkları sorulmuştur: İnternetin sosyal ortamlarında yeni ve farklı geçmişteki insanlarla sohbet etmek için kullanımı; bir sosyal paylaşım sitesinin ziyaret edilmesi; uzakta yaşayan aile üyeleri ya da arkadaşlarla iletişim kurmak için kullanımı; insanların kendi ilgi alanlarını ya da hobilerini paylaştıkları bir internet sitesine katılım.

Kaynak: UNICEF

Ebeynlerin sıklıkla, çocuk ve gençlerin çevrimiçi etkileşimlerinin gerçek dünya ile iletişime geçmelerine zarar verdiğine yönelik şikâyetleri olsa da internetin sosyalleşme için yeni boyutlar açtığı yukarıdaki verilerden açıkça anlaşılmaktadır.

Şili'deki, 15-17 yaşlarındaki ergen çocukların ebeveyini şunları ifade etmiştir: "Partide bir masada oturuyorlar. Aralarından 10 kişi ellerindeki küçük cihazlarla ilgileniyor."

Bu tür davranışlar, çocuk ve gençlere özgü bir davranış değildir. Bazı ebeveynler buluşmaları sırasında telefon görüşmeleri yapar ya da internette gezinir. Bu da pek çok çocuk ve genci rahatsız eder. Uruguay'daki, 14 yaşında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Masada yemek yerken babam telefonunu kullanıyor. Hep bir ararda olduğumuz tek zaman diliminde bunu yapması beni gerçekten kızdırıyor."

İnternete erişim daha da arttıkça çocuk ve gençler; ufuklarını genişletebilir, bilgi toplayabilir ve ilişklierini geliştirebilirler. İster yüz yüze ister çevrimiçi olsun daha fazla sosyal etkileşimle, tecrübe ve yeteneklerini inşa ederler. GKO'nun araştırması, internette daha etkin bir şekilde sosyalleşen çocuk ve gençlerin çevrimiçi güvenliklerini daha iyi yönettiğini gösterir ki bu da onların güvende kalmalarına yardımcı olmaktadır.

[18] This figure was taken from: UNICEF (2019). *Growing up in a connected world*. UNICEF Office of Research - Innocenti, Florence, https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/GKO%20Summary%20Report.pdf,

Üretmenin verdiği keyif

Çocuk ve gençlerin bulduğu ve değer verdiği bazı çevrimiçi içerikler, başka çocuk ve gençler tarafından üretilmiştir. Global Kids Online tarafından 11 ülkede yapılan ankete göre, genellikle çocuk ve gençlerin % 10 ila 20'si her hafta kendi müzik ya da videosunu üretiyor ve yüklüyor ya da her hafta bir blog ya da hikâye yazıyor ya da web sayfaları üretiyor.

Filipinler'deki, 15-17 yaşlarında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Bir bloğum var ve düzenli olarak güncelliyorum."

Gana'daki, 9-11 yaşlarında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Video ve oyunlar paylaşabilirsiniz. Müzik paylaşabilirsiniz. Resimler, fikirler ve oyunlar da paylaşabilirsiniz."

Filipinler'deki, 15-17 yaşlarında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Kendin Yap kartları yapıyorum. Onları internette yayımlıyorum. Arkadaşlarım kartları beğeniyor."

Filipinler'deki, 15-17 yaşlarında bir erkek çocuğu şunları ifade etmiştir: "Evet, bilgisayarları nasıl hackleyeceğimi biliyorum ama artık bunu yapmıyorum."

Grafik 3: Cinsiyete ve yaşa göre haftada en az bir kez yaratıcı etkinlik yapan çocuklar[19]

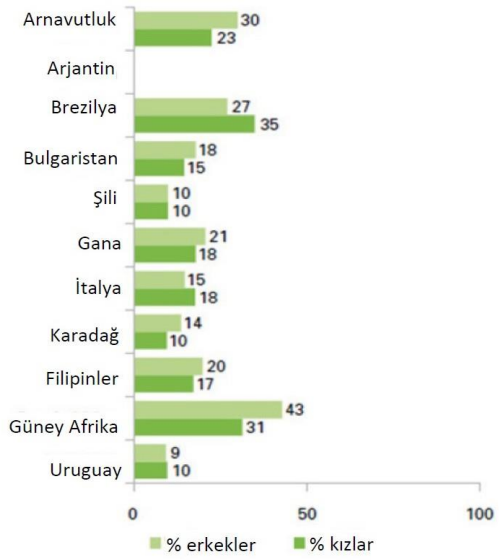

Soru C4m-n: Geçen ay çevrimiçi ortamda ne sıklıkta yaratıcı faaliyetler yaptınız? Not: Uruguay'da çocuklara çevrimiçi blog oluşturmaları hakkındaki soru sorulmadı. Araştırma Temeli: İnternet kullanan tüm çocuklar.

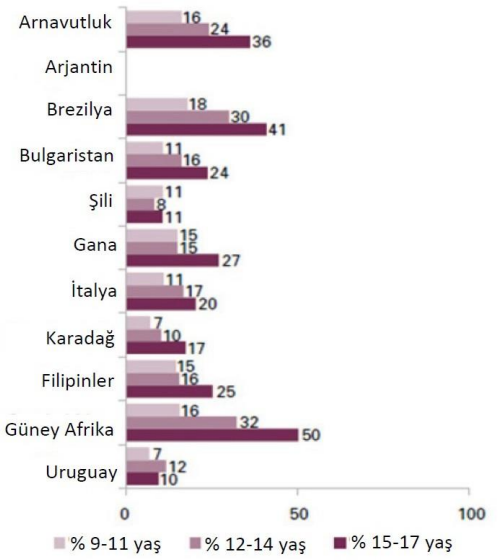

Soru C4m-n: Geçen ay çevrimiçi ortamda ne sıklıkta yaratıcı faaliyetler yaptınız? Not: Uruguay'da çocuklara çevrimiçi blog oluşturmaları hakkındaki soru sorulmadı. Araştırma Temeli: İnternet kullanan tüm çocuklar.

19 This figure was taken from: UNICEF (2019). *Growing up in a connected world*. UNICEF Office of Research - Innocenti, Florence, https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/GKO%20Summary%20Report.pdf.

Not: Çocuk ve gençlere aşağıdaki çevrimiçi yaratıcı etkinlikleri geçen ay ne sıklıkta yapmış oldukları soruldu:

Kendi video ve müziklerinin üretilmesi ve çevrimiçi ortamda paylaşılması; bir blog, hikâye ya da internet sitesinin çevrimiçi ortamda üretilmesi; başkası tarafından üretilen müzik ya da videoların yayımlanması.

Kaynak: UNICEF

Bilgi alma arzusu

Çocuk ve gençler de aynı yetişkinler gibi bilgi edinme hakkının keyfini çıkarmak için internetin sunduğu fırsatlardan yararlanmaktadır. Çocuk ve gençlerin % 20 ila 40'ı "Bilgi Arayan (Information Seeker)" olarak kabul edilir; çünkü yeni bir şey öğrenmek, çalışma ve öğrenim görme fırsatlarını ortaya çıkarmak, haber aramak, sağlık bilgisi almak ya da yakınlarındaki etkinlikleri bulmak için her hafta birden fazla çevrimiçi bilgi araması yaparlar. Her yaştan pek çok çocuk ve genç, interneti ödev yapmak için hatta geri kaldıkları derslere yetişmek için kullanır.

Gana'daki, 12-14 yaşlarında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Bizden Gana'daki bakanların isimlerini armamızı, ülkeleri ve bu ülkelerin para birimlerini araştırmamızı istediler. Başka ülkelerle ilgili haberleri alabilirsiniz."

Sırbistan'daki, 9 yaşında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "İnternette, okul için ihtiyacımız olan ve kitaplarda bulamadığımız her şeyi arayabiliriz."

Arjantin'deki, 15-17 yaşlarında bir erkek çocuğu şunları ifade etmiştir: "Matematikten kaldım. Bu yüzden, ne çalışmam gerektiğini anlatan birkaç video izledim."

Güney Afrika'daki, 16-17 yaşlarında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Eğer okula gitmezsek arkadaşınla konuşabilir ve kaçırdığın şeyleri öğrenebilirsin. Dolayısıyla arkadaşının WhatsApp'ının sende olması önemlidir."

Grafik 4: Cinsiyete ve yaşa göre haftada en az üç kez veya daha fazla bilgi arama faaliyeti yapan çocuklar (%)[20]

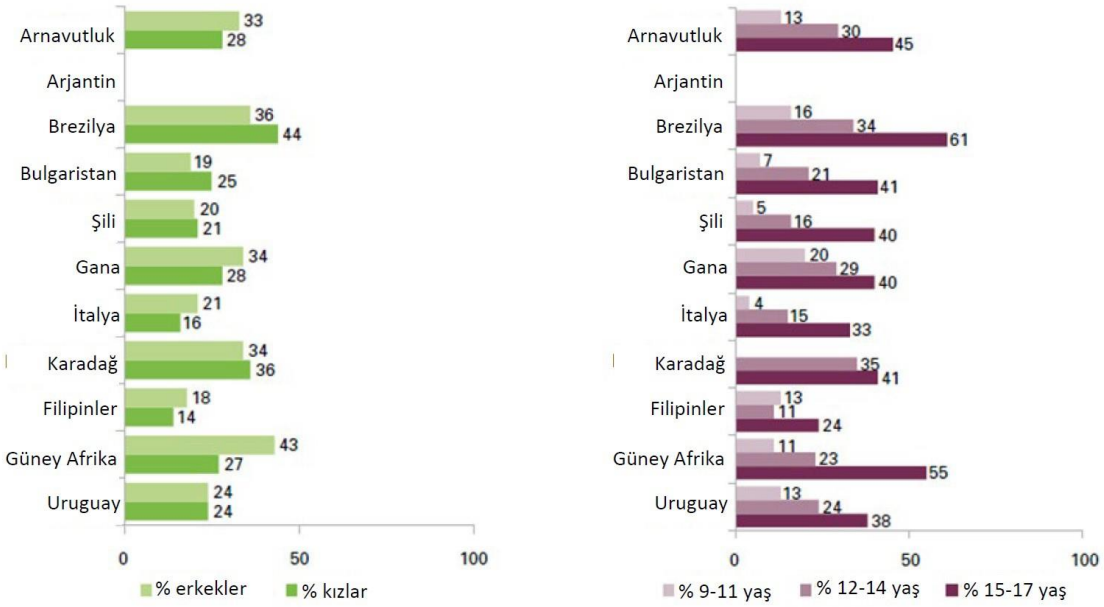

Not: Çocuk ve gençlere aşağıdaki bilgi arama etkinliklerini geçen ay ne sıklıkta yapmış oldukları soruldu: Soru C4: Geçen ay çevrimiçi olarak kaç kez bilgi aradınız? Araştırma Tabanı: İnternet kullanan tüm çocuklar. Soru C4: Geçen ay çevrimiçi olarak kaç kez bilgi aradınız? Araştırma Tabanı: İnternet kullanan tüm çocuklar. Çevrimiçi arama yaparak yeni bir şey öğrenimi; iş ya da öğrenim fırsatları hakkında bilgi arama; internetin ödev için kullanımı; kaynak ya da yakınlarındaki etkinliklerin aranması; çevrimiçi haberlerin aranması; tanıdıkları birinin ya da kendilerinin sağlık bilgisinin aranması. Eksik veriler nedeniyle Arjantin dâhil edilmemiştir.

Kaynak: UNICEF

Bazı çocuk ve gençler interneti bilgi aramak için kullanmaya diğer çocuk ve gençlerden daha yatkındır. Veriler gösteriyor ki interneti daha geniş ölçekte bilgi arama etkinlikleri için kullanan çocuk ve gençlerin yaşı diğerlerine göre daha büyüktür. Bu çocuklar, genellikle daha geniş ölçekli çevrimiçi etkinliklerle uğraşma kapasitesine sahiptir ve bu çocukların internet kullanımına karşı destekleyici ve kolaylaştırıcı bir tutumu olan ebeveynleri vardır. Bu, çocukların ve gençlerin doğru şekilde bir ebeveyn desteğiyle büyüdükçe, daha fazla çevrimiçi deneyim kazanma eğiminde olduklarını ve interneti kendi yararlarına kullandıklarını göstermektedir.

İnternette mevcut olan bu kadar çok bilgi ile çocuk ve gençler, doğru içeriği bulmak ve keşfettikleri şeyin doğruluğunu kontrol etmek için gerekli becerilere sahip olmalıdır.

Bu anlamda, çocuk ve gençlerin ergenlik çağlarında ihtiyaçları olan şeyleri çevrimiçi ortamda bulmada giderek daha da uzmanlaşmaları konusunda kızlar ve erkekler arasında çok az fark vardır. Çevrimiçi ortamda daha fazla video izleyen çocuk ve gençler daha iyi bilgi arama becerilerine sahip görünmektedir; çünkü belki de çevrimiçi içeriği daha sık arayarak ihtiyaç duydukları şeyleri nasıl bulacaklarını öğrenmişlerdir.

[20] This figure was taken from: UNICEF (2019). *Growing up in a connected world*. UNICEF Office of Research - Innocenti, Florence, https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/GKO%20Summary%20Report.pdf,

Çocuk ve gençlerin çevrimiçi olarak topladıkları bilginin nitelik ve niceliği, ilgi alanlarına ve motivasyonlarına bağlı olacaktır. Ancak, buldukları şey mevut bilginin büyüklüğünden de etkilenecek ve bu etki en yaygın konuşulan diller için daha fazla olacaktır. Daha sınırlı sayıda olsalar bile, azınlıklar hala bilgi arama fırsatlarından yararlanabilirler.

Sırbistan'daki, 12 yaşında bir roman erkek çocuğu şunları ifade etmiştir: "Bu okulda hiç kimse bizim dilimizi konuşmadığı için bazen YouTube'a Romence bir şeyler yazıyorum ve sesimizi (dilimizi) duyuyorum. Ve bu çok güzel, hepsini anlayabiliyorum."

İnternette bilgi arama konusunda usta olmak ve bulunan bilginin doğru olup olmadığını kontrol etme yeteneğine sahip olmak birbirinden farklı şeylerdir.

Sırbistan'daki, 16 yaşında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Dış haberleri izliyorum; çünkü bir ülkenin bir konuya nasıl baktığını ve başka bir ülkenin aynı konuya nasıl baktığını görmek hoşuma gidiyor; çünkü her zaman iki taraf vardır. Örneğin, ABD bir şeyi farklı bir şekilde görebilirken, Rusya o şeyi daha farklı bir şekilde görebilir."

Güçlü bilgi arama yeteneklerinin olduğunu ifade eden çocuk ve gençlerin oranı karşılaştırıldığında, yalnızca birkaç çocuk ve genç buldukları bilgiyi eleştirel olarak değerlendirmede iyi olduklarını ifade etmiştir.

Filipinler'deki, 15 yaşında bir erkek çocuğu şunları ifade etmiştir: "Çevrimiçi ortamda çok fazla yalan haber var."

Genel olarak çocuk ve gençler, çevrimiçi bilgiyi kontrol etme ve bilgi arama fırsatlarından henüz tam olarak yararlanmıyor gibi görünüyor. Bunu yapmak için, özellikle daha genç çocukların, cesaretlendirilmeye ve dijital dünyadaki haklarının geliştirilmesine yardım etmek için ebeveynlerinden, okullarından ya da dijital sağlayıcılardan gelen desteğe daha çok ihtiyacı olacak.

Aktif vatandaş olmak

Çocuk ve gençler, bilgi aramanın ve içerik oluşturmanın ötesinde, internet aracılığıyla vatandaşlık haklarıyla ya da siyasi faaliyetlerle de ilgilenebilir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre; bir çocuk, dinlenilme hakkı, kendini ifade etme hakkı ve başkalarıyla tanışma hakkı da dâhil olmak üzere, birçok vatandaşlık hakkına sahiptir. Ancak, Global Kids Online'ın araştırmasından açıkça anlaşılacağı üzere görece az sayıda çocuk ve genç çevrimiçi vatandaşlık katılım fırsatlarından yararlanmaktadır.

Gençler, çevrimiçi ortamda siyasi olarak etkileşim kurmaya en çok meyilli olan bireylerdir.

Arjantin'deki, 13-14 yaşlarında bir çocuğun velisi şunları ifade etmiştir: "Siyaset … belkide kızım özel olarak siyasi bir şey aramıyor. Ancak, örneğin Facebook'ta, siyasi şeyler okuyor."

Arjantin'deki, 15-17 yaşlarında bir çocuğun velisi şunları ifade etmiştir: "Ancak, aynı zamanda Twitter'da fikirlerini paylaşıyorlar… ve bu, işin bir parçası."

Kendini tehlikeye atmak ve zarar görmek

Çocuk ve gençler çevrimiçi olduğu zamanlarda onlara zarar verebilecek yeni risklere maruz kalmaktadır. Kendilerine nasıl zarar verecekleri ya da nasıl intihar edecekleri bilgisine rastlayabilirler. Ayrıca, nefret söylemiyle ya da şiddet içeren veya cinsel içerikli materyallerle karşılaşabilirler. Global Kids Online tarafından ülkeler genelinde yürütülen çalışmaya göre daha geniş bir yelpazede çevrimiçi etkinliklere katılan çocuk ve gençlerin, daha fazla çevrimiçi risk yaşadığını ve bunu da belki aşırı maruz kalmalarının ya da interneti daha kendinden emin bir şekilde keşfetmelerinin bir sonucu olarak, ortaya koydu.

Riskin her zaman zarara neden olmadığını hatırlamak önemlidir. Eğer karşılaştıkları şeyle baş edebilecek bilgi ve dirence sahiplerse, çevrimiçi risklere maruz kalan çocuk ve gençler bundan zarar görmeyebilir. Dolayısıyla, çocuklar arasından kimin çevrimiçi zararlara karşı en savunmasız olduğunu belirlemek ve fırsatlarını gereksiz bir şekilde sınırlamadan çocuk ve gençleri etkin bir şekilde korumak adına riskleri zarara dönüştüren şeyleri belirlemek önemlidir.

Genel itibarıyla, Global Kids Online tarafından düzenlenen ankete katılan çocuk ve gençlerin yaklaşık % 15'i web siteleri ve çevrimiçi ortamda intihar ile ilgili içerik gördüğünü söylerken, bunların yaklaşık % 20'si, geçen yıl, fiziksel olarak kendine zarar veren ya da yaralayan insanlar hakkında web siteleri ya da çevrimiçi tartışmalar gördüklerini söylemiştir. Anket ayrıca çocuk ve gençlerin nefret söylemine maruz kaldığını göstermiştir.

Şili'de, 15-17 yaş grubundaki ergenlerin neredeyse yarısı, geçen yıl internette kendilerini rahatsız eden veya üzen bir şey olduğunu ifade etmiştir. Bu rahatsız eden ve üzen şeyleri detaylandırmaları istendiğinde; internet dolandırıcılığı, pornografik birden çıkan (pop-up) reklamlar, incitici davranışlar, hoş olmayan veya korkutucu haberler veya resimler, ayrımcılık ve taciz dâhil olmak üzere çok çeşitli konulardan bahsetmişlerdir. Bulgaristan'da çocuklar ve gençler, ankete katılanların dörtte biri tarafından görüntülenen hızlı kilo vermeyi teşvik eden web sitelerinden dolayı risk altındadır.

Güney Afrika'daki, 13-14 yaşlarında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Diğer insanlar hakkında çirkin yorumlar var."

Konuyla ilgili ankete katılan çocuk ve gençlerin % 25 ila 33'ü, çevrimiçi şiddet içeriği ile ya da herhangi bir medyada cinsel içerikle karşılaşmıştır. Bazen çocuk ve gençler tesadüfen cinselliğe dayalı bir içeriğe rastlamıştır; diğer durumlarda, arkadaşları cinsel içerik önermiş ya da bu cinsel içerikler yabancılar da dahil olmak üzere başka kişiler tarafından gönderilmiştir. Bazı çocuk ve gençler diğerlerinden cinsel içerikli fotoğraflar istemiştir.

Gana'daki, 12-14 yaşlarında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Adam bana pornografik fotoğraflar gönderdiğinde gerçekten üzüldüm."

Filipinler'deki, 16 yaşında bir erkek çocuğu şunları ifade etmiştir: "Bir zamanlar yabancı biri Bana 'fiyatımı' sordu – yani onunla cinsel ilişkiye girmemin maliyetini sordu."

Bazı ülkelerde, birçok çocuk ve genç çeşitli çevrimiçi risklerle karşılaşmıştır, ancak bunların çok daha az bir kısmı sonuçta zarar gördüğünü bildirmiştir. Bulgular ülkeye göre farklılık gösterir ve muhtemelen çevrimiçi ortamda daha fazla zaman geçirdikleri ve daha geniş bir çevrimiçi etkinlik yelpazesine katılma eğiliminde oldukları için gençlerin zarar görme olasılığı bir nebze daha büyüktür.

Sırbistan'daki, 10 yaşında bir erkek çocuğu şunları ifade etmiştir: "İnstagram'daydım ve bir yorumun üstüne tıkladım ve çok eğlenceliydi, bu yüzden diğer insanların ne söylediğini görmek istedim ve bir bağlantıya tıkladım ve aniden çıplak kadınlar belirdi."

Sırbistan'daki, 10 yaşında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Atları severim, bunu herkes bilir. Duvar kağıdım için bazı resimler arıyordum ve at kesen bir adamın korkunç bir resmine rastladım."

Gana'daki, 12-14 yaşlarında bir erkek çocuğu şunları ifade etmiştir: "Çok korktum… Vurularak öldürülen bir çocuğun fotoğrafını gördüm."

Grafik 5: Cinsiyete ve yaşa göre çevrimiçi ortamda zarar gören çocuklar(%)[21]

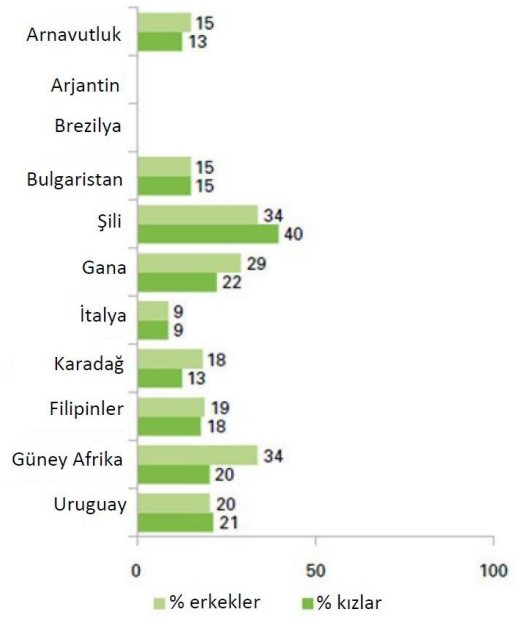

Soru C4m-n: Geçen ay çevrimiçi ortamda ne sıklıkta yaratıcı faaliyetler yaptınız? Not: Uruguay'da çocuklara çevrimiçi blog oluşturmaları hakkındaki soru sorulmadı. Araştırma Temeli: İnternet kullanan tüm çocuklar.

Kaynak: UNICEF

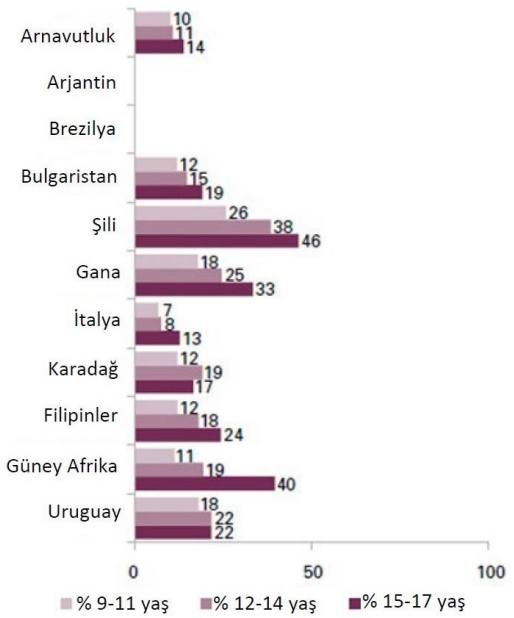

Soru C4m-n: Geçen ay çevrimiçi ortamda ne sıklıkta yaratıcı faaliyetler yaptınız? Not: Uruguay'da çocuklara çevrimiçi blog oluşturmaları hakkındaki soru sorulmadı. Araştırma Temeli: İnternet kullanan tüm çocuklar.

Çocuk ve gençlere, hem çevrimiçi hem de çevrimdışı olarak, rencide edici şekilde davranılabilir. Çevrimiçi platformlarda; zarar, aşağıda sunulan sebeplerin herhangi birinden kaynaklanabilir:

Rencide edici ve müstehcen mesajlardan, grup etkinliklerinden dışlanarak veya tehdit edilerek.

Bu tecrübeler genellikle 'siber zorbalık' olarak adlandırılır. Ancak, çocuk ve gençler çevrimdışı olarak günlük etkileşimlerinde benzer şekilde zarar görebilir. Başkaları tarafından siber zorbalığa maruz kalan yaklaşık olarak eşit orandaki çocuk ve genç, bunu yüz yüze ve çevrimiçi olarak yaşamaktadır.

Arjantin'deki, 13-14 yaşlarında bir erkek çocuğu şunları ifade etmiştir: "Herkes bir çocukla dalga geçmeye ve şaka yapmaya başladı. Çocuk, sonunda gruptan ayrıldı."

Uruguay'daki, 14 yaşında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Siber zorbalık konusunda endişeliyim çünkü bu bana duygusal olarak çok fazla zarar verebilir."

Çocuk ve gençler çevrimiçi ortamda rencide edici bir şey yaşadıklarında nasıl tepki veriyor? Başlangıçta, arkadaşlarına ya da kardeşlerine giderler. Sonrasında, belki ebeveynlerine söyleyebilirler. Anket düzenlenen ülkelerdeki çok az sayıda çocuk ve genç, öğretmenlerinden destek isteyecektir. Gençler, küçük çocuklardan daha fazla riskle karşılaşmasına rağmen, buna bağlı olarak daha büyük zarar görmezler ki bu da deneyimle birlikte direncin geldiğini düşündürür.

[21] This figure was taken from: Global Kids Online (2019). Global Kids Online: Comparative Report, UNICEF Office of Research – Innocenti.

Çocuk ve gençlerin "çevrimiçi' ve 'çevrimdışı'yı" ayrı alanlar olarak tanımlaması dikkat çekilmesi gereken bir husustur. Çocuk ve gençlerin, iyi ya da kötü, çevrimiçi deneyimleri, hayatlarının diğer alanlarıyla iç içe geçmiş durumdadır.

Mahremiyet bir önceliktir

Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre mahremiyet, çocuğun hakkıdır. Mahremiyet, bağımsızlık ve öz-belirleme elde etmek için önemlidir ve bir çocuğun bilgi edinme hakkı, ifade özgürlüğü ve katılımı ile bağlantılıdır. Çocuk ve gençler, mahremiyetlerini savunarak kendilerini sömürüden koruyabilirler. Dijital kimliklerini dikkatlice yönetmeleri ve kişisel verilerini olabildiğince korumaları gerekmektedir.

Birçok çocuk ve genç, çevrimiçi kişilerarası ilişkilerini yönetmede güçlü mahremiyet becerileri olduğunu ifade eder. Örneğin, paylaşmaları gereken ve gerekmeyen bilgilerin farkındadırlar ya da sosyal medya gizlilik ayarlarını nasıl değiştireceklerini ya da kişi listelerinden insanları nasıl çıkaracaklarını bilirler. Bu, çocuk ve gençler arasında internet güvenliğini artırmaya yönelik erken çabaların oldukça başarılı olduğunu göstermektedir. Birçok çocuk ve genç, çevrimiçi ortamda kendilerini korumak için stratejiler geliştirmiştir ve internet kullanırken dikkate almaları gereken belirli risklerin farkındadır.

Arjantin'deki, 14 yaşında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Gerçek arkadaşlarım için bir Facebook hesabım ve henüz çevrimiçi ortamda tanıştığım arkadaşlarım için başka bir Facebook hesabım var."

Uruguay'daki, 17 yaşında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "İnternete bağlandığımda yaptığım şeylerden ben sorumluyum."

Daha problemli bir şekilde, çevrimiçi ortamdaki çocuk ve gençler, mahrem bilgi, fotoğraf ve

görüşmelerini, potansiyel istismara ve uygun olmayan ve istenmeyen temaslara maruz bırakabilirler.

Hala nispeten nadir görülse de çocuk ve gençler daha sonra yüz yüze tanışacakları kişilerle de çevrimiçi iletişim kurabilir. Tüm ülkelerdeki çocuk ve gençlerin % 25'inden daha az bir kısmı ilk kez çevrimiçi olarak tanıdıkları biri ile yüz yüze tanışmıştır.

Belki de şaşırtıcı bir şekilde, çocuk ve gençler bu yüz yüze tanışmalardan keyif alırlar ve sonrasında mutlu olduklarını ifade ederler ki bu, bu şekilde arkadaş çevrelerini büyüterek fayda sağladıklarını gösterir. Diğer taraftan, çocuk ve gençlerin bu karşılaşmalardan üzgün olduğunu ifade ettikleri az sayıdaki vakada bile, endişelenmek için bir neden vardır.

Küçük yaştaki çocukları ve genç çocukları hakkında içerik paylaşan ebeveynler, bu paylaşımın çocuğu nasıl etkileyebileceğini göz önünde bulundurmalılar.

'Gereksiz Bilgi Paylaşımı'nın (sharenting)' – çevrimiçi ortamda ebevynlerin çocukları hakkında bilgi ve fotoğraf paylaşması – bir çocuğun mahremiyetini ihlal edebileceği, zorbalığa yol açabileceği, onun utanmasına sebep olabileceği ya da daha sonra hayatı üzerinde olumsuz sonuçlara yol açabileceği yönünde endişeler bulunmaktadır.[22] Engelli çocukların ebeveynleri öneri ya da destek arayışı içerisinde iken, engelli çocukları olumsuz sonuçlar açısından daha fazla riske sokacak, bu tür bilgileri paylaşabilir.

Ev, kablosuz internetin (wi-fi) olduğu yerdedir

Çevrimiçi risklerin, çocuk ve gençlerde zarara yol açmamasını sağlamanın bir yolu, ebeveyn ve diğer kişiler için çocuk ve gençlerin internet kullanımı konusundaki rehberliğini geliştirmektir.

[22] UNICEF and the Office of Research-Innocenti (2017), *Child Privacy in the Age of Web 2.0 and 3.0: Challenges and Opportunities for Policy*, https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/Child_privacy_challenges_opportunities.pdf.

Uruguay'daki, 13 yaşında bir kız çocuğu şunları ifade etmiştir: "Yetişkinlerin gençler üzerinde çok fazla etkisi var ve onlara takip edecekleri iyi örnekler sunmaları gerekiyor."

Prensip olarak, çocuk ve gençler ağırlıklı olarak internete evden erişim sağladıkları için, ebevynler çocuklarının internet kullanımını desteklemek için güçlü bir konumdadır.

Ancak, karmaşık ve hızlı bir şekilde gelişen teknoloji ile karşı karşıya kalan pek çok ebeveyn, teknoloji meraklısı olarak görünen çocuklarını denetlemek için yeterince kendine güvenmez ve bu konuda yetkin hissetmez. Ebeveynler aynı zamanda 'ekran süresi', 'internet bağımlılığı' ve 'yabancı tehlikesi' hakkındaki popüler endişelerden etkilenir. Dolayısıyla, bu durum, ebeveynlerin, çocuklarının daha üretken bir şekilde çevrimiçi olmalarına olanak sağlamaları ya da rehberlik etmelerindense, ebevynlerin daha çok çocuklarının örneğin, çevrimiçi olarak geçirdikleri süreyi kısıtlayarak ya da dijital cihazlarını yatak odalarında, yemek süresince veya uyandıktan hemen sonra kullanmalarını yasaklayarak internet kullanımını kısıtlamalarına odaklanması yönünde isteklerini uyandırır.

Çoğu ülkede, ebeveynler en çok daha küçük çocuklarının internet kullanımı ile ilgilenir, onlara aynı zamanda gençlere getirdiğinden daha fazla kısıtlama getirirken dijital alanlarda gezinmelerinde yardım eder. Ergenler, çevrimiçi risklerin yanı sıra çevrimiçi fırsatlar üzerine yapıcı ebeveyn rehberliğinden kesinlikle fayda sağlamalarına rağmen, ebevynler çocukları büyüdükçe onlara daha az müdahale etmeye meyillidirler.

Grafik 6: Cinsiyete ve yaşa göre haftada en az bir kez interneti evde kullanan çocuklar (%)[23]

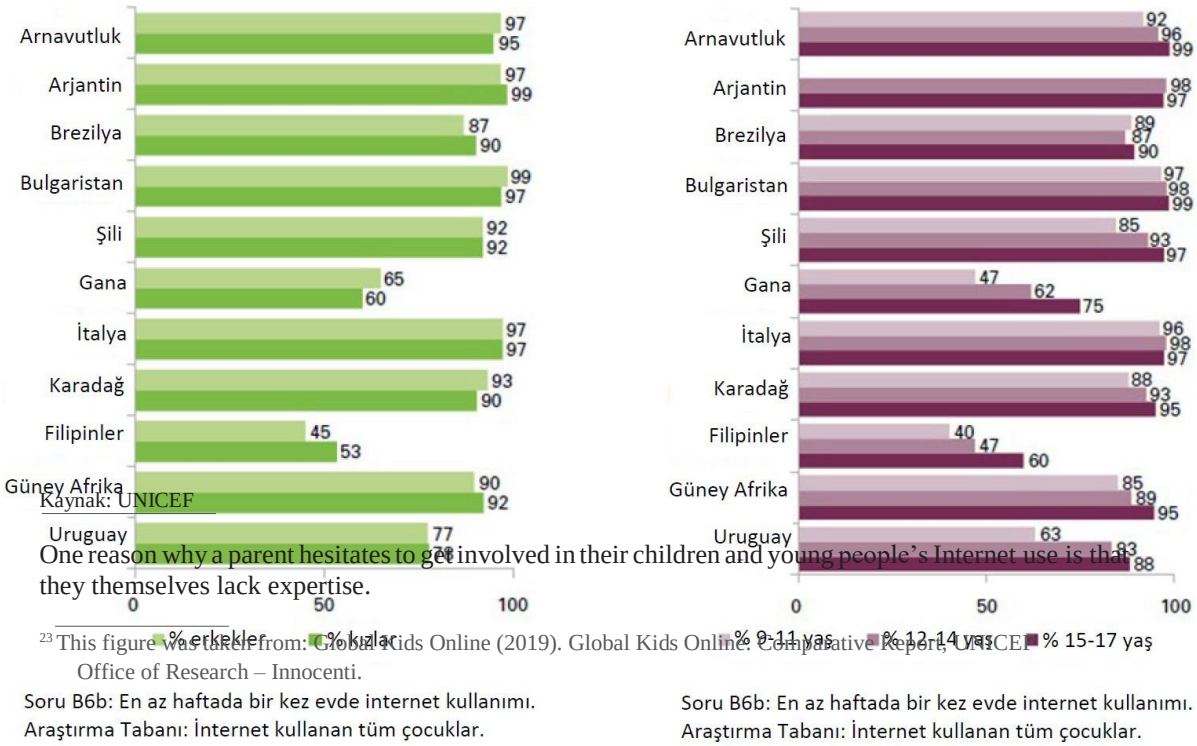

Soru B6b: En az haftada bir kez evde internet kullanımı.
Araştırma Tabanı: İnternet kullanan tüm çocuklar.

Soru B6b: En az haftada bir kez evde internet kullanımı.
Araştırma Tabanı: İnternet kullanan tüm çocuklar.

Kaynak: UNICEF

One reason why a parent hesitates to get involved in their children and young people's Internet use is that they themselves lack expertise.

[23] This figure was taken from: Global Kids Online (2019). Global Kids Online: Comparative Report, UNICEF Office of Research – Innocenti.

4. Savunmasız çocuklar

Çocuk ve gençler çeşitli nedenleren dolayı savunmasız olabilirler. 2019 yılında yapılan araştırmaya göre[24] "Savunmasız çocukların dijital yaşamları nadiren, "gerçek yaşam" zorluklarının gördüğü aynı incelikli ve hassas ilgiyi görür. Dahası, rapora göre, uzman müdahalesi gerekliyken, bu çocuk ve gençler en iyi ihtimalle diğer tüm çocuk ve gençler gibi aynı genel çevrimiçi güvenlik tavsiyesini alırlar."

Burada belirli zayıflıklara ilişkin üç örnek vurgulanmış olsa da (göçmen çocuklar, otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve engelli çocuklar) daha pek çok başka zayıflık vardır.

Göçmen çocuklar

Göçmenlik geçmişi olan çocuk ve gençler sıklıkla bir ülkeye belirli sosyokültürel deneyim ve beklenti kalıbıyla gelirler (ya da zaten orada yaşıyorlardır). Teknolojinin genellikle bağlantı kurmak ve katılım sağlamak için bir kolaylaştırıcı olduğu düşünülse de çevrimiçi risk ve fırsatlar, bağlamlar arasında büyük oranda farklılıklar gösterebilir. Dahası, gözleme dayalı bulgular ve araştırmalar[25] dijital medyanın genellikle hayati bir işlevi olduğunu gösterir:

- Oryantasyon için önemlidir (yeni bir ülkeye seyahat ederken).
- Kabul eden ülkenin toplumuna/kültürüne aşina olmak ve bunları kabul etmek için merkezi bir işlevi vardır.
- Sosyal medya; aile üyeleri ve akranlarla olan iletişimin devam etmesinde ve genel bilgiye erişimde bir anahtar rol oynayabilir.

Pek çok olumlu yönlerinin yanı sıra, dijital medya göçmenler için aşağıdaki zorlukları beraberinde getirebilir:

- Altyapı – göçmen çocuk ve gençlerin mahremiyet ve güvenlikten faydalanabilmesi için çevrimiçi güvenli alanlar hakkında düşünmek önemlidir.
- Kaynaklar – göçmenler paralarının çoğunu hazır telefon kartlarına harcar.
- Entegrasyon – teknolojiye erişimin yanı sıra, göçmen çocuk ve gençler aynı zamanda iyi bir dijital eğitim almalıdır.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar (OSB)

Otizm spektrumu, DSM-526 davranış teşhis süreci içerisindeki iki temel alanı özetler[26]:

- Sınırlı ve tekrarlayan davranış (aynılık ihtiyacı).
- Sosyal ve iletişimsel davranışlarda zorluk.
- Zihinsel engellilik, dil sorunları ve benzerleriyle sık sık birlikte görülme.

[24] Adrienne Katz (2018), Vulnerable Children in a Digital World, https://pwxp5srs168nsac2n3fnjyaa-wpengine .netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2019/02/Vulnerable-Children-in-a-Digital-World-FINAL.pdf.

[25] Better Internet for Kids (2017), Report on the proceedings of the Safer Internet Forum 2017, https:// https://www.betterinternetforkids.eu/documents/167024/1738388/Report+on+the+proceedings +of+the+Safer+Internet+Forum+2017/fa4db409-4fae-45b1-96ec-35943b7d975d

[26] Cardwell C. Nuckols (2013), *The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, *https://dhss.delaware .gov/dsamh/files/si2013_dsm5foraddictionsmhandcriminaljustice.pdf.*

Teknoloji ve internet; öğrenirken, iletişim kurarken ve oyun oynarken çocuk ve gençlere sonsuz fırsatlar sunar. Ancak, bu faydaların yanı sıra, OSB'li çocuk ve gençlerin daha çok savunmasız olduğu aşağıdaki gibi pek çok risk vardır:

- İnternet, otizmli çocuklara belki de çevrim dışı olarak sahip olamayacakları sosyalleşme ve özel ilgi fırsatları verir.
- Diğerlerinin niyetlerini anlama güçlüğü gibi sosyal zorluklar bu grubu kötü niyetli 'arkadaşlara' karşı savunmasız bırakabilir.
- Çevrimiçi zorluklar, genellikle otizmin temel özellikleri ile bağlantılıdır; somut, özel rehberlik bireylerin çevrimiçi deneyimlerini geliştirebilir, fakat altta yatan temel zorluklar devam eder.

Engelli Çocuklar

Dijital ortamda engelli çocukların deneyimleri üzerine olan ilk bazı istişari araştırmalara göre, bu çocuklar dijital ve çevrimiçi hayatlarının birçok yönüyle engeli olmayan çocuklarınki ile çok benzer olduğunu hissetmiştir. Bununla beraber, birçok farklı ve önemli farklılıklar bulunmuştur.[27] Bunları göz önünde bulundururken, şunu akılda tutmak önemlidir: engelli çocukların karşılaştığı zorluklar ve engeller özrün türüne ve doğasına göre önemli bir şekilde çeşitlilik göstermektedir. Özel ihtiyaçları bireysel olarak değerlendirilmelidir.[28]

Engelli çocuk ve gençler, çevrimiçi risklerle, engeli olmayan çocuk ve gençler ile benzer şekilde, yüzleşmekte, fakat engelleriyle ilişkili özel risklerle de karşı karşıya kalabilmektedir. Engeli olmayan çocuk ve gençlere göre, siber zorbalığa maruz kalma olasılıkları % 12 daha yüksektir. Bazı engelli çocuk ve gençler, çevrimiçi ortamda karşılıklı ilişkilerini yönetmekte ya da doğru ve yanlış bilgiyi ayırmada daha az yetenekli olabilir. Ayrıca bazıları, para harcama, uygun olmayan bilgi paylaşımı vb. konularda kolayca manupile edilebilir. Engelli çocuk ve gençler bulundukları toplumda sık sık dışlanma, etiketlenme ve (fiziksel, ekonomik, toplumsal ve davranışsal) engeller ile karşılaşabilir. Bu deneyimler, çevrimiçi alanlarda sosyal etkileşimler ve arkadaşlıklar arayan engelli bir çocuk üzerinde olumsuz bir etki oluşturabilir. Aksi olduğunda ise öz-saygı inşaasına ve çevre oluşturmaya yardım etme gibi olumlu etkileri olabilir. Ancak; bu, engelli çocukları sanal istismar (grooming), çevrimiçi suça teşvik (online solicitation) ve/veya cinsel taciz olaylarında daha yüksek risk altına da sokabilir. Araştırmalar, çevrimdışı zorluklar yaşayan çocuk ve gençlerin ve psikososyal zorluklardan etkilenenlerin bu tür olaylara yakalanma riskinin yüksek olduğunu göstermektedir.[29]

Engelli çocuk ve gençlere yönelik sanal istismar (grooming), çevrimiçi suça teşvik (online solicitation) ve/veya cinsel taciz suçlarını işleyenler, sadece çocuk ve gençleri hedef alan terhcihli suçluları (preferential offenders) değil ayrıca engelli çocuk ve gençleri hedef alan suçluları da içerebilir. Bu tür suçlular, 'düşkün (devotees),' yani engelli kişilere (en yaygın olarak ampüteler ve hareket etmek için yardım alan kimseler) karşı cinsel ilgi duyan engelli olmayan kişiler olabilir. Hatta bunlardan bazıları engelli gibi davranabilir.[30] Bu tür insanların eylemleri, engelli çocuk ve gençlerin (doğası gereği masum olan) fotoğraf ve videolarını indirmeyi ve/veya bunları özel forumlar ya da sosyal medya hesapları aracılığıyla paylaşmayı içerebilir. Forumlardaki ve sosyal medya üzerindeki raporlama araçları genellikle bu tür eylemlerle başa çıkmak için uygun bir yönteme sahip değildir.

[27] Lundy et al. (2019), *TWO CLICKS FORWARD AND ONE CLICK BACK: Report on children with disabilities in the digital environment*, https://rm.coe.int/two-clicks-forward-and-one-click-back-report-on-children-with-disabili/168098bd0f.

[28] ibid.

[29] Andrew Schrock et al. (2008), *Solicitation, Harassment, and Problematic Content*, https://cyber.harvard.edu/sites/cyber.law.harvard.edu/files/ISTTF-LitReviewDraft_0.pdf.

[30] Richard L Bruno (1997), *Devotees, Pretenders and Wannabes: Two Cases of Factitious Disability Disorder, Sexual and Disability*, https://link.springer.com/content/pdf/10.1023/A:1024769330761.pdf.

Bazı engelli genç ve çocuklar kullanım zorluklarıyla ya da kullanıcı dostu olmayan tasarım (örneğin, yazı boyutunu büyütmeye izin vermeyen uygulamalar), talep edilen düzenlemelerin reddedilmesi (örneğin, ekran okuyucu yazılımı ya da uyarlanabilir bilgisayar kontrolleri) veya uygun destek ihtiyacı (örneğin, ekipmanın nasıl kullanılacağı konusunda koçluk, sosyal etkileşimleri yönlendirmek için bire bir destek) yüzünden çevrimiçi ortamlardan dışlanma ile karşı karşıya kalabilir. [31]

Bazı engelli çocuk ve gençlerin ebeyenleri, çocuklarına internet kullanımı konusunda nasıl rehberlik edeceklerine dair yeterli bilgiye sahip olmadıkları ya da çocuklarını zorbalık ve tacizden nasıl koruyacaklarını bilmedikleri için, aşırı korumacı olabilir.[32] Bazı engelli çocuk ve gençlerin ebeveynleri destek ya da tavsiye arayışı içerisinde, çocuklarının bilgilerini ya da fotoğraf ve videolarını paylaşarak çocuklarını hem şimdi hem de gelecekte mahremiyet ihlalleri riskine maruz bırakabilir. Bu aynı zamanda bu tür ebevynlerin, çocuklarının engeli için tedavi, terapi ya da 'şifa' sunan bilgisiz veya ahlaksız kişiler tarafından hedef alınması riskini de taşır.[33]

[31] UNO (2008), *Convention on the Rights of Persons with Disabilities and Optional Protocol*, *https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf*. For guidelines on these rights, see Article 9 on Accessibility and Article 21 on Freedom of expression and opinion, and access to information

[32] Lundy et al. (2019), *TWO CLICKS FORWARD AND ONE CLICK BACK: Report on children with disabilities in the digital environment*, *https://rm.coe.int/two-clicks-forward-and-one-click-back-report-on-children-with-disabili/168098bd0f.*

[33] Sonia Livingstone et al. (2019), *UNICEF Innocenti Research Brief: Is There a Ladder of Children's Online Participation?, https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/IRB_2019-02%2013-2-19.pdf.*

5. Yeni ve doğuş sürecindeki riskler ve zorluklar

Nesnelerin İnterneti

İnternet, insanların yaşam tarzını değiştirmiştir. Herhangi bir yerden, herhangi bir zamanda insanlığın bilgisinin tamamına erişim sağlamaktadır. Bazıları için hayat her zamankinden çok daha kolay ve çok daha 'rahat'tır. Fakat, bu geçiş, aynı zamanda hem iş hem de kişisel hayatımızda geleneksel yaşam tarzlarımızın bazılarını yok etmiştir. Örneğin, bazı eski iş modelleri tamamiyle değişmiş ya da reddedilmiş ve internetin yükselişi ile kişisel seviyede yüz yüze etkileşimler azalmış gibi görünmektedir.

Açık internet ve nesnelerin internetini dikkate almak önemlidir: açık internet yalnızca sanaldır; günlük gerçeklik içerisinde mevcut değildir ve açık internetle etkileşimde olmak bir seçimdir. Bu, hayatlarımızı iyileştirmeyi amaçlayan fiziksel nesnelerin internet üzerinden bağlanması fikrinin aşılandığı nesnelerin interneti için geçerli değildir twitter aracılığıyla mesaj gönderen tost makinesi buna sadece bir örnek!

Nesnelerin İnterneti'nin (IOT) olanakları sınırsızdır. IOT hali hazırda; kıyafetlerde, ev aydınlatmasında, kameralarda, arabalarda, tuvaletlerde, paketlemede, enerji ölçen cihazlarda, tıp alanında kullanılan sensörlerde… (liste sonsuz) kullanılabilmektedir. IOT, her şeyi daha iyi hale getirme potansiyeline sahiptir. Aslında, bazıları bu teknolojinin 'dördüncü sanayi devrimi' içerisine gömülü olduğunu düşünmektedir.

Bu cihazlar çocukların çevrelerinde (örneğin evlerinde) kullanıldığında; çocuklar, potansiyel olarak konumlarını paylaşabilen akıllı giyilebilen cihaz ya da kıyafetler ile bağlantılı olarak risklere maruz kalabilir.

Çok büyük pazar fırsatları bulunmaktadır. Bununla birlikte bazı potansiyel sorunlar da vardır:

Teknik/Mahremyet Sorunları

- Cihaz güvenliği – uygun güvenlik nispeten pahalı olabilir; virüslere/kötü amaçlı yazılımlara duyarlı.
- İletişim güvenliği - enerji sınırlayıcı faktör olduğu için şifreleme daha zayıftır. Üçüncü şahısların manipülasyonuna/kimlik hırsızlığına vb. duyarlı.
- Her zaman açık iletişim – hiç kapanmadan sürekli bağlı kalan cihazlara karşı artan bir güven vardır.
- Bulut içerisinde veri güvenliği – gerçekçi olarak verilerinizi kimin kullandığı ile ilgili hiçbir fikriniz yoktur.

Sosyal Sorunlar

- İnsanların dışlanması.
- Verilerin suiistimal edilmesi olasılığı.
- Aile içi siistimal durumlarını kolaylaştıracak teknolojinin potansiyeli.[34]

Ekonomik Sorunlar

- İş kaybı.

Çevre Sorunları

- Her aşamada kirlilik (Sonraki 5 yıl içerisinde 50 milyar cihaz).

[34] Julie Inman Grant, 2019, When "smart" is not necessarily safe: the rise of connected devices extending domestic violence, https://www.esafety.gov.au/about-us/blog/when-smart-not-necessarily-safe-rise-connected-devices-extending-domestic-violence.

İnternete Bağlı Oyuncaklar ve Robotik

Teknolojik ilerlemedeki büyümeyle birlikte insan hayatında, sadece yetişkinler için değil aynı zamanda "Oyuncakların İnterneti'nin" ortaya çıkması sayesinde çocuk ve gençler için de, köklü değişimler olmuştur. Hayatımızın giderek daha fazla yönü bilgisayarlaştırılmış verilere dönüştürülürken, çocuk ve gençleri nasıl korumamız gerektiği ve onlara güvenli ve emniyetli bir dijital dünyada büyüme fırsatını ne şekilde sunmamız gerektiği düşünülmelidir.

Robotik üzerine olan fikirler değişime uğramış ve çocukluğun 'robotlaştırılması' etrafında çok fazla tartışma yaşanmıştır.[35] Eskiden donuk, çirkin ve tehlikeli, sanayi ve fabrika ortamındaki emeğe karşı bir tehdit olarak görülen robotlar; gelişmiş, yardımcı ve sosyal olduğu düşünülen bir araca, evlerde ve boş vakitlerde etkileşime geçilebilecek bir şeye dönüşmüştür. Oyuncaklar uzun zamandır robot olarak biçimlendirilirken robotları daha gelişmiş hale getiren muazzam değişiklikler olmuştur. Robotlar artık klasik bilim kurgu robotunun şeklini ve formunu almamaktadır; şimdi, yürüyen, konuşan ve düşünen oyuncaklar olarak hayata gelmektedirler.

Robotlaştırma'nın arkasında önemli teknolojik gelişmeler vardır. Bunlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Bilgi işlem gücündeki üssel artışlar.
- Mobil bağlantı.
- Verileştirme ve ağa bağlı bilgiler.
- Sensörlerin, mikrofonların ve kameraların minyatürleştirilmesi.
- Robotik bulut bilişim.
- Yapay zeka ve makine öğrenmesindeki gelişim.

Belki de bugün çocukların ve gençlerin etkileşimde bulunduğu en yaygın robotlardan biri Siri'dir; bir dijital asistanla sohbet etmek eğlenceli olabilir. Bu, yapay zekanın (AI) ve onu yönlendiren algoritmaların arkasındaki olgunluğun derinliğini gösterir. Sosyal bir robot şu şekilde tanımlanabilir: "(Sosyal) çevresini algılayabilen ve rolüne bağlı sosyal kuralları izleyerek, amaca uygun olarak ve otonom bir şekilde o çevreyle (cisimler dahil) etkileşime giren yapay, somutlaştırılmış bir cihaz." Sosyal robotlar, yeni teknolojileri erken benimseyen ve çok sık olarak yeni teknolojilerin kullanıcıları olarak hedef alınan çocuk ve gençler için özellikle çekici olabilir. Buna ek olarak, çocuk ve gençler tipik olarak yeni gelişen fakat dağınık, farklılaşan bir ilgi alanına sahiptir. Ancak, sonuç olarak çocuk ve gençler muhtemelen robotlarla etkileşime girmenin etkilerine karşı daha duyarlıdır.

Çocuk-robot etkileşiminin tipik özellikleri şunları içerir:

- Mobilite (hareketlilik).
- Etkileşim/Karşılıklılık.
- "Doğallaştırma" (metin yerine konuşma, vücut hareketleri ve görme).
- Etkileşimin ayarlanabilirliği.
- Kişiselleştirme.
- Cisim(-siz)leştirme.

[35] Jochen Peter at the Safer Internet Forum 2017: Better Internet for Kids (2017), Report on the proceedings of the Safer Internet Forum 2017, https://www.betterinternetforkids.eu/documents/167024/1738388/Report+on+the+proceedings+of+the+Safer+Internet+Forum+2017/ fa4db409 -4fae-45b1 -96ec -35943b7d975d

Aşağıdaki süreçleri yansıtırken:

- Antropomorfizm (insan özelliklerini ya da davranışını sergileyen).
- Sosyal mevcudiyet.
- Katılım.
- Algılanan benzerlik.

Çocuk ve gençlerin bilişsel gelişimi için, robotlarla olan hem olumlu hem de olumsuz etkileşimlerinden kaynaklanan bir dizi potansiyel sonuç vardır. Olumlu sonuçlar, çocuk için kişiselleştirilen, sürekli güncellenen gelişmiş öğrenmeyi içerir ve kendi kendine öğrenmeyi kolaylaştırır. Daha az olumlu sonuçlar, internet üzerindeki içeriğin kısıtlandığı "filtre baloncuklarına" benzeyen "eğitici baloncuklardan" kaynaklanır. Bu tür durumlarda, öğretme tarzı tamamen algoritmik öğrenmeye dayanırken, çocuğun bilgisinde ve çok sayıda gerçeği sunmasında parçalanma riski vardır. Örneğin, bir çocuk Alexa'ya bir soru sorduğunda (Google'a veya Bing'e bir soru sorabileceği gibi), yalnızca tek bir yanıt alır ve bu da sunulan içeriği eleştirel bir şekilde değerlendirmesini zorlaştırır.

Benzer endişeler çocuğun kimlik gelişimi için de geçerlidir. Araştırma temelli çalışmalar[36] robotların; ergenlik dönemleri boyunca kimlik arayışlarını genişletmelerine ve iyileştirmelerine yardımcı olarak, çocukların ve gençlerin yaşamında önemli bir rol oynayabileceğini göstermiştir. Ancak; robotlar, mahremiyet sorunlarını ortaya çıkarır ve örneğin robotların civarındaki herhangi bir kişiyi kaydetmek için gözetleme makinesi olarak kullanılma riski vardır ve bu nedenle hem ebeveynler hem de çocuk ve gençler için önemli güvenlik endişeleri yaratır.

İlişkisel açıdan bakıldığında, robotlarla ilişkiler her zaman gerçek hayattaki gerçek ilişkileri yansıtmayabilir. Bir yandan bu, çocuk ve gençlerin toplumdan soyutlanmasına, onları yatıştıran ve rahatlatan bir algoritmada rahatlık bulmalarına neden olabilir. Ancak, bu aynı zamanda robotların ebeveynler ve akranlar ile bir sohbet esnasında gündeme getirilmesi zor olan şeyleri "tartışmak" için bir sığınak sağlayabileceği anlamına da gelebilir. Robotlarla olan ilişkimiz her zaman bir hizmetçi/efendi ilişkisi olacaktır, ancak robotlar giderek daha fazla "hissediyormuş gibi davranabilir" ve bu nedenle çocuk ve gençler bu ilişkiyi gerçek ve sanki karşılıklıymış gibi görme tuzağına düşebilirler.

Jochen Peter'ın da ifade ettiği gibi, "Robotlar geleneksel oyuncaklardan fazlasını sunarlar, ancak aynı zamanda en küçük yaştaki kullanıcılar için büyük riskler de taşırlar".[37]

[36] Van Straten, C. L., Peter, J., & Kühne, R. (2019). Child-robot relationship formation: A narrative review of empirical research. *International Journal of Social*

[37] Van Straten, C. L., Peter, J., & Kühne, R. (2019). Child-robot relationship formation: A narrative review of empirical research. *International Journal of Social*

Çevrimiçi Oyunlar

Oyun endüstrisi, müşteri sayısı ve gelir elde etme açısından hem film hem de müziği geride bırakmıştır. Dahası, küçük bir mobil cihazda erişilebilen mobil oyunların ortaya çıkmasıyla birlikte, daha fazla insan her zamankinden daha fazla oyun oynamaktadır. Çevrimiçi Oyun Durumu 2019 Araştırması[38], Fransa, Almanya, Hindistan, İtalya, Japonya, Singapur, Kore Cumhuriyeti, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 4.500 tüketiciden gelen yanıtlara dayanarak, haftada en az bir kez video oyunları oynayan 18 yaş ve üstü insanların yüzde 51.8'inin erkek oyuncular ve yüzde 48.2'inin ise kadın oyunculardan oluştuğunu vurgulamaktadır. 2010 yılından beri Amerika Birleşik Devletleri'ndeki video oyuncularından %21'i 19 yaşın altındadır.[39]

Fransa, Almanya, İspanya ve Birleşik Krallık'ta yapılan son araştırmalar, 6 ila 64 yaş arasındaki tüm kişilerin %54'ünün video oyunları oynadığını ve bu insanların %77'sinin haftada en az bir saat oyun oynadığını ortaya çıkarmıştır. Buna ek olarak, Almanya, İspanya, İtalya, İngiltere ve Fransa'daki 6 ila 15 yaş arasındaki çocukların dörtte üçü, Avrupa GameTrack pazarındaki 24 milyondan fazla olan video oyunu oyuncularıdır. Bu kişiler,çokçeşitli cihazlarda oyun oynamakta, bununla birlikte 10 oyuncudan yaklaşık 7'si konsolları veya akıllı cihazları tercih etmektedir.[40]

Dünya çapında 2,5 milyardan fazla video oyuncusu bulunmaktadır. PUBG oyunu, 1 saat içinde 3 milyon oyuncuyla en yüksek oyuncu sayısına sahiptir.[41]

Dünya çapında oyun video içeriğini izlemek için önde gelen platformlardan biri, 2017 yılında video oyunları içerik platformu gelirinin yüzde 54'ünü oluşturan Twitch'tir.

Oyun içi satın alımlar, çevrimiçi oyunların giderek daha önemli bir parçası haline gelmektedir. Geliştirilmiş internet bağlantısı ve hızı ile daha fazla oyuncu fiziksel bir kopya satın almak yerine oyunlarını indirmeyi tercih etmektedir.

Güney Afrika'da, 2018'den 2019'a kadar oyuncuların gerçekleştirdiği çevrimiçi işlemleryüzde 13 artmıştır.[42] Her ne kadar izleyiciler çeşitlense de, oyun endüstrisi hala erkek geliştiriciler tarafından yönetilmekte ve çoğu zaman heteroseksüel bir erkek kitleye hitap etmektedir. Ne yazık ki, bu genellikle aşırı şekilde cinsel obje haline getirilmiş kadın karakterlere ve oynamak için erkek olmayan, beyaz olmayan karakterlerin belirgin bir eksikliğine yol açabilecektir. Mobil oyun yelpazesinin yanı sıra, çevrimiçi oyunlarda da büyük bir büyüme göze çarpmaktadır. Tüm oyunlar çevrimiçi oynanamamakta, ancak tüm oyun konsolları artık çevrimiçi olabilmektedir. Kullanıcıların çevrimiçi oyunlar oynaması, onların internet üzerinden başkaları ile birlikte oyun oynaması anlamına da gelebilmektedir. Bazı oyunlar yalnızca kullanıcıların "arkadaş" oldukları kişilerle oynamasına izin vermekte, ancak diğerleri insanların bazen rastgele ve bazen beceri seviyesine veya tercihlerine göre, dünyanın dört bir yanından diğer oyuncularla gruplandırabilmektedir.

Bir dizi farklı oyun türü vardır ve bunlar sürekli değişmektedir. Popüler oyunlardan ve türlerden bazıları aşağıda listelenmektedir:

---

[38] Limelight Networks (2019), *Market Research: The State of Online Gaming*, http://img03.en25.com/Web/LLNW/%7B02ca9602-173c-43a4-9ee1-b8980c1ea459%7D_SOOG2019_MR_8.5x11.pdf.

[39] Statista.com (2019), *U.S. Average Age of Video Gamers in 2019 | Statista*, https://www.statista.com/statistics/189582/age-of-us-video-game-players-since-2010/.

[40] Isfe.eu (2019), *GameTrack In-Game Spending in 2019*, https://www.isfe.eu/wp-content/uploads/2019/12/GameTrack-In-Game-Spending-2019.pdf.

[41] *WEPC (2018), 2018 Video Game Industry Statistics, Trends & Data - The Ultimate List*, https://www.wepc.com/news/video-game-statistics/.

[42] Chris Cleverly (2019), *Mobile Gaming in Africa*, https://medium.com/kamari-coin/mobile-gaming-in-africa-cc8bb6d7c49b.

First-person shooter (FPS) – Call Of Duty, Overwatch, BioShock, Battlefield gibi birinci şahıs bakış açısıyla silah veya mermilere dayalı savaşlara odaklanan Aksiyon oyunlarıdır.

Aksiyon - Macera Oyunları – genellikle Grand Theft Auto (GTA), Super Mario, Uncharted, The Legend of Zelda, God of War gibi savaş ve bulmaca çözme ile ilgili ortamlarda geçen oyunlardır.

Spor – FIFA, Madden NFL, NBA gibi gerçek profesyonel sporların stratejisini ve fiziğini teşvik eden oyunlardır.

Sandbox/Açık Dünya – Minecraft, Terraria, Skyrim, Fallout gibi oyuncuların sanal dünyayı özgürce dolaşmasına ve değiştirmesine izin veren minimum veya hiç hikaye anlatımı ile kısıtlama içermeyen oyunlardır.

Multiplayer Online Battle Arena (Moba) – Dota 2, League of Legends, Heroes of the Storm, Paragon gibi birbirlerinin üssünü yakalamaya veya yok etmeye çalışan iki rakip takım olarak oynanan çevrimiçi oyunlardır.

2018 yılında Dünya Sağlık Örgütü tarafından "oyun bozukluğu" olarak tanımlanan çevrimiçi oyun bağımlılığı ile ilgili endişeler dile getirilmiştir.[43] Bu mesele, Uluslararası Hastalık Sınıflandırılması'nın 11. Revizyonunda, "negatif sonuçların ortaya çıkmasına rağmen oyun oynamaya artan şekilde devam etmek yoluyla diğer ilgi alanı ve günlük aktivitelere göre daha fazla öncelik sağlanması" olarak tanımlanmıştır. Oyun bozukluğunun teşhis edilmesi için, onunla ilişkili davranış kalıplarının en az 12 ay boyunca görülmesi gerektiği belirtilmektedir. Oyun ile bir diğer önemli endişe de çevrimiçi kumarla bağlantısıdır. Bazı oyunlar, kullanıcıları, bir oyuncunun rastgele bir ödül almak için oyun içi para birimi (oyun içi para birimi gerçek para ile satın alınır) kullanarak bir kutu satın aldığı gibi, yağma kutuları üzerinde risk almaya teşvik etmektedir. [44]

Son araştırmalara göre, küresel yağma kutusu pazarının 20 milyar sterlin değerinde olduğu tahmin edilmektedir. [45]

Yapay Zeka ve Makine Öğrenmesi

Yapay zeka medyada çok fazla ilgi uyandırmaktadır. Test edilen yapay zeka uygulamaları giderek daha geniş hale gelmektedir. Yapay zeka ayrıca var olan olumsuz etkileri konusunda kaygıları ve endişeleri de tetiklemektedir. Yapay zeka ve makine öğrenimini tanımlamak çok önemlidir, ancak konuyla ilgili evrensel ve çok yönlü bir tanım bulunmamaktadır. Tanım, bir amaçla, odakla ve belirli görevlerle ilişkilidir. Tanımlardaki bu çeşitlilik, "insan zekası"na yönelik farklı tanımları da yansıtmaktadır. Belirli ve genel görevler arasında da bir fark bulunmaktadır: insanlar genel görevlerde iyidir, ancak belirli görevler için ise yapay zeka gerçekten gelişmiştir. Makine öğrenmesi en çok, makinelerin verilere dayanarak öğrenebileceği yöntemleri ifade etmektedir. Model oluşturmak için verileri genelleştirmeyi amaçlamaktadır. Makine öğrenimi, mevcut yapay zeka uygulamalarının yüzde 80'ini oluşturmaktadır.

[43] WHO (2018), *WHO | Gaming Disorder*, *https://www.who.int/features/qa/gaming-disorder/en/.*

[44] Parentzone.org.uk (date?) , *What Are Loot Boxes?, https://parentzone.org.uk/article/what-are-loot-boxes.*

[45] RSPH (2019), *Skins in the Game A High-Stakes Relationship between Gambling and Young People's Health and Wellbeing? https://www.rsph.org.uk/uploads/assets/uploaded/a9986026-c6d7-4a76-b300ba35676d88f9 .pdf.*

Yapay zeka söz konusu olduğunda dikkate alınması gereken bir dizi mesele bulunmaktadır:

- Kötü tanımlanmış problemler: Problem tanımı başarının anahtarıdır.
- Veri kullanılabilirliği: Çoğu zaman, veriler yanlış, uygunsuz, "kirli" veya yetersizdir. Yapay zeka ve algoritmik hizmetleri eğitmek ve geliştirmek için kullanılan veriler büyük olasılıkla yetişkin kullanıcılardan elde edilecektir. Bu, yapay zekâ kullanan algoritmik karar verme sistemlerinin ve örüntü tanıma sistemlerinin çok yetişkin merkezli olabileceği ve bu nedenle çocukların risklerini/davranışlarını yanlış anlayan/yanlış kategorize eden hizmetlere yol açabileceği anlamına gelebilir. Benzer şekilde, yapay zeka karar verme süreçlerini şekillendirmek ve bilgilendirmek için kullanılan veri setleri ve modeller, etnik köken, cinsiyet, engellilik vb. nedeniyle bazı insanların ihtiyaçlarını doğru bir şekilde temsil etmeyebilir veya dikkate alamaz. Bu nedenle, bu az temsil edilen gruplardaki çocuklar, yapay zeka tarafından daha da kötüleşen veya sömürülen ilave dezavantajlarla karşılaşabilirler.
- Anlayışı ihmal etmek: Bazen bazı şeyler yalnızca ilk problemden başka şeyler için, tesadüfen çalışır. Veya bir model yalnızca söz konusu meseleden başka şeyler için iyidir. Örneğin, yapay zekânın aramalardaki görüntüleri yanlış tanımlaması üzerine medyada yer alan haberler buna örnek gösterilebilir.[46]
- Hataların maliyeti : Yapay zeka inanılmaz bir gelişmedir, ancak yarattığı muammalar sürücüsüz bir otomobilinkine benzer.[47]

[46] James Vincent (2019), *If You Can Identify What's in These Images, You're Smarter than AI, https://www .theverge.com/2019/7/19/20700481/ai-machine-learning-vision-system-naturally-occuring-adversarial -examples.*

[47] Amy Maxmen (2018), *Self-Driving Car Dilemmas Reveal That Moral Choices Are Not Universal, https://www .nature.com/articles/d41586-018-07135-0.*

6. Riskleri ve zararları anlamak

Grafik 7, çocuklar için çevrimiçi risklerin sınıflandırılmasını göstermektedir. Sağlık ve esenlikle ilgili risklerin (aşırı kullanım, uyku yoksunluğu vb.) de olduğu kabul edilmektedir.

Grafik 7: Çocuklar için çevrimiçi risklerin sınıflandırılması[48]

Şekil 7: Çocuklar için çevrimiçi risklerin sınıflandırılması

	İçerik Alıcı olarak çocuk (yetişkinlere yönelik içerik)	**Temas** Katılımcı olarak çocuk (Yetişkinler tarafından üretilen içerik)	**Davranış** Aktör olarak çocuk (Fail veya Kurban)
Agresif	Şiddet-kanlı içerik	Taciz, sinsice izleme	Zorbalık, akranların düşmanca davranması
Cinsellik	Pornografik içerik	Çocuklardan cinsel içerikli eylemler talep etmek (grooming), Yabancılarla tanışmada cinsel taciz	Cinsel taciz, cinsel içerikli mesajlar
Değerler	Irkçı, nefret içerikli içerik	İdeolojik ikna	Son kullanıcı tarafından üretilen, zararlı olabilecek içerikler
Ticari	Reklam, gizli pazarlama	Kişisel verilerin istismarı ve kötüye kullanılması	Kumar, telif hakkı ihlali

Kaynak: EU Kids Online (Livingstone, Haddon, Görzig, and Ólafsson (2011)

Vaka Çalışması 1

Bu, DAEŞ tarafından bir Ürdün Havayolları pilotunun öldürülmesini gösteren bir video izleyen bir çocuğun bir örneğidir. Çocuk, annesiyle birlikte okuldan eve giderken radyoda yayınlanan haberlerde hikayeyi ve olanları duymuştur. Annesine bu konuda sorular sormuştur, ama annesi bunun hakkında konuşmaya hazır değildir. Annesi radyoyu kapatmış ve sessizce eve gitmişlerdir. Çocuk duyduklarından gerçekten endişelidir. Pilot diri diri yakılmıştır. Eve geldiklerinde, daha fazla bilgi edinmek ve ne olduğunu anlamaya çalışmak için çevrimiçi bir arama yapmıştır. Arama motoru tarafından kendisine sunulan şeylerden biri, bir haber kanalı tarafından yayınlanan ve neler yaşandığını gösteren bir videodur. Çocuk, başladığı anda izlemeyi bırakması gerektiğini bildiğini söylemiş ancak yapamamış ve tüm videoyu izlemiştir. İzledikleri onu üzmüş; kabuslar görmüş ve tüm bu deneyimlerden çok üzülmüştür. Ancak bundan kimseye bahsedememiş, çünkü tepkilerinden korkmuş ve gerçekten suçlanacağını hissetmiştir.

[1] CBS News (2015), *ISIS Video Shows Jordanian Pilot Being Burned to Death*, *https://www.cbsnews.com/video/isis-video-shows-jordanian-pilot-being-burned-to-death/*.

[48] Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., and Ólafsson, K. (2011). *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full findings*. LSE, London: EU Kids Online, http://eprints.lse.ac.uk/33731/

Belki de anneden gelen tepki anlaşılabilir bir durumdur ve yetişkinlerin genellikle çevrimiçi olarak mevcut olabilecek bazı içeriklerle başa çıkmakta zorlanabileceğini göstermektedir. Bu konuşmaları yapmak ne kadar zor olursa olsun, söyleyecek bir şeylere sahip olmak önemlidir. Ebeveynler çocuklarını dinlemeye ve onları rahatsız eden herhangi bir konu hakkında tartışmanın gerçekleşebileceği bir ortam yaratmaya istekli olmalıdır.

İçerik

- Pornografi, kumar, kendine zarar verme içerikli web siteleri ve çocuklar ile gençler için uygun olmayan diğer içerikler gibi yasadışı ve/veya potansiyel olarak zararlı içeriğe maruz kalma. Pek çok vakada, bu web sitelerinin işletmecileri çocukların ve genç insanların erişimlerini kısıtlamak adına etkili önlemler almamaktadır.
- Diğer kullanıcılarla iletişime maruz kalma.
- Kendine zarar verme, yıkıcı ve şiddet içeren davranışlar.
- Radikalleşme ve ırkçılık ile diğer ayrımcı konuşma ve görüntülere maruz kalma.
- Çevrimiçi olarak bulunan yanlış veya eksik bilgilere veya bilinmeyen, güvenilmez bir kaynaktan gelen bilgilere güvenme ve onları kullanma.
- Yasadışı ve zararlı içeriğin oluşturulması, alınması ve yayılması.

Çevrimiçi manipülasyon

Çocuklar ve gençler, o veya bu şekilde manipüle etme niyetiyle, algoritmik olarak filtrelenmiş çeşitli içeriğe maruz kaldıkları sosyal ağlar gibi çevrimiçi ortamlarda giderek daha fazla bulunmaktadırlar. Örnekler arasında siyasi manipülasyon (belirli siyasi bakış açılarını teşvik etmek), sahte haberler (politik, ticari veya diğer niyetlerle yanlış bilgi yaymak), reklam (çocukların ve gençlerin belirli markalara veya ürünlere erken bağlanması) sayılabilir.

Bu algoritmik olarak özelleştirilmiş ortamlar, çocukların ve gençlerin sağlıklı gelişimini, görüşlerini, tercihlerini, değerlerini ve alışkanlıklarını, "filtre baloncukları"nda izole ederek ve çok çeşitli görüş ve içeriğe özgürce keşfetmelerini ve erişmelerini önleyerek büyük ölçüde etkileyebilir.

Temas

- Bir başkasına zarar vermek, taciz etmek veya zorbalık yapmak için kasıtlı bir girişimin bir parçası olarak, genellikle başka bir çocuk gibi davranma.

Çevrimiçi taciz ve ya çocuklardan cinsel içerikli eylemler talep edilmesi (grooming)

Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Lanzore Sözleşmesi)'ne göre bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtası ile grooming yapmak (çocuklardan cinsel içerikli eylemler talep etmek) reşit olmamış çocuklarla görüşen yetişkin bireyler tarafından cinsel istismara yol açmak veya çocukların cinsel içerikli istismarına yönelik içerik üretme amacı ile yapılan bir tekliftir.[49] Söz konusu eylem her zaman fiziksel bir görüşme ile sonlanmayabilir.

[49] Council of Europe (1957), *Article 23 of the Treaty No. 201: Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse*, https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list .

Eylem, örneğin çocuk cinsel istismarı materyalinin üretimi, bulundurulması ve iletilmesi yoluyla çevrimiçi ortamda devam edip, yine de çocuğa ciddi zarar verebilmektedir. Cinsel taciz veya cinsel içerikli eylemler talep etmek bağlamında, mağduriyet sürecine daha fazla odaklanılmaktadır, çünkü araştırma büyük ölçüde çocukların ve gençlerin kendilerine yöneliktir. [50]

Vaka Çalışması 2

Bu, Instagram'daki bir adamdan uygunsuz resimler alan 13 yaşındaki bir kız çocuğu örneğidir. Adam çıplak fotoğraflarını göndermekte ve kızdan kendisine çıplak fotoğraflarını göndermesini istemektedir. Kız mecbur değildir, adamı engellemiş, Instagram'a bildirmiş ve aynı şeyin onların da başına gelmesi ihtimaliyle olayı bazı arkadaşlarına anlatmıştır. Her ne kadar doğru şeyleri yapmış olsa da, kız çocuğu tepkilerinden korkarak olayı ebeveynlerine anlatmamıştır. Ona artık Instagram'ı kullanamayacağını söyleyeceklerine ikna olmuştur ve onun için bu bir seçenek değildir. O, Instagram'ın tüm arkadaşlarının haberler paylaştığı, dedikodu yaptığı ve sosyal düzenlemelerini yaptığı, o gün okulda neler olduğunu tartıştığı vs. bir yer olduğunu düşünmektedir. Kız, ebeveynlerinin (onu koruma arzusuyla) platformu (Instagram) kullanmayı bırakması gerektiğini söyleyeceğine gerçekten inanmaktadır. Sorun şu ki, kız yanlış bir şey yapmamıştır. Görüntüleri gönderen adam uygunsuz bir davranışta bulunmuştur. Ebeveynlerin çocuklarını korumak istemeleri anlaşılabilir bir tepkidir, ancak kesinlikle başka birinin yaptığı bir şey için çocuğunuzu cezalandırmak doğru değildir. Bu kızın Instagram'da yaptığı şeylerin çoğunun ya da hepsinin kesinlikle iyi olduğunu varsaymalıyız. Ebeveynlerin, çocukları çevrimiçi olarak karşılaştıkları bir sorunu anlattıklarında düşünerek tepki vermeleri önemlidir. Onları dinlemeleri ve çocuklarına destek sağlamaları gerekir.

Zorbalık ve taciz

Zorbalık, nerede ve nasıl olursa olsun zorbalıktır. Çevrimiçi zorbalık özellikle üzücü ve zararlı olabilir, çünkü daha da kamuya açık şekilde, daha yaygın hale gelme eğilimindedir. Dahası, elektronik olarak dağıtılan içerik herhangi bir zamanda yeniden ortaya çıkabilir, bu da zorbalık mağdurunun olayı kapatmasını zorlaştırır. Zararlı görsel imgeler veya incitici kelimeler içerebilir; içerik günde 24 saat ulaşılabilir. Elektronik yollarla zorbalık 7/24 gerçekleşebilir, bu nedenle mağdurun mahremiyetini ev gibi 'güvenli' yerlerde bile istismar edebilir. Kişisel bilgiler manipüle edilebilir, görsel görüntüler değiştirilebilir ve başkalarına iletilebilir. Ayrıca, bu zorbalık anonim olarak yapılabilir.[51]

[50] Committee of the Parties to the Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (2015), *Opinion on Article 23 of the Lanzarote Convention and its explanatory note*, *http://rm .coe.int/coermpubliccommonsearchservices/displaydctmcontent?documentid=090000168064de98* .

[51] Dr Tanya Byron (2008), *The Report of the Byron Review: Safer Children in a Digital World*, *https:// webarchive.nationalarchives.gov.uk/20120107041050/, https://www.education.gov.uk/publications/ eorderingdownload/dcsf-00334-2008.pdf.*

Çevrimdışı dünyada mağdur olan çocuklar ve gençlerin çevrimiçi olarak mağdur olma olasılığı daha yüksektir. Son araştırmalara göre, engelli çocukların özellikle cinsel mağduriyet yaşama olasılığı başta olmak üzere, her türlü istismara maruz kalma olasılığı daha yüksektir ve bu durum da onları çevrimiçi olarak daha yüksek bir risk kategorisine sokmaktadır. Mağduriyet, bir çocuğun gerçek veya algılanan engelliliğine veya davranış biçimi, konuşması, kullandıkları ekipman ya da hizmetler gibi engelliliğiyle ilgili yönlere dayalı zorbalık, taciz, dışlama ve ayrımcılığı içerebilir. Bazı riskler şunları içerebilir:

- İftira ve itibarın zarar görmesi.
- Kredi kartlarının yetkisiz kullanımı: Ebeveynlerin veya başkalarının üyelik ücretlerini, diğer hizmet ücretlerini ve mallarını ödemek için kullanılabilecek kredi kartları.
- Öncelikle finansal kazanç için internet kullanıcılarını taklit etmeye yönelik suç girişimleri. Bazı durumlarda, bu genellikle yetişkinleri aldatma girişimleriyle ilişkili olsa da, kimlik hırsızlığını içerebilir.
- İstenmeyen reklam: Bazı şirketler ürünleri satmak için web siteleri aracılığıyla çocukları spamlamaktadırlar. Bu, kullanıcı onayını ve bunun nasıl elde edilmesi gerektiği sorusunu gündeme getirir. Bu alanda yeterli bir mevzuat yoktur, çocukların ve gençlerin veri işlemlerini ne zaman anlayabileceğini belirlemek çok zordur. Gerçekten de, bu kuralların internette nasıl uygulanacağı zaten büyük bir endişe kaynağıdır ve cep telefonu erişimi sorunu şiddetlendirmektedir.
- Özellikle çocuklar ve gençler gibi davranan yetişkin sahtekârlarla istenmeyen irtibat.

Davranış

- Fiziksel zarar riskine yol açabilecek şekilde kişisel bilgilerin açıklanması.
- Fiziksel ve cinsel istismar olasılığı ile, çevrimiçi tanıdıklarla gerçek hayat karşılaşmaları yoluyla fiziksel zarar.
- Cinsel içerikli mesajlar, cinsel tacize yol açabilecek samimi fotoğrafların paylaşılması, zorlayarak fiziksel olmayan şekilde cinsel fayda sağlama, cinsel eylemlerde bulunma talebi, fotoğrafa dayalı taciz.[55]

Cinsel içerikli mesajlar

Gençlerin ortak bir davranışı, cinsel içerikli mesajlaşmalardır (cinsel içerikli görüntülerin veya metinlerin cep telefonları aracılığıyla paylaşılması). Bu görüntüler ve metinler genellikle bir ilişkideki ortaklar arasında veya potansiyel ortaklarla paylaşılır, ancak bazen çok daha geniş bir kitleye ulaşır. Gençlerin bu davranışların etkileri ve getirdikleri potansiyel riskler hakkında yeterli bir anlayışa sahip olma ihtimalinin düşük olduğu düşünülmektedir.[56] Cinsel içerikli mesajlaşmalar ile ilgili ciddi bir endişe, çocukların ve gençlerin ciddi yasal yaptırımlara yol açabilecek şekilde yasadışı çocuk cinsel istismarı materyalleri oluşturabiliyor olmasıdır. Bu tehlikelerden bazıları şunlardır:

---

[52] Schrock et al. (2008),*Online Threats to Youth: Solicitation, Harassment, and Problematic Content, https://cyber.harvard.edu/sites/cyber.law.harvard.edu/files/RAB_Lit_Review_121808_0.pdf*

[53] UNICEF (2013), *State of the World's Children Report: Children with Disabilities, https://www.unicef.org/publications/files/sowc2013_exec_summary_eng_lo_res_24_apr_2013.pdf*.

[54] Mueller-Johnson, Eisner and Obsuth (2014), *Sexual Victimization of Youth With a Physical Disability: An Examination of Prevalence Rates, and Risk and Protective Factors*, *http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/ 0886260514534529*

[55] Lanzarote Committee (2019), *Opinion on child sexually suggestive or explicit images and/or videos generated, shared and received by children*, *https://rm.coe.int/opinion-of-the-lanzarote-committee-on-child-sexually-suggestive-or-exp/168094e72c*

[56] UNICEF (2011), *Child Safety Online: Global Challenges and Strategies, http://www.unicef.it/allegati/child_safety_online_1.pdf.*

- Yaş ve/veya ilgi hedefli ürünleri tanıtmak için internet sitelerini kullanan şirketlerin spam ve reklamlarıyla hedefleme.
- Davranış, ekran zamanı gibi sağlık risklerine yol açma: İnternet ve çevrimiçi oyunların zorlayıcı ve aşırı kullanımı, sağlık, güven oluşturma, sosyal gelişim ve genel refah için önemli olan sosyal ve açık hava etkinliklerinin zararınadır.
- İntihal yoluyla kendi haklarını veya başkalarının haklarını ihlal etmek ve izinsiz içerik (özellikle fotoğraflar) yükleme: İzinsiz uygunsuz fotoğraflar çekmenin ve yüklemenin başkalarına zararlı olduğu kanıtlanmıştır.
- Diğer kişilerin telif haklarının ihlali, örneğin ödenmesi gereken müzik, film veya TV programlarını indirme.
- Bir kişinin yaşının yanlış beyan edilmesi: Ya uygunsuz yaş sitelerine erişmek için daha yaşlı gibi davranan bir çocuk ya da çocuk gibi davranan yaşlı bir kişi.
- Ebeveynin e-posta hesabının rızası olmadan kullanılması: Bazı çevrimiçi hesapları etkinleştirmek için ebeveyn izni gereklidir, bu hesapları daha sonra ebeveynlerin silmesi zor olabilir. Çocuklar ve gençler izin alma işlemini atlamak için bu yöntemi kullanırlar.

EU Kids Online 2020 anketi, çocukların ve gençlerin yeni medyayı nasıl kullandıklarını göstermektedir.[57] Diğer araştırmalar, çocukların haklarının dijital ortamda nasıl korunması gerektiğini düşündüklerini araştırmaktadır.[58] Anket ayrıca engelli çocukların deneyimlerini de ele almaktadır.[59]

Çevrimiçi güvenlik kampanyasının temel amacı, çocuklar ve gençlerin çevrimiçi ortamda daha güvende olmaları için teşvik edilmeleri, etkili bir çevrimiçi ebeveynlik, çocuklar ve gençlerle etkileşimde olan diğer insanların (geniş aile üyeleri, öğretmenler vs.) onlara internette güvende olmayı öğretmesinin teşvik edilmesi gibi davranışlar geliştirmektir.

Çocukların ve gençlerin internet güvenliği diğer konularla alakasızmış gibi değil, onları; interneti ve onların güvenliğini ilgilendiren diğer konularla ilişkili olarak görülmelidir.

[57] Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S., and Hasebrink, U. (2020). *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. EU Kids Online, http://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/eu-kids-online/reports/EU-Kids-Online-2020-10Feb2020.pdf.

[58] Council of Europe (2017*), It is Our World: Children's Views on How to Protect Their Rights in the Digital World*, *https://rm.coe.int/it-s-our-world-children-s-views-on-how-to-protect-their-rights-in-the-/1680765dff.*

[59] Lundy et al. (2019), *TWO CLICKS FORWARD AND ONE CLICK BACK: Report on children with disabilities in the digital environment*, *https://rm.coe.int/two-clicks-forward-and-one-click-back-report-on-children-with-disabili/168098bd0f.*

7. Ebeveynlerin, bakıcıların ve vasilerin oynayabilecekleri roller

Ebeveynler, teknolojiden güvenli bir şekilde yararlanabilmeleri için çocukları ve gençleri desteklemelidir. Dengeli bir yaklaşıma sahip olmalı ve internetin sağlayabileceği çok çeşitli faydaları kabul etmelidirler. Ebeveynler, çevrimiçi olarak elde edilebilecek birçok olumlu eğitim/beceri avantajına odaklanmaya eğilimli olabilir, ancak çocukların kazanabileceği sosyal faydaları da göz önünde bulundurmaları ve takdir etmeleri önemlidir oyun ve kişisel ilgiyi keşfetmek, çocukların interneti kullanmaları için önemli motivasyonlar olabilir. Bunları anlamak, ebeveynlerin çocukları daha iyi meşgul etmelerine ve desteklemelerine yardımcı olabilir. Çocukların ve gençlerin İnternet sitelerini güvenli ve sorumlu bir şekilde kullanmasını sağlamak için ebeveynler, bakıcılar ve vasiler aşağıdakilerin farkında olmalıdır:

1. Çocukların ve gençlerin çevrimiçi olarak karşılaşabilecekleri riskler ve fırsatlar hakkında bilgi edinmek: Bu risklerin zarar vermeyebileceğini hatırlarken, çocuklarının karşılaşabileceği potansiyel tehditleri tanıyabilmek çok önemlidir.
2. Çocukların çevrimiçi olarak neler yaptıklarını, ne gibi içerikler izlediklerini, paylaştıklarını ve oluşturduklarını, kullandıkları hizmetler, platformlar ve oyunlar ile kimlerle iletişime geçtiklerini bilmek. Ebeveynlerin çocuklarının kullandığı hizmetleri denemeleri her zaman yararlıdır.
3. Ebeveynler, çocuklarıyla birlikte kullanabilecekleri, öğrenme ve eğlence için iyi web siteleri ve oyunlar hakkında bilgi sahibi olmalıdır. İyi bir web sitesi veya oyun, çocuklar, gençler ve ebeveynleri/bakıcıları için bağlantılar, raporlama mekanizmaları ve rehberlik içeren özel bir güvenlik sayfasına sahip olacaktır.
4. Yaşa uygun ve zaman içinde değişen şekilde, çocuklar ve gençlerle düzenli, dürüst ve açık bir diyalog kurmak.
    a. Çocukların ve gençlerin karşılaşabilecekleri riskleri anladığından ve onlarla karşılaşırlarsa neler yapacaklarını kabul ettiklerinden emin olun; bu sadece sizinle konuşmak bile olabilir.
    b. Çocukları ve gençleri nasıl iyi bir dijital vatandaş olabileceklerini düşünmeye, kendileri ve başkaları hakkında ne paylaştıklarını düşünmeye, çevrimiçi davranmanın olumlu bir yolunu benimsemelerine yardımcı olmaya teşvik edin.
    c. İnternette gördükleriyle ilgili eleştirel düşünmeyi teşvik edin, herkesin söylediği kişi olmadığını ya da gördüklerinin doğru olmayabileceği hakkında konuşun. Onlarla fotoğraf manipülasyonu ve insanları suistimal etmek isteyen yalan haberlerle ilgili bir konuşma yapın.
    d. Akran baskısı, internetten eksik kalma ve çevrimiçi arkadaşlıkları yönetme konusundan bahsedin.
    e. Bağımlılık yaratan ve sürükleyici teknolojinin cazibesi hakkında, özellikle de paylaştıkları ücretsiz hizmetler hakkında konuşun ve çevrimiçi olarak harcadıkları zamanın ve paylaştıkları verinin bir iş modeli ve para birimi olduğunu söyleyin.
5. Çocuğun ne zaman ve nerede yardım alacağını bildiğinden emin olmak. Bu onların ebeveyni veya bakıcısı, bir öğretmen veya başka bir güvenilir yetişkin olabilir. Eğer çevrimiçi iken üzücü bir şey meydana gelirse, onları, güvenilir bir yetişkin ile görüşmeye teşvik edin.
6. Bağlı cihazların kullanımı için aile kuralları konusunda anlaşmak, ebeveynlerin veya bakıcıların çevrimiçi davranış için rol modelleri olduğunu anlamak.
7. Çocukların dengeli bir dijital kullanım alışkankanlığına sahip olduklarından emin olmak: Bu çevrimiçi olarak iyi zaman harcama, öğrenme, yaratma ve olumlu yollarla bağlantı kurmayı içeren bir etkinlik karışımı içerir. Uygulamalar ve hizmetler için ne kadar zaman harcandığına dair kullanım kalıplarını gözden geçirmek için yerleşik araçları kullanın.

8. Sizin ve çocuklarınızın yetenekli araç kullanıcıları olduğundan emin olmak: Ebeveynlerin hem evde hem de dışarıda bağlı teknolojiyi "yönetmelerine" yardımcı olabilecek çok sayıda araç vardır.

    a. Sadece akıllı telefonlar, tabletler ve PC'ler değil, bağlı tüm cihazları düşünün. Oyun konsollarını, kişisel asistanları, bağlı televizyonları ve çevrimiçi olarak bağlanan diğer cihazları da akılda bulundurun.

    b. Çocukların ve gençlerin erişimi olacak içerik, oyun, uygulama ve hizmetler hakkında karar verirken yaş sınırlamalarına dikkat edin. Yaş sınırlamalarının uygulama mağazalarında ve gerçek platformlarda farklılık gösterebileceğini unutmayın. Hangi oyun ve uygulamaların indirilebileceği ile ilgili ayarlar yapmayı akılda tutun.

    c. Genellikle “Ebeveyn Denetimleri” olarak adlandırılan ağ filtrelemesini ve çocuklar ile gençlerin çevrimiçi olarak erişebileceği içeriği filtrelemek için güvenli arama motorlarını veya denetimleri kullanmayı deneyin.

    d. Bir aile olarak, çocukların mutsuz, endişeli veya düşünceli oldukları içeriği veya uygulamaların şart ve koşullarının ihlal edildiğini hissetikleri durumlarda nasıl ve ne zaman şikayette bulunabileceğinizi anlayın. İstenmeyen kişileri nasıl engelleyeceğinizi bilin.

    e. Bir çocuğun internet kullanımını izleyen izleme uygulamalarının ve teknolojilerinin kullanımı hakkında çok dikkatli düşünün. Çevrimiçi olarak daha gizli hareket etmenin istenmeyen sonuçları olabilir ve aile içi meselelerde ve aile içi şiddet durumlarında sorunlar meydana getirebilir. Bu tür uygulamaları kullanıyorsanız, çocuğunuza neyi kontrol ettiğinizi ve nedenini açıklayın.

    f. Çocuklar ve gençler büyüdükçe ve olgunlaştıkça, kontrollerin kullanımını yeniden değerlendirin ve yaşa uygun olduklarından emin olun. Çocuğunuzun çevrimiçi olarak gelişebilmesi için dirençliliği teşvik etmek çok önemlidir.

9. Çocuklarınıza erişim şifrelerini arkadaşlarıyla veya kardeşleriyle paylaşmamalarını öğretmek: Kişisel bilgileri ne zaman ve nerede paylaştıklarını düşünün. Örneğin küresel olarak görülebilen bir profilde, kişisel olmayan bir profil resmi kullanmak ve yaş, okul ve konum gibi kişisel bilgileri en aza indirmek gerekebilir.

10. İnternetteki herkesin çocuğunuzu hedef aldığını düşünmemek. Genel olarak, çocuk web siteleri güvenli olabilir ve çocuğunuz için harika, yaratıcı bir sosyal ve eğitici deneyim sağlayabilir, ancak bu sürece dahil olmayı ve olan bitenin farkında olmayı unutmayın.

11. Sakin olmak ve çocuğunuzun davranışları veya çevrimiçi arkadaşlarından birinin davranışları hakkında sizi endişelendiren bir şey duyarsanız veya görürseniz hemen sonuçlara varmamak: Bazı gençler için sosyal yaşam çok önemli olabileceğinden, cihazları kaldırma veya el koyma tehdidinden kaçının. Çocuğunuz onları kaldıracağınızdan korkuyorsa, yaşayacağı sorunları veya endişeleri paylaşmak konusunda giderek daha isteksiz olacaktır.

12. Deneyimlerden iyileşme ve öğrenme, dijital dayanıklılık geliştirmenin hayati unsurlarıdır. Çocuklar çevrimiçi olarak risk veya zarar görürse, ebeveynler çocuklarının iyileşme yolları bulmalarına yardımcı olabilir, böylece uygun olduğunda olumlu yönlerden güvenli bir şekilde yararlanabilirler ve mümkün olduğunda dışlanmayı önleyebilirler.

Yardım için nereye başvurmalı?

Birçok ülkede, çocukların ve gençlerin bir sorunu bildirebileceği yardım hatları vardır. Bunlar yaygın olarak tanıtılmıştır ve farklı ülkeler bu mesajı iletmek için farklı yaklaşımlara sahiptir. Çocukların ve gençlerin bir sorunu bildirmek için asla geç olmadığını ve bunu yaparak başkalarına yardım edebileceklerini fark etmeleri önemlidir.

Çocuklar ve gençler bazen riskli davranışlarda bulunurken, bu tür davranışların riskleri hakkında çok fazla endişelenmezler ve sorunları kendi başlarına veya akran grupları içinde çözmeye çalışmak yönünde bir tercih gösterirler. Bu, ebeveynlerine veya diğer yetişkinlere yalnızca potansiyel olarak 'dramatik' problemler durumunda döndüklerini göstermektedir. Bu, özellikle ebeveynlere veya diğer yetişkinlere ulaşmak yerine, yalnızca Sanal Küresel Görev Gücü tarafından geliştirilmiş olanın benzeri bir 'kötüye kullanımı bildir'[60] düğmesini kullanma olasılığı daha yüksek olan yaşça daha büyük erkeklerle ilgili bir sorundur. Ancak, bu tüm çocuklar ve gençler için bu geçerli değildir. Risklerin farkında olan çocukların ve gençlerin kendi faaliyetlerini denetlediklerini, ancak çoğu zaman onların davranışlarını yargılamak ve izlemek düşünen yetişkinlerin yeni teknolojilere bakış açısını paylaşmadıklarını görebiliriz.[61] Çevrimdışı ve çevrimiçi dünyalar arasında basit ayrımlar yapma konusunda dikkatli olmak gerekir, çünkü bu, artık günlük hayatımızın çevrimiçi teknolojilerle giderek daha fazla ilişkili hale geldiği gerçeğini yansıtmamaktadır. Bu, birçok çocuk ve genç için, bu teknolojilerin sunduğu imkanlarla (yeni bir kimlik keşfetmek, yakın ilişkiler kurmak ve artan sosyalleşme) ve internetin getirdiği riskler (gizlilik, yanlış anlaşılma ve kötüye kullanım gibi) arasında bir denge kurması gerektiği anlamına gelir.[62]

Ebeveynler ve eğitimciler, çevrimiçi cinsel istismardan şüphelenirlerse, suçlunun engellenmesi ve iletişimin kanıt olarak tutulması gerektiğini bilmelidir. Ebeveynler, çocukları veya diğer çocuklar tarafından yaratılan cinsel görüntüleri asla görmemelidir. Bu materyaller kolluk kuvvetlerine devredilmeli ve çocukların çevrimiçi istismarı veya sömürüsü ilgili otoritelere bildirilmelidir. Ebeveynler, istismarı "kanıtlamak" için asla çocukları gibi davranmamalıdır.

Çocukların cinsel görüntülerinin nasıl rapor edileceği hakkında daha fazla bilgi aşağıdaki linklerde bulunabilir:

Internet Watch Foundation – https://www.iwf.org.uk/

NCMEC – https://report.cybertip.org/

Europol – https://www.europol.europa.eu/report-a-crime/law-enforcement-reporting-channels- child-sexual-coercion-and-extortion

[60] Europol (2019), *2019 Virtual Global Taskforce Releases Environmental Scan*, *https://www.europol.europa .eu/newsroom/news/2019-virtual-global-taskforce-releases-environmental-scan* .

[61] Manida Naebklang (2019), *Report of the World Congress III against Sexual Exploitation of Children & Adolescents*, *https://www.ecpat.org/wp-content/uploads/legacy/ECPATWCIIIReport_FINAL.pdf.*

[62] Livingstone (2008), *Taking Risky Opportunities in Youthful Content Creation: Teenagers' Use of Social Networking Sites for Intimacy, Privacy and Self-Expression*, *http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/ 1461444808089415 (last visited 16 January 2020].*

8. Ebeveynler, bakıcılar ve vasiler için rehber ilkeler

Güvenlik ipuçları, toplanan verilerin analizine ve mevcut araştırmalara dayanmaktadır. Raporun bu bölümü, ebeveynlere, bakıcılara ve vasilere (ve ayrı bir listede bulunan eğitimcilere), çocuklara ve gençlere çevrimiçi olarak güvenli, olumlu ve değerli bir deneyime sahip olmalarını öğretmelerine yardımcı olmak için kılavuzlar sağlamayı amaçlamaktadır.

Ebeveynler, bakıcılar ve vasiler, hangi ortamın çocukları için uygun olduğuna karar vermeden önce, sitelerin tam mahiyetini ve çocuklarının tehlikeler ile ebeveynlerinin riskleri azaltma olasılığını ne kadar kavradıklarını göz önünde bulundurmalıdır.

İnternet, çocuklara ve gençlere yardım etmek ve kendileri için bir şeyler bulmak için bir araç olarak büyük bir potansiyele sahiptir. Çevrimiçi davranışın olumlu ve sorumlu biçimlerini öğretmek önemli bir hedeftir. Tablo 1, Bu sorunları ebeveynler ve vasiler için dikkate alınması gereken önemli alanlara ayırmaktadır.

Tablo 1: Ebeveynler, bakıcılar ve vasiler için göz önünde bulundurulması gereken temel alanlar

Ebeveyn, bakıcılar #	Dikkate alınması gereken temel alanlar	Tanım
1.	Çocuklarınızla konuşun. Onlarla bazı çevrimiçi aktiviteler yapmaya çalışın.	Kullandığınız teknolojinin emniyeti ve güvenliği Çevrimiçi olarak ne yaptıklarına ilgi gösterin, onlarla konuşun. Çocukların ve gençlerin ebeveynlerinin onlara güvenmediğini hissetmemeleri çok önemlidir. Filtreleme, izleme ve erişimi kısıtlamak önemlidir, ancak diyalog ve tartışma ile birlikte gerçekleşmelidir. Çocuklar ve gençler ev dışındaki diğer insanlarla vakit geçirdiklerinde, daha iyi iletişim ihtiyacıyla diğer (muhtemelen sınırsız) cihazlara erişebildiklerinde bir şeylerin yanlış gittiğini size söyleyecekler mi? Çocuklar ve gençler size çevrimiçi olan bir şey hakkında bilgi verirse aşırı tepki vermemek önemlidir. Önemli olan size konudan bahsetmeleri, ve doğru bir tepki vermenizle onlara yardım edebileceğiniz konusunda güvenli hissetmeleri, ve gelecekte sizden tekrar yardım istemeleridir. Çocukların ve gençlerin internetin ne olduğu konusunda bir anlayışa sahip olmaları, böylece İnstagram, Snapchat veya YouTube gibi en sevdikleri platformların bulunduğu İnternet "alanı" hakkında daha iyi bir farkındalığa sahip olmaları yararlı olabilir. İnternet genellikle çocuklar ve gençler için soyut bir yer gibi görünebilir ve bunu anlamadan riskleri çerçevelemek ve onları tanımak/görselleştirmek daha zor olabilir. Olası bir benzetme, çok sayıda güzel yere ve güzel insanlara sahip olan büyük bir şehrin yanı sıra riskli olabileceğinden ziyaret etmeyeceğiniz alanlar olabilir. Bu, çocukların ve gençlerin çevrimiçi olduklarında karşılaştıkları bazı hedef kitleler hakkında derinlemesine düşünmelerine ve bilginin nasıl yayıldığını anlamalarına yardımcı olacaktır. Ebeveynler çocuklarının çevrimiçi olarak neler yaptıklarına ilgi göstermeli ve hem muhabbet açmak hem de güven inşa etmek için onlara dijital tecrübelerinden bahsetmelidir.

Ebeveyn, bakıcılar	#	Dikkate alınması gereken temel alanlar	Tanım
	2.	Aileniz ve evinizdeki teknolojiyi, cihazları ve hizmetleri tanımlayın.	Cihazlardan başlayarak, evinizdeki cep telefonları, dizüstü bilgisayarlar, tabletler ve akıllı televizyonlar, oyun konsolları, aile genelinde kullanılan spor takip cihazları de dahil olmak üzere bağlı olan tüm cihazları tanımlayın. Tüm bu cihazlarda aile genelinde kullanılan Çevrimiçi Hizmetleri ve uygulamaları tanımlayın.
	3.	Tüm cihazlara güvenlik duvarı ve virüsten koruma yazılımı yükleyin. Filtreleme ve engelleme veya izleme programlarının desteklemeye yardımcı olup olmadığını ve aileniz için uygun olup olmadığını düşünün.	Cihazlarınızda antivirüs ve kötü amaçlı yazılım korumasının yüklü olduğundan ve güncel tutulduğundan emin olun. Çocuklarınıza internet güvenliğinin temellerini öğretin. Örneğin işletim sisteminiz güncel mi? Kullandığınız uygulamanın en son sürümünü mü kullanıyorsunuz? En son güvenlik yamaları yüklü mü? Ürünlerin filtrelenmesi ve izlenmesi yararlıdır, ancak güven ve gizlilik konuları da dikkate alınmalıdır. Ebeveynler, ailelerini güvende tutmak için neden bu tür ürünleri kullandıkları konusunda çocuklarıyla bir konuşma yapmalıdır.
Kurallar	4.	Aile olarak internet ve kişisel cihazları kullanma, gizlilik, yaşa uygun olmayan web siteleri, uygulamalar ve oyunlar, zorbalık, ekran süresi ve yabancılardan gelebilecek tehlikeler konularına özellikle dikkat edin. Ayrıca, çocukların ve gençlerin ebeveynlerden/ bakıcılardan destek alabilmelerini sağlamak için evde bir destek kültürü olduğundan emin olun.	Çocuklar ve genç insanlar teknolojiyi kullanmayabaşlar başlamaz, bir kurallar listesioluşturmaya başlayın. Bu kurallar, çocukların ve gençlerin interneti ne zaman kullanabileceklerini ve nasıl kullanmaları gerektiğini ve ekran zamanı beklentilerini içermelidir. Dijital rolmodeli ebeveynlerin çocukları için doğru örneği oluşturmaları önemlidir. Ebeveynler veya bakıcıları rol model edinirlerse, çocukların doğru davranışları benimsemeleri daha olasıdır. Bu, fotoğraf çekmek ve paylaşmaya kadar genişletilebilir. Herhangi bir resmi çevrimiçi olarak yayınlamadan önce onay alınmalıdır. Ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili kendi internet ve sosyal medya kullanımı yöntemleri, çocuklarıyla ilgili kişisel hikaye veya fotoğraf paylaşımı dahil olmak üzere gözden geçirilmelidir. Çocuğun hem şimdi hem de gelecek için mahremiyetini düşünülmelidir. Çocuklar ve gençler, karşılaştıkları çevrimiçi (ve çevrimdışı) baskılar ve zorluklar hakkında gelip sizinle konuşabilmelidir. Tartışmayı etkinleştirmenin bir yolu, media da İnternet/çevrimiçi davranış özelliği ile ilgilihikayelerin bulunduğu fırsatları kullanmaktır. Bu sorunu kişisel olmaktan çıkartır ama çocuklar ve gençler için fikirlerini ifade edebilme fırsatı oluşur.

Ebeveynler, bakıcılar	#	Dikkate alınması gereken temel alanlar	Tanım
Ebeveynlerin ve vasilerin eğitimi	5.	Çocuklarınız tarafından kullanılan çevrimiçi ve mobil hizmetlerden (sosyal medya, web siteleri, uygulamalar, oyunlar vb.) haberdar olun ve çocukların zamanlarını çevrimiçi olarak nasıl harcadıklarına dair iyi bir farkındalığa sahip olun	Çocukların ve gençlerin, hesapları özel yapmak, yaş kısıtlamalarının farkında olmak dahil olmak üzere uygulamaları ve platformları mümkün olduğunca güvenli bir şekilde kullanmalarını nasıl sağlayacağınıza dair bir anlayışa sahip olun. "Family Link" veya diğer ebeveyn kontrol araçları gibi mobil cihazlarla birlikte gelen araçları kullanın. Uygulama satın alımları dahil herhangi bir ürün satın alınıp alınmadığını kontrol edin. Çevrimiçi olduklarında çocukların ve gençlerin motivasyonları hakkında biraz bilgi sahibi olmaya çalışın. Neden belirli web sitelerini ve hizmetleri kullanıyorlar? Farklı web siteleri ve hizmetler arkadaşlık grupları, kimlik duygusu ve aidiyet açısından ne anlama geliyor? Bu anlayış aynı zamanda çocukların ve gençlerin karşılaşabileceği sosyal ve duygusal zorlukları daha iyi anlamanıza yardımcı olacaktır (bazen riskli davranışlara neden olabilir) ve onlara dayanıklılığın nasıl oluşturulacağına dair bir fikir verebilirsiniz.
İnternet sitelerinin özelliklerine genel bakış	6.	Dijital rıza yaşını dikkate alın	Bazı ülkelerde, bir şirketin veya web sitesinin genç bir kişiden doğrulanabilir ebeveyn izni almadan kendileri hakkında kişisel bilgi vermesini isteyebileceği asgari yaşı belirten yasalar vardır. Bu 'dijital rıza' yaşı tipik olarak 13 ile 16 arasında değişmektedir. Bazı ülkelerde, gençlerden kişisel verilerini talep etmeden önce ebeveyn onayını talep etmek iyi bir uygulama olarak kabul edilirken, diğerlerinde yasada yer almaktadır (AB Üye Devletleri için GDPR Madde 8'e bakınız). Küçük çocuklara hitap eden birçok web sitesi, yeni bir kullanıcının katılmasına izin vermeden önce ebeveyn izni isteyecektir. Minimum yaş gereksinimleri için her hizmeti kontrol edin.

Ebeveynler, bakıcılar	#	Dikkate alınması gereken temel alanlar	Tanım
	7.	Kredi kartlarının ve diğer ödeme mekanizmalarını n kullanımını kontrol edin	Birçok cihaz, uygulama ve hizmet, alışveriş yapmak ve kayıtlı ödeme mekanizmaları ve kredi kartları ile ebeveyn hesaplarına erişimi dikkatli bir şekilde yönetmek için kullanılabilir. Yetkisiz erişimi önlemek için kredi kartlarınızı, banka kartlarınızı güvende tutmak ve şifrelerinizi ifşa etmemek çok önemlidir.
	8.	Şikayette bulunma	Çocuklarınızın kullandığı platformlardakisorunları nasıl bildireceğinizi ve profillerde nasılsilineceğini veya değişiklik yapılacağını bilin. Çocuklar büyüdükçe, bunu nasıl yapacaklarını öğrendiklerinden emin olun. Ayrıca yerel müracaat yardım hatlarına dikkat edin.
	9.	Reklam, yanlış bilgilendirme ve bilgi çarpıtma	Çocuklarınızla reklamları nasıl rapor edebilecekleri ve çevrimiçi olarak gördükleri üzerinde daha fazla kontrol sahibi olabilecekleri hakkında konuşun. Çocukların ve gençlerin çevrimiçi ortamda gördüklerinin görüşlerini etkileyebileceğini kabul etmek önemlidir. Çevrimiçi medya okuryazarlığını geliştirmelerine yardımcı olmak için onlarla etkileşimde bulunun.

Ebeveyn, bakıcılar	#	Dikkate alınması gereken temel alanlar	Tanım
Çocukların Eğitimi	10.	Bir destek türü oluştun	Çocuklar ve gençler, çevrimiçi dünyanın, çevrimdışı dünyanın iyi ve kötü deneyimlerle bir yansıması olduğunu anlamalıdır. Çocuklar ve gençlerin bir şey yanlış gittiğinde başkalarına destek olabilme veya sizden yardım ve destek isteme konusunda kendilerine güven duymaları önemlidir. Çocuklarınızın yaşına bağlı olarak, yayınladıkları içeriği ve herhangi bir çevrimiçi profili anlamanız yararlı olabilir. Çocuklar ve gençler, çevrimiçi riskleri tanıyabilmelidir. Bazıları açıktır, ancak diğerleri daha zor anlaşılabilir; zorlama, şantaj, utandırma gibi. Bu mekanizmaların hepsi failler ve suçlular tarafından kullanılır. Çocuklar ve gençler de çevrimiçi erişimin sorumlulukla birlikte geldiğini anlamalıdır. Yasaların hem çevrimiçi hem de çevrimdışı olarak geçerli olduğunu ve doğru şekilde davranmaları gerektiğini bilmeleri gerekir.
	11.	Çocuklar vegençler çevrimiçi dünya hakkında daha fazla şey öğrendikçe, gerçek hayatta tanımadıkları, ancak çevrimiçi olarak tanıdıkları insanlarla buluşmak isteyebilirler. Onları çevrimiçi olarak konuştukları bir yabancıyla tanışmanın tehlikeleri hakkında eğitmek için doğru adımları atmanız çok önemlidir.	Çocuklar ve gençler, yalnızca çevrimiçi olarak iletişim kurdukları yabancılarla şahsen tanışırlarsa gerçek bir tehlike altında olabilirler. İnternetteki insanlar, söyledikleri kişi olmayabilirler. Bununla birlikte, güçlü bir çevrimiçi arkadaşlık gerçekten gelişirse ve çocuğunuz tanıştığı kişiyle bir buluşma düzenlemek istiyorsa, yalnız gitmesi ya da refakatsiz olma riskini almak yerine onunla gitmeyi ya da başka bir güvenilir yetişkinin ona refakat etmesini tercih ettiğinizi açıkça belirtin. Açıkçası, bu çocuğun yaşına bağlı olacaktır. Bir çocukla tanışmayı değil, onlardan müstehcen içerik almayı isteyen suçlularda ve bu faillerle ilgili suçlarda bir artış olduğunu bilmek de önemlidir.
	12.	Kişisel bilgilerin önemi	Çocuklarınızın kişisel bilgilerini anlamalarına ve yönetmelerine yardımcı olun. Çocukların ve gençlerin yalnızca sizin ve onların paylaşılmasını uygun bulduğunuz bilgileri yayınlamaları gerektiğini açıklayın. Kişisel olarak tanımlanabilir bilgileri paylaşmamalıdırlar. Çocuklara ve gençlere, yönetilmesi gereken çevrimiçi bir itibara sahip olduklarını hatırlatın. İçerik paylaşıldıktan sonra, değiştirmek/uyarlamak zor olabilir.

Ebeveyn, bakıcılar	#	Dikkate alınması gereken temel alanlar	Tanım
Çocukların eğitimi	13.	Çocukların ve gençlerin, kendileri ve arkadaşlarının fotoğrafları da dahil olmak üzere çevrimiçi ortamda fotoğraf yayınlamalarının ne anlama geldiğini anlamalarını sağlayın.	Çocuklarınıza fotoğrafların birçok kişisel bilgiyi ortaya çıkarabileceğini açıklayın. Çocukların ve gençlerin kamera kullanma ve içerik yükleyerek alınan riskleri anlamaları gerekir. İdeal olarak, başkalarının görüntüleri rızası olmadan yüklenmemelidir. Bu, ebeveynlerin çocuklarının fotoğraflarını çekmesini ve yüklemesini de içermelidir. Aynı şekilde, çocukların ve gençlerin bazen arkadaş ve aile ağlarındaki başka kişilerin de bu bilgileri paylaşabileceğini anlamaları önemlidir. Bu yüzden arkadaşlarıyla ve aileleriyle konuşmalı ve bu istenmeyen paylaşım konusunda bilgilendirmelidirler. Çocuklarınızı, sokak tabelaları, arabalardaki plakalar veya kıyafetleri üzerinde yazan okullarının adı gibi açıkça tanımlanabilir ayrıntılarla kendilerinin veya arkadaşlarının fotoğraflarını yayınlamamaya teşvikedin.

9. Eğitimcilerin rolü

Eğitimcilerin çocukların ve gençlerin çevrimiçi güvenlik meselelerini bilip bilmedikleri hakkında varsayımlarda bulunmamaları çok önemlidir. Örneğin, eğitimciler için çocuklara ve gençlere şifrelerin önemini, onların güvenle saklanmasını ve güçlü şifre yaratma yollarını öğretmeleri çok önemlidir. Pek çok genç, şifresini iyi arkadaşlığın bir göstergesi olarak birbirleri ile paylaşmaktadır. Çocukların ve gençlerin çevrimiçi gizliliği hakkında çok fazla tartışma bulunmaktadır.

Çocukların ve gençlerin çevrimiçi gizliliği hakkında çok fazla tartışma bulunmaktadır. London School of Economics tarafından yapılan bir inceleme, çocukların ve gençlerin mahremiyetlerine değer verdiklerini ve koruyucu stratejiler benimsediklerini, ancak aynı zamanda çevrimiçi olarak etkileşime girme yeteneğini de önemsediklerini ortaya çıkarmıştır.Benzerşekilde inceleme, ebeveyn arabuluculuğunun, çocukları ve gençleri güçlendirmede önemli olduğunu, çünkü bağımsız koruyucu davranışları öğrenirken bir miktar risk yaşamalarınaizinverdiğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, incelemeye göre "ebeveynler, eğitimciler ve çocuk destek çalışanları için medya okuryazarlığı kaynakları ve eğitiminin önemli olduğunu, çünkü kanıtlar yetişkinlerin, çocukların ve gençlerin verileri ve çevrimiçi mahremiyetlerine ilişkin riskler ve koruyucu stratejiler hakkında önemli bilgi boşlukları olduğunu göstermektedir".[63]

Okullar, bilgi ve iletişim teknolojileri ile eğitim sistemini dönüştürme, çocuklara potansiyellerini ortaya koyma ve standartlarını yükseltme fırsatı sunmaktadır. Bununla birlikte, çocukların ve gençlerin bu yeni teknolojileri, özellikle de üretken ve yaratıcı sosyal öğrenmenin önemli bir aracı olan sosyal ağ platformları ve hizmetleri gibi daha daha işbirliği içeren teknolojileri kullanırken nasıl güvende olacaklarını öğrenmeleri de önemlidir. Çocuklar ve gençler artık kendi içeriklerini kolayca oluşturabilir ve bunu sosyal medya platformları aracılığıyla paylaşabilir, bu platformların çoğu da canlı yayın akışına izin vermektedir.

Eğitimciler, çocukların ve gençlerin teknolojiyi akıllıca ve güvenli bir şekilde kullanmalarına şu şekilde yardımcı olabilir:

- Okulun bir dizi sağlam politika ve uygulamaya sahip olması ve bu politika ve uygulamaların etkilerinin düzenli olarak gözden geçirilip değerlendirilmesi.
- Müfredatta dijital vatandaşlık eğitiminin yer almasını içerecek şekilde, dijital becerilerin ve dijital okuryazarlığın gelişimine katkıda bulunulması: Sosyal ve duygusal öğrenme kavramlarını çevrimiçi güvenlik eğitimine dahil etmek önemlidir. Çünkü bu, öğrencilerin hem çevrimiçi hem de çevrimdışı olarak sağlıklı ve saygılı ilişkilere sahip olmaları için duyguları anlamalarını ve yönetmelerini sağlayacaktır.
    - Herkesin, kabul edilebilir kullanım politikası (AUP) ve kullanımından haberdar olmasını sağlanması: Yaşa uygun bir kabul edilebilir kullanım politikasına sahip olmak önemlidir.
- Okul, zorbalık karşıtı politikasının internet üzerinden, cep telefonları veya diğer cihazlar aracılığıyla zorbalığa atıflarda bulunduğunu ve politikayı ihlal edenler için etkili yaptırımlar olduğundan emin olmalıdır.
- Çevrimiçi güvenlik koordinatörünün atanması.
- Okul ağının güvenli ve güvenilir olduğundan emin olunması.
- Akredite bir internet servis sağlayıcısının kullanılmasının sağlanması.
- Bir filtreleme/izleme ürününün kullanılması.
- Tüm çocuklara ve gençlere çevrimiçi güvenlik eğitimi verilmesi ve bu eğitimin nerede, nasıl ve ne zaman verileceğinin kararlaştırılması.
- Tüm personelin (destek personeli dahil) uygun şekilde eğitildiğinden ve eğitimlerinin düzenli olarak güncellendiğinden emin olunması.

[63] Sonia Livingstone, Mariya Stoilova, and Rishita Nandagiri (2018), Children's Data and Privacy Online: *Growing up in a Digital Age, http://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/projects/ childrens-privacy-online/Evidence-review-final.pdf.*

- Okulda tek bir temas noktasına sahip olma, çevrimiçi güvenlik olaylarını toplamak ve kaydetme. Bu okula, ele alınması gereken herhangi bir sorun veya eğilimle ilgili daha iyi bir bakış açısı sağlayacaktır.
- Okul yönetiminin okulda çevrimiçi güvenlik konusunda yeterli farkındalığa sahip olmalarını sağlama.
- Tüm çevrimiçi güvenlik önlemlerinin düzenli olarak denetlenmesi.
- İnternet ve çevrimiçi teknolojilerin çocuklar ve gençler üzerinde sahip olabileceği eğitimsel ve psikolojik etkileri kavrama.
- Çocukların ve gençlerin İnternet teknolojisinin kullanımı son yıllarda önemli ölçüde artmıştır ve buna çevrimiçi güvenlik sorunları hakkında artan bir endişe eşlik etmektedir. Tarihsel olarak, iletişim teknolojilerinin potansiyel tehlikesi hakkında tekrarlayan ahlaksal bir panik hali hep olmuştur ve bu özellikle genç kadınlar için geçerlidir. Bununla birlikte, bu tür tehlikeler gerçekten araştırıldığında, çoğu zaman bunun teknolojinin suçu olmadığı, ancak teknolojiyi kullanan çocukların ve gençlerin faaliyetlerindeki artışın, ebeveyn kontrolünün kaybı ile ilgili endişelerin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Eğitimcilerin internet güvenliğini teşvik etmede ve sağlamada hayati bir rol oynadığı düşünülmektedir. Dünyanın dört bir yanındaki ebeveynler, okulların çocukların ve gençlerin teknolojinin güvenli kullanımı konusunda eğitilmesinde merkezi bir rol oynaması gerektiğine inanıyor gibi görünmektedir, ancak araştırmalara göre, çocuklar ve gençler için çevrimiçi konularda ana bilgi kaynağı yalnız okul değil, aynı zamanda ebeveynlerdir.[64] Bu tür bir eğitime dahil edilmesi gereken yetkinlikler hakkında daha fazla rehberlik, Avrupa Konseyi dijital vatandaşlık eğitimi projesinin bir parçası olarak belirlenmiştir. [65]

Şekil 8: Evde (2012) veya başka bir yerde (2017, 2018, 2019) internete giren ve interneti güvenli bir şekilde nasıl kullanacaklarına dair kendilerine herhangi bir bilgi veya tavsiye verildiğini belirten çocuklar (yaşa göre)[66]

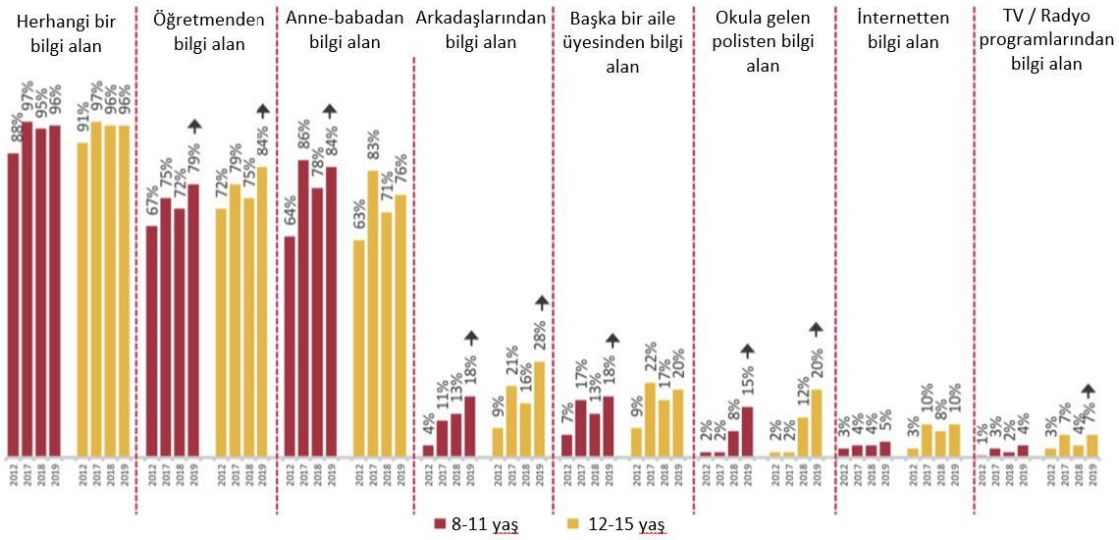

Kaynak: Ofcom

[64] Ofcom (2020), Children and Parents: Media Use and Attitudes Report 2019,https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0024/190518/children-media-use-attitudes-2019-chart-pack.pdf.

[65] Council of Europe (2018), *Guidelines to Respect, Protect and Fulfil the Rights of the Child in the Digital Environment, Recommendation CM/Rec(2018)7 of the Committee of Ministers, Building a Europe for and with Children, https://rm.coe.int/guidelines-to-respect-protect-and-fulfil-the-rights-of-the-child-in-th/ 16808d881a* .

[66] Ofcom (2020), *Children and Parents: Media Use and Attitudes Report 2019,* https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0024/190518/children-media-use-attitudes-2019-chart-pack.pdf.

- Çevrimiçi güvenliğe yönelik erken yaklaşımlar büyük ölçüde filtreleme yazılımı kullanımı gibi teknolojik çözümlere odaklanmıştır, ancak son yıllarda bilgi teknolojisinin hareketliliği artmıştır ve sonuç olarak, daha geleneksel masaüstü bilgisayarlar artık tekinternet erişim noktası değildir. Artan sayıda cep telefonu, tablet, kişisel dijital asistan ve oyun konsolu geniş bant bağlantıları sunmaktadır ve çocuklar ile gençler okulda,evde,kütüphanede, internet kafede, fast-food restoranlarda, gençlik kulüplerinde veya toplu taşıma araçlarında okula seyahat ederken internete erişebilir. Okullar, internet üzerinde, kapalı bir ağda veya çocuklar ve gençlerin katılabildiği bir çevrede işbirliği içinde çalışma fırsatı sunar. Bariz ilk önlemler, ağda etkili güvenlik kurulmasını içerir. Çocuklar ve gençler, ağ Koruması kapsamında olmayan kişisel cihazlara sahip olabilirler ve bu nedenle eğitim, tartışma ve diyalog çok önemlidir.

- Çevrimiçi güvenlik politikalarının, çok çeşitli çıkar gruplarını ve paydaşları içerecek şekilde tasarlanması ve uygulanması gerekir. Bu gruplar ve paydaşlar şunlardır:

    - Okul müdürleri;
    - Yöneticiler;
    - Üst yönetim;
    - Sınıf öğretmenleri;
    - Destek personeli;
    - Ebeveynler ve bakıcılar;
    - Yerel yönetim personeli;
    - Mümkün olduğunda, internet hizmet sağlayıcıları ve okullara internet ve geniş bant hizmetleri sağlayanlar.

Tüm bu gruplar okul politikalarını belirlemeye yardımcı olabilecek yaklaşımlara sahip olduklarından, hepsine danışmak çok önemlidir. Bununla birlikte, sadece politikalara sahip olmak yeterli değildir. Çocuklarla ve gençlerle iştigal eden herkes, ilgililerin güvenli davranışları belirlemesine ve gerçekleştirmesine yardımcı olacak şekilde sürece dahil olmalıdır. Tüm bu grupları sürece en başından itibaren dahil edilmesi, tüm taraflar bu politikaların uygunluk düzeyine ve onları gerçeğe dönüştürmeye yönelik kişisel sorumluluk hissedecektir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerini öğrenmek için güvenli bir öğrenme ortamı oluşturmak, aşağıdakiler de dahil bazı önemli hususa sahiptir:

- Tüm site farkındalığının altyapısı;
- Sorumluluklar, politikalar ve prosedürler;
- Etkili bir teknolojik araç yelpazesi;
- Kapsamlı bir e-güvenlik eğitimi;
- Kurum çatısı altındaki herkes için bir planlama;
- Bilgi ve iletişim teknolojilerini öğrenme ortamının etkinliğini sürekli olarak izleyen bir gözden geçirme süreci.

Bunların hepsi, yalnızca bir BİT ekibi tarafından yönetilen bir şey olarak görülmek yerine, okul içindeki mevcut çocuk güvenliği politikalarına dahil edilmelidir. İnternet üzerinden veya cep telefonu aracılığıyla zorbalığın çevrimdışı dünyadaki zorbalıktan farklı bir şey olduğunu düşünmek pek mantıklı değildir. Bununla birlikte, teknoloji aşağıdakilerin temini vasıtasıyla çözümün bir parçası olabilir:

- Virüs önleme ve koruma;
- Kimin ne indirdiğini, ne zaman indirildiğini ve hangi bilgisayarın kullanıldığını izlemek için izleme sistemleri;
- Okul ağı üzerinden uygunsuz içeriği en aza indirmek için filtreleme ve içerik kontrolü.

Yeni teknolojilerle ilgili olarak ortaya çıkan sorunlar tüm çocuklar ve gençler için geçerli değildir. Sorunlar ortaya çıktığında, bu teknolojileri kullanan çocukların ve gençlerin yaşına bağlıdır. 2008'in sonunda, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki İnternet Güvenliği Teknik Görev Gücü, çevrimiçi cinsel taciz, çevrimiçi taciz ve zorbalık, ve sorunlu içeriğe maruz kalmaileilgili orijinal ve yayınlanmış araştırmalar hakkında yararlı bir literatür taraması sağlayan bir çocuk güvenliği ve çevrimiçi teknolojilerin geliştirilmesi raporu hazırlamıştır.[67] Bu raporda, "ana akım medyanın bu korkuları güçlendirdiği ve gençlerin karşılaştığı risklerle orantısız hale getirdiği konusunda bazı endişeler bulunduğu" belirtmiştir. Aradan geçen on yıldan fazla bir süre sonra, ebeveynler ve eğitimciler hala yetişkinleri çocukları interneti güvenli bir şekilde kullanmaları için eğitmekten ziyade, çevrimiçi hizmetlere erişimi kısıtlamaya teşvik eden dikkat çekici manşetlerle bombardımana tutuluyor.

Bu, bilinen risklerin gizli kalacağı bir tehlike yaratır ve toplumun onlara yol açan faktörleri elealma olasılığını azaltır. Bu da kastı bu olmasa da, zararlı olabilir. İnternet aracılığıyla çocuklara ve gençlere yönelik işlenen suçların medyada yer alış şekli, genellikle bu alanda çalışan profesyonellerin ve akademisyenlerin kutuplaşmış konumlarını yansıtıyor gibi görünmektedir; bir taraf çocuklara ve gençlere yönelik tehdidin çarpıtılma tehlikesi olduğunu düşünürken diğer taraf tehdidin hafife alındığını düşünmektedir.

Bununla birlikte, internet üzerinden kullanılan teknolojinin bazı çocukları ve gençleri savunmasız bırakabileceği endişesi bulunmaktadır ve eğitimcilerin, ebeveynler ve vasiler ile birlikte bu konuda sorumlulukları vardır. Çocukların ve gençlerin çevrimiçi olarak mağdur edilebileceği farklı yollar şunlardır:

- Çocuk tacizi veya cinsel içerikli görüntüler talep etme;
- Sorunlu veya yasadışı materyallere maruz kalma;
- Gençlerin zararlı davranışlarını teşvik edebilecek bir ortama maruz kalma;
- Siber zorbalık.

Çocuklar için çevrimiçi riskleri sınıflandırmanın yararlı bir yolu Şekil 7'de sunulmuştur.

Gayriresmi eğitim ayarları

Okul ve ev dışında, çocuklar gençlik kulübü ve ibadet alanları gibi yerlerde internete erişebilir ve hizmetlerden gayri resmi (kurala bağlı olmayan) bazı ayarlarla yararlanabilirler. Çocuklar ve gençler için çevrimiçi ve çevrimdışı yaşamın iç içe geçmesi, bu tür ortamlarda çocuklarla çalışanların, çocukların dijital ortamı ve çevrimiçi güvenliği üzerinde bir etkisi olacağı anlamına gelir. Bu nedenle, daha gayri resmi ortamlarda çalışan herkes, riskleri ve fırsatları anlamalı ve çocukları uygun şekilde destekleyebilmeli veya ihtiyaç duydukları yardım ve eğitime erişebilmelidir.

Eğitimciler için kılavuzların temel hususları ve ilkeleri de bu tür ortamlarda da geçerlidir, ancak bazı bağlamsal farklılıklar veya ek hususlar olabilir.

Cihazları yönetme, filtreleme ve iletişim

Destek personeli, gönüllüler ve çocukların, cihazları yönetmek için gayri resmi ayarlarda veya sistemlerde kendi cihazları aracılığıyla hizmetlere erişme olasılığı daha yüksek olabilir ve okullardan daha az oranda filtrelenmiş içerik bulunabilir veya daha az güvenilir olabilir.

[67] ISTTF (2008), *Enhancing Child Safety and Online Technologies: Final Report of the Internet Safety Technical Task Force to the Multi-State Working Group on Social Networking of State Attorneys General of the United States*, https://cyber.harvard.edu/sites/cyber.law.harvard.edu/files/ISTTF_Final_Report.pdf.

Bu nedenle, gayri resmi ortamlarda uygulayıcıların ve çocukların kendi cihazlarını nasıl koruyacaklarını ve yöneteceklerini anlamalarını sağlamak için, daha fazla odaklanmak gerekebilir. Aynı şekilde, daha az karmaşık filtreleme seçenekleri bulunması nedeniyle bu ortamlarda eğitimciler ve çocuklar koruma için bu seçeneklere çok güvenmemelidir.

Gayri resmi ayarlar yine de sağlam ve iyi desteklenen çocuk koruma politikalarına ve yönergelerine sahip olmalıdır, ancak bazı ayarlarda eğitimciler veya gönüllüler bu ayarlarda bir organizasyonel cihaza veya e-posta hesabına erişemeyebilir. Bu nedenle, kişisel cihazların kullanımı, bu cihazların politika ve pratikte gözlenip gözlenmediği gibi konulara ekstra önem atfedilmelidir.

Benzer şekilde, eğitim teknolojilerine, donanıma ve desteğe erişim olmadan, ana akım sosyal medya ve mesajlaşma hizmetlerinin gayri resmi ortamlarda okullardan daha sık kullanılması daha olasıdır. Dolayısı ile bunların kullanılıp kullanılmadığını anlamak için organizasyon politikası, pratik ve eğitimde daha fazla ehemmiyet gerekebilir.

Eğitim ve destek

Gayri resmi ortamlarda çalışan eğitimciler ve gönüllüler, eğitimle meşgul olmak, becerilerini güncellemek veya resmi ortamlarda eğitimcilere sunulabilecek destek yelpazesine erişmek için daha az fırsata sahip olabilir. Gayri resmi kuruluşların bu tür eğitim ve desteği nasıl buldukları, sağladıkları ve finanse ettikleri dikkate alınmalıdır.

Tablo 2, eğitimciler için dikkate alınması gereken bazı önemli alanları tanımlamaktadır.

10. Eğitimciler için kurallar

Bireysel olarak öğretmenlerin/eğitimcilerin, aşağıdaki Tablo 2'de incelenecek filtreleme ve izleme gibi bazı alanlar üzerinde kontrol sahibi olmayacağı kabul edilmektedir. Bu eylemlerin okul veya eğitim ortamı tarafından gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Tablo 2: Eğitimciler için göz önünde bulundurulması gereken temel alanlar

	#	Dikkat alınması gereken temel alanlar	Tanım
Cihazların güvenliği ve emniyeti	1	Tüm cihazların güvenli ve şifre korumalı olduğundan emin olun.	Öğretmenler siber saldırılara, kötü amaçlı yazılımlara, virüslere ve hacklere karşı herkes kadar savunmasızdır. Öğretmenlerin, kullandıkları herhangi bir cihazın düzgün bir şekilde korunduğundan (güçlü şifrelerle) ve kullanılmadığında kilitlendiğinden emin olmaları çok önemlidir. (örneğin, bir öğretmenin sınıftan ayrılması gerekiyorsa, kullandığı herhangi bir cihaz kilitlenmeli veya öğretmen oturumu kapatmalıdır).
	2	Anti-virüs yazılımı ve güvenlik duvarları yükleyin.	Tüm cihazlarda bir güvenlik duvarı ve virüsten koruma yazılımı yüklü olduğundan ve bunun güncel tutulduğundan emin olun.
Kurallar	3	Tüm okullar, teknolojinin okul içinde farklı paydaşlar tarafından nerede ve nasıl kullanılabileceğini ve çocuk koruma vakalarının çevrimiçi de dahil olmak üzere nasıl ele alındığını yöneten bir politikaya sahip olmalıdır.	Öğretmenler, mobil teknoloji ve diğer elektronik cihazların kullanımı ile ilgili kuralları takip etmelidir. Öğretmenlerin cihazları kullanırken doğru davranışları modellemesi çok önemlidir. Okullar, mobil cihazların nerede ve ne zaman kullanılabileceğini belirtmelidir.
	4	Öğrencilerin Görüntüleri	Okullar, öğrencilerin fotoğraflarının çekilip çekilemeyeceğini detaylandıran bir kurala sahip olmalıdır. Personel eğitim amaçlı fotoğraf çekebiliyor mu? Ebeveynler/bakıcılar/öğrenciler tarafından izin verildi mi? İdeal olarak, politika, hem öğrencileri hem de personeli korumak için kişisel cihazların bu amaç için kullanılmaması gerektiğini belirtmelidir.

	#	Dikkat alınması gereken temel alanlar	Tanım
Filtre ve izleme	5	Okul tarafından sağlanan internetin hem filtrelendiğinden hem de izlendiğinden emin olun.	Öğrenciler, okulun BT sistemlerinden zararlı veya uygunsuz içeriğe erişememelidir. Hiçbir filtreleme sistemi %100 etkili olamaz ve bu teknik çözümleri, iyi öğretim, öğrenme ve etkili denetim ile desteklemek önemlidir. Filtreleme en azından yasadışı içeriğin yanı sıra uygunsuz veya zararlı olduğu düşünülen içeriğe erişimi engellemelidir. Örnek olarak, aşağıdaki zararlı içerik kategorileri dikkate alınmalıdır: • Ayrımcılık • Nefret söylemi • Uyuşturucu veya madde bağımlılığı • Aşırılık • Pornografi • Korsanlık ve telif hakkı hırsızlığı • Kendine zarar verme ve ya intihar içeriği • Aşırı şiddet

	#	Dikkat alınması gereken temel alanlar	Tanım
Çevrimiçi itibar /dijital ayak izi	6	Dijital ayak izi ve çevrimiçi itibarın önemini önemsemek	Öğretmenler, çevrimiçi olarak söylediklerinin ve yaptıklarının itibarlarını ve okulun itibarını etkileyebileceğinin farkında olmalıdır. Öğretmenler her zaman çevrimiçi olarak profesyonel bir şekilde hareket etmelidir. Çocuklara ayrıca çevrimiçi itibarın önemi ve bunu etkili bir şekilde nasıl yönetecekleri öğretilmelidir.
Profesyonel olarak güvenli bir şekilde iletişim kurmak	7	Öğrenciler, ebeveynler ve diğer paydaşlarla profesyonel çevrimiçi iletişimin önemini tanımak.	Bir öğretmenin kişisel hayatı ile profesyonel hayatı arasında her zaman açık bir sınır olmalıdır – Bu çevrimiçi etkinliği de içerir. Bir okul e-posta adresi her zaman personel ve öğrenciler veya vasiler arasındaki iletişim için kullanılmalıdır. Okullar, iletişim politikalarının veya davranış kurallarının bire bir iletişimi ve eğitim amaçlı olmayan veya okul dışı platformlarda herhangi bir iletişimi yasaklamasını sağlamak isteyebilir. İdeal olarak, kişisel cihazlar öğrencilerle veya ebeveynlerle/bakıcılarla iletişim kurmak için kullanılmamalıdır. Bire bir dijital iletişimden kaçınılmalıdır. Video konferans veya uzaktan öğrenme gerçekleşiyorsa, okullar hem personelin hem de öğrencilerin beklentileri konusunda net olmalıdır. (örneğin, dijital öğrenme/iletişimin nerede gerçekleştiğini düşünmek, yani bir yatak odasında gerçekleşmemeli, evde/sınıfta olabilecek diğer kişiler göz önünde bulundurulmalıdır.)
Çevrimiçi öğrenci davranışı ve savunmasızlığı ile koruma ve refah üzerindeki etkisi	8	Öğrencilerin çevrimiçi olduklarında maruz kalabilecekleri riskleri ve faydaları anlamak	Öğretmenler, çocukların ve gençlerin çevrimiçi olduklarında ne yaptıklarını ve karşılaşabilecekleri riskleri ve faydaları anlamalıdır.

11. Sonuç

Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) modern yaşam tarzlarını değiştirmiştir. Bize gerçek zamanlı iletişim, bilgiye neredeyse sınırsız erişim ve çok çeşitli yenilikçi hizmetler sunmuştur. Ancak aynı zamanda, sömürü ve istismar için de yeni fırsatlar yaratmıştır. Uygun önlemler olmadan, internetin en yoğun kullanıcıları arasında olan çocuklar ve gençler istenmeyen cinsel taciz, taciz ve şiddet içeren, cinsel ve diğer üzücü materyallere istenmeyen şekilde maruz kalma riski altındadır.

Güvenli bir siber ortam yaratmak için uygun mekanizmalar olmadan, çocuklar ve gençler savunmasız kalacaktır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin güvensiz şekilde kullanımı ile ilgili riskler hakkındaki farkındalık artsa da, yapılması gereken önemli miktarda iş bulunmaktadır. Bu nedenle, ebeveynlerin ve eğitimcilerin, çocuklar ve gençlerle, neyin onlar için uygun ve güvenli olduğu ve bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanırken sorumlu bir şekilde nasıl davranacakları konusunda tartışmaları ve bu konuda bir karara varmaları çok önemlidir.

Birlikte çalışarak, ebeveynler, eğitimciler, çocuklar ve gençler bu teknolojilerden faydalanabilir, aynı zamanda çocuklar ve gençler için olası tehlikeleri en aza indirebilirler.

Terminoloji

Aşağıdaki tanımlar, esas olarak 1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde detaylandırılan mevcut terminolojilere ve Çocuk Cinsel Sömürüsüne İlişkin Kurumlar Arası Çalışma Grubu'nun 2016 tarihli Çocukların Cinsel İstismardan ve Cinsel Sömürüden Korunmasına İlişkin Terminoloji Kılavuz İlkeleri'ne (Lüksemburg Kılavuzu)[68], ayrıca 2012 tarihli Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismara Karşı Korunması hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ne[69] ve 2019 tarihli Küresel Çevrimiçi Çocuk Raporu'na dayanmaktadır.[70]

Ergen

Ergenler 10-19 yaş arası insanlardır. Ergen tanımının uluslararası hukuka göre bağlayıcı bir terim olmadığını ve 18 yaşın altındaki çocukların çocuk olarak kabul edildiğini, 19 yaşındakilerin ise ulusal yasalara göre daha erken reşit olmadığı sürece yetişkin olarak kabul edildiği dikkate alınmalıdır.[71]

Yapay zeka (AI)

Bu terim en geniş anlamıyla, farkındalığa sahip olduğu için "güçlü" olarak adlandırılan yapay zekalar gibi saf bilim kurgu sistemleri ve halihazırda işlevsel olan ve yüz veya ses tanıma, araç sürme gibi çok karmaşık görevleri yerine getirebilen ve "zayıf" veya "orta" yapay zeka olarak tanımlanan sistemleri ifade eder. [72]

Yapay zeka (AI) sistemleri

Bir yapay zeka sistemi, belirli bir insan tanımlı hedef kümesi için gerçek veya sanal ortamları etkileyen tahminler, öneriler veya kararlar alabilen makine tabanlı bir sistemdir ve değişen özerklik seviyelerinde çalışmak üzere tasarlanmıştır.[73]

Alexa

Sadece Alexa olarak bilinen Amazon Alexa, Amazon tarafından geliştirilen sanal bir yapay zeka asistanıdır. Sesli etkileşim, müzik çalma, yapılacaklar listeleri oluşturma, alarm ayarlama, podcast akışı, sesli kitap okuma ve hava durumu, trafik, spor ve haberler gibi diğer gerçek zamanlı bilgileri sağlama yeteneğine sahiptir. Alexa, kendisini bir ev otomasyon sistemi olarak kullanan birkaç akıllı cihazı da kontrol edebilir. Kullanıcılar, "beceriler" (üçüncü taraf satıcılar tarafından geliştirilen ek işlevler, diğer ayarlarda hava durumu programları ve ses özellikleri gibi uygulamalar olarak adlandırılan ek işlevler) yükleyerek Alexa yeteneklerini genişletebilirler.[74]

---

[68] Terminology and Semantics (2016), *Luxembourg Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse*, http://luxembourgguidelines.org/wp-content/uploads/2017/06/Terminology-guidelines-396922-EN.pdf .

[69] Council of Europe (2012), *Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse: Council of Europe Convention*, https://www.coe.int/t/dg3/children/1in5/Source/Lanzarote%20Convention_EN.pdf .

[70] Globalkidsonline.net (2019), *Done Right, Internet Use Can Increase Learning and Skills*, http://globalkidsonline.net/synthesis-report-2019/ .

[71] UNICEF and ITU (2015), *Guidelines for Industry on Child Online Protection*, https://www.itu.int/en/cop/Documents/bD_Broch_INDUSTRY_0909.pdf .

[72] Council of Europe (2020), *What's AI?*, https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/what-is-ai .

[73] OECD (2019), *Recommendation of the Council on Artificial Intelligence*, https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:hTtMv9k1ak8J:https://legalinstruments.oecd.org/api/print%3Fids%3D648%26lang%3Den+&cd=3&hl=en&ct=clnk&gl=ch&client=safari.

[74] Amazon (2019), *Alexa Skills Kit Official Site: Build Skills for Voice*, https://developer.amazon.com/en-US/alexa/alexa-skills-kit .

Çocuğun en üstün yararı

Belirli bir çocuk veya çocuk grubu için belirli bir durumda karar vermek için gerekli tüm unsurları ifade eder.[75]

Çocuk

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. maddesi uyarınca, bir çocuk, ulusal yasalar uyarınca daha erken yaşta reşit olmadıkça, 18 yaşın altındaki herhangi bir kişidir.[76]

Çocuk cinsel istismarı ve sömürüsü (CSEA)

Tüm cinsel sömürü ve cinsel istismar biçimlerini ifade eder (CRC, 1989, mad. 34). Örneğin; "(a) Bir çocuğu herhangi bir yasadışı cinsel faaliyette bulunmaya teşvik etmek veya zorlamak; (b)Çocukların fuhuşta veya diğer yasadışı cinsel faaliyetlerde istismar edilerek kullanılması; (c)Çocukların pornografik performanslarda ve materyallerde sömürülmesi ve ayrıca genellikle bir kişiye rızası olmadan zorla uygulanan cinsel temas".[77] Çocukların cinsel istismarı ve sömürüsü, giderek artan bir şekilde internet aracılığıyla veya çevrimiçi ortamla kurulan bağlantıyla gerçekleşmektedir.[78]

Çocuk cinsel (sömürü ve) istismar materyali (CSAM)

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı evrimi, sanal olarak gerçekleşebilecek ve çocukla fiziksel yüz yüze görüşmeyi içermesi gerekmeyen yeni çevrimiçi çocuk cinsel istismar biçimleri ortaya çıkmıştır.[79] Pek çok yargı alanı hâlâ çocuk cinsel istismarı resimlerini ve videolarını "çocuk pornografisi" veya "çocukların uygunsuz resimleri" olarak etiketlese de, bu yönergeler bu tür materyallere toplu olarak çocuklara yönelik cinsel istismar materyali olarak adlandırılacaktır (bundan böyle CSAM olarak anılacaktır). Bu, Geniş Bant Komisyonu Yönergelerine ve WePROTECT Küresel İttifak Modeli Ulusal Tutumu (WePROTECT Global Alliance Model National Response)'na uygundur.[80] Bu terim, içeriği daha doğru bir şekilde tanımlar. Pornografi, meşru ve ticari bir endüstridir.

---

[75] OHCHR (1990) , *Convention on the Rights of the Child, https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx* .

[76] UNICEF and ITU (2015), *Guidelines for Industry on Child Online Protection*, *https://www.itu.int/en/cop/Documents/bD_Broch_INDUSTRY_0909.pdf*

[77] Terminology and Semantics (2016), *Luxembourg Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse*, *http://luxembourgguidelines.org/wp-content/uploads/2017/06/Terminology-guidelines-396922-EN.pdf* .

[78] Terminology and Semantics (2016), *Luxembourg Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse*, *http://luxembourgguidelines.org/wp-content/uploads/2017/06/Terminology-guidelines-396922-EN.pdf* .

[79] Terminology and Semantics (2016), *Luxembourg Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse*, *http://luxembourgguidelines.org/wp-content/uploads/2017/06/Terminology-guidelines-396922-EN.pdf* .;" UNICEF and Global Kids Online (2019), *Global Kids Online Comparative Report*, *https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/GKO%20LAYOUT%20MAIN%20REPORT.pdf*.

[80] WePROTECT Global Alliance (2016), *Preventing and Tackling Child Sexual Exploitation and Abuse (CSEA): A Model National Response*., *https://static1.squarespace.com/static/5630f48de4b00a75476ecf0a/t/582ba50bc534a51764e8a4ec/1479255310190/WePROTECT+Global+Alliance+Model+National+Response+Guidance.pdf* ; Broadband Commission (2019), *Child Online Safety: Minimizing the Risk of Violence, Abuse and Exploitation* Online, *https://broadbandcommission.org/Documents/working-groups/ChildOnlineSafety_Report.pdf* .

Lüksemburg Kılavuzu'nda terimin kullanılması hakkında belirtildiği gibi "çocuklara yönelik cinsel istismar ve / veya cinsel istismarın ciddiyetini azaltmaya, önemsizleştirmeye ve hatta meşrulaştırmaya katkıda bulunmaktadır[...] 'çocuk pornografisi' terimi 'eylemlerin çocuğun rızasıyla gerçekleştirildiğini ve meşru cinsel materyali temsil ettiğini ima eden riskler' yaratmaktadır".[81]

CSAM terimi, bir çocuğa cinsel taciz ve/veya sömürü eylemleri temsil eden materyalleri ifade eder. Bunlara, yetişkinlerin çocukların cinsel istismarını kaydeden materyalleri, cinsel içerikli davranışlara dahil olan çocukların görüntülerini ve çocukların esasen cinsel amaçlarla kullanılmak üzere üretilen cinsel organlarının görüntüleri de dahildir.

Çocuklar ve gençler

Kılavuzda küçük çocuklar olarak da adlandırılan çocukların 15 yaşın altındaki tüm kişileri kapsar ve gençlerin 15 ila 18 yaş grubunu oluşturduğu 18 yaşın altındaki tüm kişileri ifade eder.

Bağlı oyuncaklar

Bağlı oyuncaklar, Wi-Fi ve Bluetooth gibi teknolojileri kullanarak internete bağlanır ve genellikle çocuklar için etkileşimli oyun sağlamak için eşlik eden uygulamalarla birlikte çalışır. Juniper Research'e göre, 2015 yılında bağlı oyuncak pazarının 2,8 milyar ABD dolarına ulaştığı ve 2020 yılına kadar 11 milyar ABD dolarına çıkacağı tahmin edilmektedir. Bu oyuncaklar, isimler, coğrafi konum, adresler, fotoğraflar, ses ve video kayıtları da dahil olmak üzere çocuklardan kişisel bilgileri toplar ve saklar.[82]

Çevrimiçi zorbalık olarak da adlandırılan siber zorbalık

Siber zorbalık, dijital teknolojiyi kullanan ve kendilerini kolayca savunamayan bir kurbanı hedef alan bir grup veya birey tarafından tekrar tekrar gerçekleştirilen kasıtlı bir saldırgan eylemi tanımlar.[83] Genellikle "dijital teknolojiyi ve interneti kullanarak biri hakkında incitici bilgiler yayınlamayı, kasıtlı olarak özel bilgileri, fotoğrafları veya videoları incitici bir şekilde paylaşmayı, e-posta, anlık mesajlaşma, sohbet, metinler yoluyla tehdit edici veya aşağılayıcı mesajlar göndermeyi, söylentilerin yayılmasını ve mağdur hakkında yanlış bilgi vermek veya kasıtlı olarak onları çevrimiçi iletişimden dışlamak gibi durumları ifade eder.[84] Sohbet veya kısa mesaj gibi doğrudan, bir e-posta listesine taciz edici bir mesaj göndermek gibi yarı kamuya açık veya mağdurla alay etmek için açılmış bir web sitesi oluşturmak gibi kamuya açık iletişimi içerebilir.

---

[81] Terminology and Semantics (2016), *Luxembourg Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse*, http://luxembourgguidelines.org/wp-content/uploads/2017/06/Terminology-guidelines-396922-EN.pdf

[82] Jeremy Greenberg (2017), *Dangerous Games: Connected Toys, COPPA, and Bad Security*, https://georgetownlawtechreview.org/dangerous-games-connected-toys-coppa-and-bad-security/GLTR-12-2017/.

[83] Anna Costanza Baldry, Anna Sorrentino, and David P. Farrington (2019), *Cyberbullying and Cybervictimization versus Parental Supervision, Monitoring and Control of Adolescents' Online Activities,* https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.11.0058.

[84] Terminology and Semantics (2016), *Luxembourg Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse*, http://luxembourgguidelines.org/wp-content/uploads/2017/06/Terminology-guidelines-396922-EN.pdf .;"UNICEF and Global Kids Online (2019), *Global Kids Online Comparative Report*, https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/GKO%20LAYOUT%20MAIN%20REPORT.pdf

Siber nefret, ayrımcılık ve şiddet içeren aşırılık

"Siber nefret, ayrımcılık ve şiddet içeren aşırılık, bireylerden ziyade […] genellikle ırk, cinsel yönelim, din, milliyet veya göçmenlik durumu, cinsiyet / cinsiyet ve siyasetle ilgili olan kolektif bir kimliği hedef aldığından farklı bir siber şiddet biçimidir".[85]

Dijital vatandaşlık

Dijital vatandaşlık, dijital ortamda olumlu, eleştirel ve yetkin bir şekilde etkileşime girme, etkili iletişim ve yaratma becerilerinden yararlanma, teknolojinin sorumlu kullanımı yoluyla insan haklarına ve haysiyetine saygılı sosyal katılım biçimlerini uygulama yeteneğini ifade eder.[86]

Dijital okuryazarlık

Dijital okuryazarlık, internet platformları, sosyal medya ve mobil cihazlar gibi dijital teknolojiler yoluyla iletişim ve bilgiye erişimin giderek arttığı bir toplumda yaşamak, öğrenmek ve çalışmak için ihtiyaç duyulan becerilere sahip olmak anlamına gelir. Açık iletişim, teknik beceriler ve eleştirel düşünme gibi faaliyetleri de içermektedir.

Dijital dayanıklılık

Bu terim, bir çocuğun çevrimiçi tehlikelerle duygusal olarak başa çıkma yeteneğini ifade eder. Dijital dayanıklılık, çocuğun çevrimiçi olarak ne zaman risk altında olduğunu anlamayı, yardım istemek için ne yapacağını bilmeyi, deneyimlerden öğrenmeyi, ve işler ters gittiğinde iyileşmek için gereken duygusal kaynaklara sahip olmasını içerir.[88]

Eğitimciler

Bir eğitimci, başka bir kişinin belirli bir konuyu anlamasını geliştirmek için sistematik olarak çalışan bir kişidir. Eğitimcilerin rolü, hem sınıflarda öğretenleri hem de çevrimiçi güvenlik bilgileri sağlamak için sosyal medya platformlarını ve hizmetlerini kullanan veya çocukların ve gençlerin çevrimiçi olarak güvende kalmasını sağlamak için topluluk veya okul kursları yürüten daha gayri resmi eğitimcileri içerir.

Eğitimcilerin çalışmaları, çalıştıkları içeriğe ve eğitmek istedikleri çocukların ve gençlerin (veya yetişkinlerin) yaş grubuna bağlı olarak değişecektir.

Yöneticiler

Okul yönetimi / yönetişim yapısında bir pozisyona sahip olan tüm kişileri ifade eder.

Cinsel içerikli eylemler talep etmek

Lüksemburg Kılavuzu'nda tanımlandığı şekliyle cinsel içerikli eylemler talep etme, kişiyi çevrimiçi cinsel temasa ikna etmek için bir çocukla şahsen ya da internet veya diğer dijital teknolojileri kullanarak bir ilişki kurmaya denir.

[85] UNICEF and Global Kids Online (2019), *Global Kids Online Comparative Report*, *https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/GKO%20LAYOUT%20MAIN%20REPORT.pdf*.

[86] Council of Europe (date?), *Digital Citizenship and Digital Citizenship Education*, *https://www.coe.int/en/web/digital-citizenship-education/home*.

[87] Western Sydney University-Claire Urbach (date?), *What Is Digital Literacy?*, *https://www.westernsydney.edu.au/studysmart/home/digital_literacy/what_is_digital_literacy*.

[88] Dr. Andrew K. Przybylski, et al. (2014), *A Shared Responsibility. Building Children's' Online Resilience Report*, *https://parentzone.org.uk/sites/default/files/Building%20Online%20Resilience%20Report.pdf*.

Çocukları cinsel bir davranışa veya bilerek ya da bilgisi olmadan cinsel içerikli konuşmaya teşvik etmeyi amaçlayan ya da cinsel istismara karşı daha savunmasız hale getirmek için suçlu ile çocuk arasında iletişim ve sosyalleşmeyi içeren bir süreçtir. Cinsel eylemlerde bulunmayı talep etme (grooming) terimi uluslararası hukukta tanımlanmamıştır; ancak Kanada da dahil olmak üzere bazı yargı bölgeleri 'luring' (cezbetme) terimini kullanır.

Bilgi ve iletişim teknolojileri (ICTs)

Bilgi ve İletişim Teknolojileri, iletişimin yönünü vurgulayan tüm bilgi teknolojilerini ifade eder. Bu, bilgisayarlar, dizüstü bilgisayarlar, tabletler, akıllı telefonlar, oyun konsolları, televizyonlar ve saatler gibi tüm internet bağlantı hizmetleri ve cihazları içerir. Ayrıca, radyo ve diğer geniş bant, ağ donanımı ve uydu sistemleri gibi hizmetleri de içerir.

Çevrimiçi oyun

"Çevrimiçi oyun', özel konsollar, masaüstü bilgisayarlar, dizüstü bilgisayarlar, tabletler ve cep telefonları da dahil olmak üzere internete bağlı herhangi bir cihaz aracılığıyla her türlü tek veya çok oyunculu ticari dijital oyunu ifade eder. 'Çevrimiçi oyun ekosistemi', canlı yayın akışı veya video paylaşım platformları aracılığıyla başkalarının video oyunu oynamasını izlemek için tanımlanır.

Bu, genellikle izleyicilere oyuncular ve izleyicinin diğer üyeleri ile yorum yapma veya etkileşim kurma seçenekleri sunar.[91]

Ebeveyn kontrol araçları

Kullanıcıların, genellikle bir ebeveynin, internete bağlanabilen bir bilgisayarın veya başka bir cihazın bazı veya tüm işlevlerini kontrol etmesini sağlayan yazılımlardır. Tipik olarak, bu tür programlar belirli web sitesi ile çevrimiçi hizmet türlerine veya sınıflarına erişimi sınırlayabilir. Bazıları ayrıca zaman yönetimi için bir alan sağlar, yani cihaz yalnızca belirli saatler arasında internet erişimine sahip olacak şekilde yapılandırılabilir. Daha gelişmiş sürümler, bir cihazdan gönderilen veya alınan tüm metinleri kaydedebilir. Bu programlar genellikle şifre korumalıdır.[92]

Ebeveynler, bakıcılar, vasiler

Bazı İnternet siteleri ebeveynlere genel bir şekilde atıfta bulunur (örneğin, bir "ebeveynler sayfası" ve "ebeveyn kontrollerine" atıfta bulunur). Bu nedenle, çevrimiçi olarak sunulan fırsatlardan en üst düzeyde yaralanmaları için çocukları güçlendirmesi gereken kişileri belirlemek, çocukların ve gençlerin internet sitelerini güvenli ve sorumlu bir şekilde kullanmalarını sağlamak ve belirli internet sitelerine erişim için izin vermek yararlı olabilir.

---

[89] Terminology and Semantics (2016), *Luxembourg Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse*, http://luxembourgguidelines.org/wp-content/uploads/2017/06/Terminology-guidelines-396922-EN.pdf

[90] UNICEF and ITU (2015), *Guidelines for Industry on Child Online Protection*, https://www.itu.int/en/cop/Documents/bD_Broch_INDUSTRY_0909.pdf.

[91] UNICEF (2019), *Child Rights and Online Gaming: Opportunities & Challenges for Children and the Industry*, https://www.unicef-irc.org/files/upload/documents/UNICEF_CRBDigitalWorldSeriesOnline_Gaming.pdf.

[92] UNICEF and ITU (2015), *Guidelines for Industry on Child Online Protection*, https://www.itu.int/en/cop/Documents/bD_Broch_INDUSTRY_0909.pdf .

Bu dokümanda "ebeveynler" terimi, bir çocuk için yasal sorumluluğu olan herkesi (eğitimciler hariç) ifade eder. Ebeveyn sorumluluğu ve hakları ülkeden ülkeye göre değişecektir.

Kişilsel bilgiler

Bu terim, çevrimiçi olarak toplanan ve bir kişi hakkında bireysel olarak tanımlanabilir bilgileri ifade eder. Bu, tam adı, ev ve e-posta adresleri, telefon numaraları, parmak izleri veya yüz tanıma materyalleri, sigorta numaraları veya bir kişinin fiziksel veya çevrimiçi iletişimine veya bulunduğu yerin belirlenmesine imkan veren her türlü iletişim bilgilerini içerir. Bu bağlamda, bağlı oyuncaklar, nesnelerin interneti ve diğer bağlı teknolojiler de dahil olmak üzere çevrimiçi servis sağlayıcılar tarafından çevrimiçi olarak toplanan, çocuk ve çevresi hakkında herhangi bir bilgiyi ifade eder.

Gizlilik

Gizlilik genellikle kişisel bilgileri çevrimiçi olarak paylaşmak, herkese açık bir sosyal medya profiline sahip olmak, çevrimiçi olarak tanıdıkları kişilerle bilgi paylaşmak, gizlilik ayarlarını kullanmak, arkadaşlarla şifreleri paylaşmak, gizlilik konusunda endişe duymak açısından ölçülen bir mevhumdur.[93]

Cinsel içerikli mesajlar

Cinsel içerikli mesajlar genellikle cep telefonları ve/veya İnternet üzerinden resimler, mesajlar veya videolar da dahil olmak üzere kendi kendine üretilen cinsel içerikli içeriğin gönderilmesi, alınması veya paylaşılması olarak tanımlanır.[93] Çocukların cinsel imgelerinin oluşturulması, dağıtılması ve bulundurulması çoğu ülkede yasa dışıdır. Çocukların cinsel görüntüleri ortaya çıkarsa, yetişkinler onları görmemelidir. Cinsel görüntülerin bir yetişkin tarafından bir çocukla paylaşılması veya çocuklar arasında paylaşılması her zaman bir suç eylemidir ve zarara yol açabilir. Paylaşılan bu tür görüntüleri kaldırmak için şikayet etme gibi eylemler gerekebilir.

Cinsel şantaj ve ya çocuklara yönelik cinsel şantaj

Cinsel şantaj, "cinsel menfaat, para veya diğer faydalar sağlamak için, bir kişinin kendisi tarafından üretilen görüntülerini o kişinin rızası dışında paylaşma, örneğin görüntüleri sosyal medyada yayınlama tehdidi ile şantaj aracı yapmayı" ifade eder.[95]

Nesnelerin interneti

Nesnelerin interneti, nesnelerin ve insanların iletişim ağları aracılığıyla birbirine bağlandığı ve durumlarını ve/veya çevrelerini raporladığı, toplumun ve ekonominin dijitalleşmesine yönelik bir sonraki adımı temsil eder.[96]

---

[93] US Federal Trade Commission (1998), *Children's Online Privacy Protection Act*, https://www.ecfr.gov/cgi-bin/text-idx?SID=4939e77c77a1a1a08c1cbf905fc4b409&node=16%3A1.0.1.3.36&rgn=div5.

[94] Terminology and Semantics (2016), *Luxembourg Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse*, http://luxembourgguidelines.org/wp-content/uploads/2017/06/Terminology-guidelines-396922-EN.pdf

[95] Terminology and Semantics (2016), *Luxembourg Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse*, http://luxembourgguidelines.org/wp-content/uploads/2017/06/Terminology-guidelines-396922-EN.pdf

[96] Ntantko (2013), *The Internet of Things, Digital Single Market*, https://ec.europa.eu/digital-single-market/ en/internet-of-things.

URL

Kısaltma, bir internet sayfasının adresi olan 'uniform resource locator / standart kaynak bulucu' anlamına gelir.[97]

Sanal Gerçeklik

Sanal gerçeklik, nesnelerin mekansal bir varlık hissine sahip olduğu etkileşimli bir üç boyutlu dünya etkisini yaratmak için bilgisayar teknolojisinin kullanılmasıdır.[98]

WI-FI

Wi-Fi (Wireless Fidelity/Kablosuz Bağlantı Alanı), kablosuz ağlar üzerinden veri aktarımını sağlayan teknik standartlar grubudur.[99]

[97] UNICEF and ITU (2015), *Guidelines for Industry on Child Online Protection*, *https://www.itu.int/en/cop/Documents/bD_Broch_INDUSTRY_0909.pdf*.

[98] NASA (date?), *Virtual Reality*, online under: *https://www.nas.nasa.gov/Software/VWT/vr.html*.

[99] US Federal Trade Commission (1998), *Children's Online Privacy Protection Act*, *https://www.ecfr.gov/cgi-bin/text-idx?SID=4939e77c77a1a1a08c1cbf905fc4b409&node=16%3A1.0.1.3.36&rgn=div5*.

Destekletiyle

International
Telecommunication
Union
Place des Nations
CH-1211 Geneva 20
Switzerland

ISBN: 978-92-61-30471-3
9 789261 304713

Published in Switzerland
Geneva, 2020
Photo credits: Shutterstock